

องค์กรประกอบการด้านการศึกษา

Community-Based Rehabilitation **CBR Guidelines**

ขององค์การอนามัยโลก ฉบับภาษาไทย

องค์ประกอบด้านการศึกษา

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือ ห่องสมุดองค์การอนามัยโลก

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน: แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

1.การฟื้นฟู.2.คนพิการ.3.บริการสุขภาพชุมชน.4.นโยบายสุขภาพ.5.สิทธิมนุษยชน.6.ความยุติธรรมในสังคม.7.การมีส่วนร่วมของผู้บริโภค.8.แนวทาง.I.องค์การอนามัยโลก. II.ยูเนสโก. III.องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ. Iv.สหภาพพัฒนาคนพิการนานาชาติ.

ISBN 978 92 4 154805 2 (รหัส NLM: WB 320)

สงวนลิขสิทธิ์ องค์การอนามัยโลก 2010

สงวนลิขสิทธิ์ ท่านสามารถขอรับสิ่งพิมพ์ขององค์การอนามัยโลกได้จากสำนักพิมพ์องค์การอนามัยโลกที่ WHO Press, World Health Organization, 20 Avenue Appia, 1211 Geneva 27, Switzerland (โทรศัพท์ +41 22 791 3264/ โทรสาร +41 22 791 4857/ อีเมล bookorders@who.int) หากท่านต้องการขออนุญาตทำสำเนาหรือแปลสิ่งพิมพ์ขององค์การอนามัยโลกเพื่อการจำหน่ายหรือเพื่อการแจกซึ่งไม่มีเป้าประสงค์ในเชิงพาณิชย์ โปรดติดต่อสำนักพิมพ์องค์การอนามัยโลกตามที่อยู่ข้างต้น (โทรสาร +41 22 791 4806 / อีเมล permissions@who.int)

คำเรียกที่ใช้และการนำเสนอเนื้อหาใดๆ ในสิ่งพิมพ์นี้ไม่ได้เป็นการแสดงออกถึงความคิดเห็นขององค์การอนามัยโลกที่มีต่อสถานะทางด้านกฎหมายของประเทศ อาณาเขต เมืองหรือพื้นที่ใดๆ หรือของทางการในประเทศ อาณาเขต เมืองหรือพื้นที่นั้นๆ ทั้งยังไม่เป็นการแสดงออกถึงความคิดเห็นในเรื่องของแนวชายแดนและขอบเขตใดๆ อีกด้วย เส้นประบนแผนที่เป็นการบ่งบอกถึงแนวชายแดนโดยสังเขปเท่านั้นโดยที่ประเทศที่เกี่ยวข้องอาจไม่เห็นพ้องต้องกันตามนั้นโดยสมบูรณ์

การระบุชื่อบริษัทหรือผู้ผลิตสินค้ารายใดในที่นี่ไม่ได้เป็นการสื่อว่าองค์การอนามัยโลกยอมรับหรือแนะนำบริษัทหรือผู้ผลิตนั้นๆ มากไปกว่าบริษัทหรือผู้ผลิตรายอื่นใดที่ไม่มีการกล่าวถึง ผิด ตก ยกเว้น ชื่อของผลิตภัณฑ์ต่างๆ จะสะกดตัวอักษรแรกด้วยตัวใหญ่ในภาษาอังกฤษ

องค์การอนามัยโลกได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่จะทำได้ในการตรวจสอบข้อมูลที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์นี้ อย่างไรก็ตาม องค์การอนามัยโลกแจกจ่ายเอกสารตีพิมพ์นี้โดยไม่มีการรับประกันใดๆ ทั้งสิ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผู้อ่านจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบในการตีความและการใช้เอกสารนี้เอง องค์การอนามัยโลกจะไม่รับผิดชอบต่อความเสียหายใดๆ อันอาจเกิดขึ้นจากการใช้งานเอกสารนี้

ออกแบบและจัดเรียงโดย Inis Communication (www.iniscommunication.com)

พิมพ์ที่ประเทศมอลตา

แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

องค์ประกอบด้านการศึกษา

สารบัญ

คำนำ	1
การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัย	11
การศึกษาในระดับประถมศึกษา	27
การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา	45
การเรียนรู้ตลอดชีวิต	65

คำนำ

การศึกษา คือ การทำให้ผู้คนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองจำเป็นต้องรู้หรือต้องการที่จะรู้ตลอดทุกช่วงอายุของชีวิตตามที่ศักยภาพของตนเองจะอำนวย การศึกษาคือการเรียนรู้ที่ครอบคลุมถึง “การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ การเรียนรู้เพื่อให้สามารถลงมือปฏิบัติงานต่างๆ การเรียนรู้เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และการเรียนรู้เพื่อให้ดำรงชีวิตและเป็นในสิ่งที่ตนเองต้องการ” (1)การศึกษาเกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน สถาบันและในสังคมทุกภาคส่วน ซึ่งสิทธิของบุคคลในการได้รับการศึกษามีระบุไว้ในคำประกาศและสนธิสัญญาาระดับโลกต่างๆ แล้ว ไม่ว่าจะเป็นในข้อ 26 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (2) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (3)

แม้ว่ากฎหมายในระดับนานาชาติต่างๆ นี้จะระบุไว้ว่าเด็กทุกคนควรจะได้รับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและโดยไม่มีการแบ่งแยก แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างว่าการให้การศึกษาในลักษณะดังกล่าวนั้นยังมีได้เกิดขึ้นจริงนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการกำหนดข้อตกลงต่างๆ ที่ออกมาในช่วงเวลาไม่นานมานี้ เพื่อเน้นย้ำถึงความจำเป็นในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ อาทิ

- ขยายและการปรับปรุงการดูแลเด็กในช่วงปฐมวัยและการศึกษาปฐมวัยทั้งหมด
- ทำให้เด็กทุกคนสามารถเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
- ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโปรแกรมการเรียนรู้และทักษะชีวิตที่เหมาะสมตลอดจนการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ได้อย่างเท่าเทียมกัน
- ส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ
- อำนวยความสะดวกให้กลุ่มคนชายขอบของสังคม กลุ่มที่มีความอ่อนแอหรือด้อยโอกาส และกลุ่มที่ถูกกีดกันจากสังคมให้สามารถเข้าเรียนได้ในทุกระดับชั้น

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (4) ได้มีการยืนยันถึงสิทธิข้างต้นอีกครั้งหนึ่งและถือเป็นเครื่องมือทางกฎหมายฉบับแรกที่มีผลบังคับทางกฎหมายและระบุชัดเจนถึงสิทธิในการศึกษาอย่างทั่วถึงว่าประเทศสมาชิกจะต้อง “จัดให้มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนบุคคลแต่ละบุคคล ให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางด้านวิชาการและสังคมมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการนำคนพิการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างเต็มที่” (ข้อ 24 ย่อหน้าที่ 2 (จ)) ทั้งนี้หมายรวมถึงการเรียนการใช้อักษรเบรลล์ ภาษามือ วิธีการและรูปแบบของการสื่อสารต่างๆ ทักษะการหาทิศทางหรือการกำหนดตำแหน่งและทักษะการเคลื่อนที่เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาความยากจน การถูกผลักดันให้ไปอยู่ที่ชายขอบของสังคมและการกีดกัน ที่เป็นอุปสรรคหลักของการศึกษาแบบเรียนรวม(5)องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้เคยประเมินไว้ว่าเด็กพิการกว่า ร้อยละ 90 ในประเทศที่มีรายได้ต่ำไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา และเด็กที่ใช้ชีวิตอยู่ตามท้องถนน กว่าร้อยละ 30ในโลกก็เป็นเด็กพิการสำหรับอัตราการรู้หนังสือของคนพิการที่เป็นผู้ใหญ่ผู้นั้นก็อยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ 3และหากเป็นหญิงพิการในประเทศที่มีรายได้ต่ำบางประเทศก็อาจจะต้องต่ำลงไปอีก คือเหลือเพียงร้อยละ 1ในบางประเทศ (6)

จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นว่าเราจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดขั้นตอนต่างๆ ที่จะสนับสนุนให้เด็กพิการทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) (7) ก็ได้ระบุถึงประเด็นการให้การศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับเด็กทุกคนอย่างทั่วถึงกันในเป้าหมายข้อที่ 2 ซึ่งเป้าหมายของความพยายามนี้ก็คือการทำให้เด็กชายและเด็กหญิงที่อยู่ ณ ที่ใดก็ตามสามารถเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษาได้จนสำเร็จ การศึกษาทั้งหมดภายในปี ค.ศ. 2015 ข้อกำหนดนี้ครอบคลุมเด็กพิการด้วยเช่นกันดังนั้นโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนหรือโปรแกรมซีบีอาร์จึงจำเป็นต้องมีส่วนช่วยส่งเสริมให้สามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ด้วย

กรอบที่ 1 มองโกเลีย

การจัดลำดับความสำคัญเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวมสำหรับเด็ก

ขณะนี้รัฐบาลของมองโกเลีย สมาคมผู้ปกครอง องค์กรพัฒนาภาคเอกชนระดับนานาชาติและผู้บริจาคจากกลุ่มสหภาพยุโรปกำลังร่วมกันพัฒนาโปรแกรมการศึกษาแบบเรียนร่วมขึ้นโปรแกรมหนึ่ง โดยย้อนกลับไปเมื่อก่อนปี ค.ศ. 1989 มองโกเลียเคยจัดให้มีโรงเรียนพิเศษและศูนย์ดูแลแบบพักพิงสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่เป็นคนพิการ ระบบดังกล่าวตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้แต่ก็ทำให้คนพิการต้องถูกจำกัดสิทธิในด้านอื่นๆ อย่างเช่นการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในสังคม เป็นต้น แต่ในภายหลังความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้โรงเรียนและสถาบันพิเศษเหล่านี้ต้องปิดตัวลงอันนำไปสู่การปูทางสำหรับการเริ่มต้นการให้การศึกษาด้วยวิธีการใหม่ซึ่งก็คือการจัดตั้ง APDC หรือ (Association of Parents with Disabled Children) ในปี ค.ศ. 1998 ด้วยการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาภาคเอกชนระดับนานาชาติแห่งหนึ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กพิการในประเทศ APDC ดำเนินกิจการต่างๆ อาทิ การทบทวนนโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวมโดยเรียนรู้จากแนวทางของประเทศอื่นๆ การทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปรับปรุงนโยบายและวิธีปฏิบัติต่างๆ และการพิจารณาหาบริการสนับสนุนต่างๆ ที่จำเป็นต่อการนำเด็กพิการเข้ามาสู่ระบบการศึกษาโดยโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ได้กลายมาเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ด้านการสนับสนุนและคุ้มครองสิทธิของเด็กพิการในภาพรวมด้วย ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 จึงได้มีการจัดตั้งหน่วยการศึกษาแบบเรียนรวมขึ้นภายในกระทรวงศึกษาธิการและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำโปรแกรมร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข สังคมสงเคราะห์และแรงงาน โดยภายในศูนย์ชุมชนในท้องถิ่นจะมีการให้บริการตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยภารกิจสำคัญในลำดับแรกคือการจัดให้มีการศึกษาแบบเรียนร่วมขึ้นในระดับอนุบาลซึ่งในปัจจุบันมีการขยายถึงระดับประถมศึกษาแล้ว เด็กพิการจำนวนกว่าหนึ่งพันคนได้มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับอนุบาลและครูก็ได้รับการฝึกอบรมให้สามารถดูแลเด็กทั้งที่พิการและปกติในแบบเรียนรวมกันได้ด้วย ปัจจุบันนี้สมาคม APDC ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีการประสานงานกับกลุ่มอื่นๆ ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติเพื่อร่วมกันส่งเสริมสิทธิของเด็กพิการในการได้รับการศึกษา

เป้าหมาย

คนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ มีความรู้สึกว่าตนเองมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า และสามารถที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนคือการทำงานร่วมกับภาคการศึกษาเพื่อให้เกิดการศึกษาที่คนพิการสามารถเข้ามาเรียนรวมได้ในทุกระดับ และเพื่ออำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- คนพิการทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้และแหล่งทรัพยากรที่ตรงตามความต้องการและเคารพในสิทธิของพวกเขา
- โรงเรียนในท้องถิ่นรับเด็กทุกคน ซึ่งรวมถึงเด็กพิการเพื่อให้เข้ามาศึกษาต่อ เพื่อที่เด็กพิการเหล่านั้นจะได้เรียนรู้และเล่นกับเพื่อนๆ คนอื่นๆ
- โรงเรียนในท้องถิ่นปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้ มีบรรยากาศที่อบอุ่นและต้อนรับนักเรียนทุกคนหลักสูตรมีความยืดหยุ่นครูผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมและได้รับการสนับสนุนปัจจัยในด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน มีน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยต่างๆ อย่างเพียงพอ
- คนพิการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาในฐานะบุคคลที่เป็นตัวอย่าง ทำหน้าที่ในการตัดสินใจและให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษา
- สภาพแวดล้อมที่บ้านของคนพิการมีลักษณะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้
- ชุมชนเกิดความตระหนักว่าคนพิการสามารถเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ได้ และชุมชนมีหน้าที่ในการสนับสนุนและให้กำลังใจคนพิการ
- ภาคส่วนต่างๆ อาทิ ภาคสาธารณสุข ภาคการศึกษา ภาคสังคมและภาคอื่นๆ เกิดความร่วมมืออันดีเยี่ยมในการให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่คนพิการ
- เกิดระบบการช่วยเหลือและสนับสนุนคนพิการอย่างเป็นระบบในทุกระดับเพื่อทำให้นโยบายในระดับชาติมีความครอบคลุมในการอำนวยความสะดวกต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของคนพิการ

กรอบที่ 2

การอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาแบบเรียนรวม

แม้ว่าโรงเรียนอาจมีอาคารที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้และมีครูที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่องการให้การศึกษาแก่เด็กทุกประเภทแล้วก็ตาม แต่เด็กพิการก็อาจจะยังอาจถูกแยกออกจากระบบการศึกษาปกติอยู่ บางคนอาจถูกนำไปซ่อนไว้ให้อยู่แต่ในห้องหลังบ้าน โดยที่ครอบครัวไม่สนับสนุนเรื่องการเรียน และเด็กพิการบางคนก็จำเป็นที่จะต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือและได้รับการฟื้นฟูทางการแพทย์ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้และทำหน้าที่ติดต่อกับประสานงานกับภาคการศึกษา ภาคสาธารณสุขและภาคสังคม ตลอดจนองค์กรเพื่อคนพิการต่างๆ บุคลากรประจำโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนอาจต้องหารือกับผู้ปกครองหลายต่อหลายครั้งเกี่ยวกับความจำเป็นและประโยชน์ของการให้การศึกษาแก่ลูกหลานที่พิการโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเด็กผู้หญิงและตัวผู้ปกครองเองก็ไม่ได้รับการศึกษา

มโนทัศน์หลัก

การศึกษา

การศึกษามีความหมายครอบคลุมมากกว่าการไปเรียนที่โรงเรียน ถึงแม้การเข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียนจะเป็นเรื่องสำคัญแต่เราจำเป็นที่จะต้องมองในบริบทของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย การศึกษาเริ่มต้นตั้งแต่เด็กเกิดที่บ้านและดำเนินต่อเนื่องมาจนเด็กนั้นโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ การศึกษามีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษานอกระบบ การศึกษาที่บ้าน ตลอดจนความคิดริเริ่มต่างๆ ที่ดำเนินการโดยชุมชนและรัฐบาล คำศัพท์เหล่านี้มักใช้กันอย่างสับสนและมีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมและบริบท แต่โดยทั่วไปแล้ว “การศึกษาในระบบ” หมายถึงการศึกษาจัดโดยสถาบัน อาทิ โรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยและมักจะมีการมอบวุฒิและประกาศนียบัตรหลังสำเร็จการศึกษา “การศึกษานอกระบบ” หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่จัดให้มีขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบ และ “การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายถึงการเรียนรู้ทั้งปวงที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิต เป็นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนฝูงและชุมชนซึ่งมักไม่มีแบบแผนหรือโครงสร้างอย่างการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

สิทธิมนุษยชน

แม้ว่าทุกคนจะมีสิทธิได้รับการศึกษาแต่บางครั้งยังมีการเข้าใจผิดไปว่าสิทธินี้ไม่ได้ครอบคลุมกลุ่มคนพิการ สมาชิกในครอบครัว ชุมชนหรือแม้แต่ตัวคนพิการเองก็มักไม่ทราบว่าตนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนซึ่งทำงานร่วมกับองค์กรเพื่อคนพิการสามารถสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพให้กับคนพิการโดยการทำให้เขาเหล่านั้นได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ในเรื่องของการศึกษา ทั้งโดยการกระตุ้นหน่วยงานของรัฐซึ่งมีข้อผูกพันตามกฎหมายในการให้การศึกษาแก่ทุกคนเราทุกคนจำเป็นต้องทำความเข้าใจเรื่องสิทธิในการได้รับการศึกษาในบริบทของการพัฒนาที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิเป็นพื้นฐานด้วย และการดำเนินงานต่างๆ จะต้องครอบคลุมสิทธิทุกประเภทไม่ใช่สิทธิใดเพียงสิทธิหนึ่งแยกออกจากกัน (ดู “บทนำ: สิทธิมนุษยชน”)

ความยากจนและการศึกษา

เรื่องความยากจน ความพิการและการศึกษานั้นล้วนแล้วแต่เกี่ยวโยงกันกับแนวทางในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ทั้งนี้ “การจัดการศึกษาที่ยังไม่เพียงพอต่อประชากรทุกกลุ่ม ยังคงเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญอันจะนำไปสู่ความยากจนและการถูกกีดกันออกจากสังคมของทั้งเด็กปกติและพิการ แต่สำหรับเด็กพิการแล้วความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในความยากจนเนื่องจากขาดการศึกษานั้นอาจมีสูงกว่าเด็กปกติ เด็กพิการซึ่งถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษาจะต้องเผชิญกับความยากจนไปตลอดชีวิตอย่างแน่นอน” (8) คนจนอาจต้องประสบความยากลำบากในการส่งลูกที่พิการเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนในกรณีที่จะต้องมีการชำระค่าเล่าเรียน และแม้จะมีการโฆษณาว่าจะจัดการศึกษาๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็ยังจะต้องมีค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆ เพิ่มเติมอยู่ดี เช่น ค่าหนังสือ ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าขนส่งและเดินทางและค่าใช้จ่ายกรณีที่ต้องมีอุปกรณ์ช่วยเหลือ เป็นต้น ดังนั้นครอบครัวที่ยากจนจะยังคงไม่ได้รับการศึกษาต่อไปและวงจรแห่งความยากจนก็จะดำเนินไปเช่นนั้นอย่างไม่จบสิ้น

การศึกษาแบบเรียนรวม

รูปแบบทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความพิการเริ่มแปรเปลี่ยนจากมุมมองที่มุ่งสนใจความทุกข์พลาภาพของแต่ละบุคคลมาสู่การทลายอุปสรรคที่ขวางกั้นในสังคมเพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสในการใช้สิทธิของตนอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น เช่นเดียวกันกับการศึกษาแบบเรียนรวมที่ดั่งขึ้น ก็มีจุดมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงระบบเพื่อให้ระบบการศึกษาเหมาะสมสำหรับนักเรียนไม่ใช่เปลี่ยนนักเรียนให้เหมาะสมสำหรับระบบการศึกษา โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับการศึกษาแบบเรียนรวมเพราะก่อนหน้านี้โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนต่างๆ มักพิจารณาในระดับของตัวบุคคลมากกว่า (ดู “บทนำ: วิวัฒนาการของแนวคิด”)

กรอบที่ 3

การทลายอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กหญิง

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนโปรแกรมหนึ่งได้ใช้ความพยายามเป็นอย่างยิ่งในการช่วยให้เด็กหญิงผู้หนึ่งที่มีความพร้อมต่อการเข้าศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่น แต่เมื่อเธอได้เข้าสู่ระบบโรงเรียนแล้ว เธอกลับประสบปัญหาเรื่องการเดินทางไปตามที่ตั้งไว้ในโรงเรียนเนื่องจากอาคารไม่ได้ออกแบบมาที่จะเอื้ออำนวยต่อคนพิการ ทำให้เธอถูกเด็กนักเรียนอื่นๆ ล้อเลียนอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดบรรดาคุณครูของเธอก็กล่อมให้ครอบครัวหยุดส่งเธอมาโรงเรียนเพราะว่าเธอๆ ไม่สามารถเรียนได้ นี่เป็นเหตุให้เกิดแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ซึ่งจะเน้นไปที่การจัดอุปสรรคที่ขวางกั้นโอกาสในการได้รับการศึกษาของเด็กคนนั้นมากกว่า เช่น การปรับปรุงสภาพอาคารให้มีลักษณะที่คนพิการสามารถใช้สอยได้ เตรียมความพร้อมครู สร้างสภาพแวดล้อมที่ต้อนรับคนพิการมากกว่านี้และให้ความรู้กับเด็กอื่นๆ ให้ยอมรับและสนับสนุนเด็กพิการ หากเด็กพิการประสบปัญหาที่โรงเรียนแล้วโรงเรียน ครอบครัวและโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะต้องเริ่มต้นโดยการพิจารณาหาว่าอุปสรรคที่ว่านั้นคืออะไรเสียก่อน

การศึกษาแบบเรียนรวมคือ “กระบวนการทำให้การศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนทุกคน ผ่านทางการมีส่วนร่วมมากขึ้นในการเรียนรู้ วัฒนธรรมและชุมชน ตลอดจนลดการแบ่งแยกและการกีดกันกลุ่มใดๆ ไม่ให้มีส่วนร่วมในการศึกษา” (9) ดังนั้นการศึกษาแบบเรียนรวมจึง

- มีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยรวมถึงระบบการเรียนที่บ้าน การเรียนในชุมชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับว่าเด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้
- ทำให้โครงสร้าง ระบบและวิธีการทางการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กทุกคนได้
- ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับและเคารพในความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ทั้งในเรื่องของอายุ เพศ เชื้อชาติ ความเชื่อ/ศาสนา ภาษา ความพิการ สถานะทางสุขภาพ
- ส่งเสริมการควบคุมตรวจสอบและประเมินคุณภาพของการให้การศึกษาอย่างมีส่วนร่วมและสามารถเข้าถึงได้
- เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตหรือมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาไปตามวัฒนธรรมและบริบท
- เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมให้เกิดสังคมที่ประชากรทุกกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนควรพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

- รวมการจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือบ้านและการสอนภาษามือสำหรับเด็กและ /หรือผู้ใหญ่ที่หูหนวกไว้ในโปรแกรมฯ เนื่องจากการศึกษาแบบเรียนรวมนั้นมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาในโรงเรียน

- การศึกษาแบบเรียนรวมมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรทุกคนทุกกลุ่ม ไม่เพียงแต่เฉพาะคนพิการเท่านั้น โดยจะมุ่งใช้ความพยายามในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่คนที่ถูกกีดกันหรือผลักดันให้ไปอยู่ที่ชายขอบสังคมด้วย

การศึกษาแบบเรียนร่วม

คำว่า “การศึกษาแบบเรียนร่วม” มักถูกใช้ในความหมายเดียวกันกับ “การศึกษาแบบเรียนรวม” แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทั้งสองคำนี้มีความหมายที่แตกต่างกัน การศึกษาแบบเรียนร่วมหมายถึงกระบวนการที่จะนำเอาเด็กพิการเข้าสู่โรงเรียนกระแสหลัก ซึ่งเป็นการให้ความสนใจกับตัวบุคคลมากกว่าระบบโรงเรียน ข้อดีของแนวทางนี้ก็คือว่าหากเกิดปัญหาอะไรขึ้นก็จะมิจะมุ่งโทษไปที่เด็กพิการคนนั้นเป็นเหตุให้ผลลัพธ์และความยั่งยืนของแนวทางนี้มีอยู่ในระดับที่จำกัดด้วย เพราะความสำเร็จขึ้นอยู่กับความตั้งใจที่ดีของครูคนใดคนหนึ่ง หรือความพยายามของเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเพียงกลุ่มหนึ่งเป็นหลักแทนที่จะเป็นนโยบายของโรงเรียนหรือการสนับสนุนจากชุมชน

การศึกษาพิเศษ

“การศึกษาพิเศษ” เป็นคำที่มีความหมายกว้างๆ ที่สามารถใช้เพื่อหมายถึงการให้ความช่วยเหลือในลักษณะพิเศษแก่ผู้เรียน การปรับเปลี่ยนโปรแกรมหรือหลักสูตร สภาพแวดล้อมในการเรียนหรืออุปกรณ์ วัสดุและวิธีการเฉพาะทางต่างๆ (อาทิ ภาษาเบรลล์ เครื่องเสียง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกภาษามือ ฯลฯ) เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาของเด็ก ดังนั้น คำว่า “ความต้องการพิเศษทางการศึกษา” จึงหมายถึงความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กคนใดก็ตามที่อาจมี ปัญหาหรือประสพภาวะความยากลำบากในการเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาพิเศษจึงไม่ได้มีขอบเขตจำกัดเพียงเพื่อกลุ่มคนพิการเท่านั้น

การจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถทำได้หลายแนวทางด้วยกัน โดยส่วนมากแล้วเด็กที่ต้องการการสนับสนุนมากเป็นพิเศษอาจต้องเข้าเรียนในโรงเรียนพิเศษซึ่งแยกออกจากโรงเรียนกระแสหลัก “โรงเรียนพิเศษ” เหล่านี้คือความจริงของเด็กและครอบครัวจำนวนมากที่จะต้องเผชิญ แม้ว่าแนวทางของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะเน้นให้มีการศึกษาแบบเรียนรวมก็ตาม และในบางกรณีโรงเรียนพิเศษเหล่านี้ก็อาจเป็นทางเลือกเดียวสำหรับเด็กที่หูหนวก ตาบอดหรือทั้งหูหนวกและตาบอดหรือมีความพิการทางสมอง ในประเทศที่มีรายได้ต่ำ โรงเรียนพิเศษเหล่านี้มักจะเป็นโรงเรียนประจำ ซึ่งเด็กจะต้องใช้ชีวิตแยกออกมาจากครอบครัวและชุมชนของตนเอง

โชคร้ายที่เมื่อเวลาผ่านไปคำว่า “พิเศษ” นี้ก็ถูกใช้ในลักษณะที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาแบบเรียนรวม ยกตัวอย่างเช่นคำว่า “เด็กความต้องการพิเศษ” ก็เป็นคำที่มีความหมายคลุมเครือและมักถูกใช้เรียกเด็กทุกคนที่พิการไม่ว่าเด็กคนนั้นจะมีปัญหาในการเรียนรู้หรือไม่ ดังนั้น เราจะต้องใช้คำว่า “พิเศษ” ด้วยความระมัดระวัง เพราะว่าคำนี้อาจนำไปสู่การแบ่งแยกเด็กพิการออกจากเด็กๆ ปกติ เราต้องไม่ลืมด้วยว่าเด็กทุกคนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันและอาจรู้สึกว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ง่ายหรือยาก ณ ช่วงเวลาต่างกันในชีวิต การบอกว่าเด็กพิการมีความต้องการ “พิเศษ” ในการเรียนรู้ไม่ใช่เรื่องที่ทำให้เกิดประโยชน์ใดๆ เพราะคำว่าพิเศษนี้ไม่มีการชี้ชัดเจาะจงว่าเด็กมีลักษณะพิเศษหรือประสพปัญหาในด้านใดและอย่างไร ทั้งอาจจะกลายเป็นการตราหน้าพวกเขาอีกด้วย เพราะในความเป็นจริงแล้ว เด็กปกติก็สามารถประสพความยากลำบากในการเรียนรู้ได้เช่นกันและอาจถูกกีดกันและผลักดันให้ไปอยู่ชายขอบสังคมในสถานศึกษาแต่ละแห่งได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้จัดการศึกษาควรคำนึงว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ หากใช้เทคนิคการสอนที่ดี มีทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเพียงพอและมีสภาพแวดล้อมแบบเรียนรวม

เพศและการศึกษา

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องทราบถึงประเด็นเรื่องเพศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย ตัวอย่าง ได้แก่

- เด็กผู้หญิงอาจไม่ได้รับโอกาสในการศึกษาในกรณีที่พวกเขาจะต้องดูแลสมาชิกในครอบครัวที่พิการ
- ในบางกรณีเด็กผู้ชายอาจจะไม่ได้เข้าเรียนเพราะว่าได้รับแรงกดดันที่จะต้องหาเงินมาช่วยสนับสนุนหรือเลี้ยงดูครอบครัว

กรอบที่ 4 สาธารณรัฐอินเดีย

ความตั้งใจที่จะได้รับการศึกษาของรุปา

รุปา กุมารีอาศัยอยู่ที่เมืองฮาซารีบัตทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย รุปามีหน้าที่ต้องดูแลทั้งครอบครัวเพราะว่ามารดาของเธอมีภาวะผิดปกติทางจิต ส่วนบิดาของเธอเสียชีวิตแล้ว นอกจากนี้ เธอเองก็ยังมีน้องชายและน้องสาวอีกอย่างละคน เธอพยายามทำหน้าที่ของเธอโดยพยายามไม่ขาดเรียนด้วยการนำน้องสาวคนเล็กของเธอไปนั่งเรียนด้วยแม้ว่าห้องเรียนจะมีนักเรียนจำนวนมากแล้วและครูก็ไม่พอใจที่เธอทำแบบนี้ แต่รุปาก็ยังสามารถจัดการให้ครูเข้าใจได้ว่าการพาน้องสาวมาเข้าเรียนด้วยเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้เธอสามารถเรียนหนังสือได้ต่อไป

- ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งภายในประเทศ เด็กผู้ชายอาจถูกเกณฑ์ไปเป็นยุวชนทหารและพลาดโอกาสในการเข้าเรียน เด็กกลุ่มนี้อาจมีร้อยละ 5 จะกลายเป็นเด็กพิการในที่สุด (10) และเมื่อกลับจากการสู้รบแล้วพวกเขาก็มักจะโตเกินกว่าที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาแล้ว
- เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนอาจคาดหวังให้มารดาและ/หรือญาติผู้หญิงคนอื่นของคนพิการรับหน้าที่ในการสอนหนังสือสมาชิกในครอบครัวไปด้วย ซึ่งการทำเช่นนี้อาจเป็นการเพิ่มปริมาณงานซึ่งเดิมก็มากอยู่แล้ว
- ครอบครัวและชุมชนมักไม่กำหนดเรื่องการศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นเด็กหญิงและผู้หญิงพิการเป็นเรื่องหลัก จึงเท่ากับว่าพวกเขาเหล่านี้ถูกกีดกันซ้ำถึงสองครั้ง
- เด็กผู้หญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กหญิงพิการมีความน่าจะเป็นที่จะออกจากโรงเรียนกลางคันมากกว่าเพราะที่โรงเรียนขาดห้องน้ำที่เหมาะสมและสภาพแวดล้อมก็อาจไม่ปลอดภัย
- บิดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญแต่ก็มักถูกละเลยไป ทั้งนี้ บิดาสามารถเป็นต้นแบบที่ดีและให้การสนับสนุนเรื่องการศึกษาได้หากได้รับการส่งเสริมโดยโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

กรอบที่ 5 ราชอาณาจักรเลโซโท

ช่องว่างระหว่างเพศ

ในประเทศเลโซโทพบว่าเด็กผู้ชายเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา น้อยกว่าเด็กผู้หญิง และเด็กผู้ชายก็มีอัตราออกจากโรงเรียนกลางคันจำนวนมากกว่าเด็กผู้หญิง สาเหตุเป็นเพราะว่าเด็กผู้ชายต้องไปทำงานตอนสัตว์และเข้าสู่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ส่วนประกอบย่อยในองค์ประกอบนี้

ในแต่ละส่วนประกอบย่อยต่อไปนี้มีมีโนทัศน์และกิจกรรมแนะนำซึ่งเหมือนกันและนำไปใช้ในทุกลักษณะของการจัดการศึกษา แต่ในแต่ละส่วนประกอบย่อยก็จะเน้นไปที่บางแง่มุมที่และตัวอย่างที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ขอให้อ่านเนื้อหาทั้งหมดขององค์ประกอบนี้แม้ว่าจะมุ่งสนใจเพียงส่วนประกอบย่อยใดเพียงส่วนเดียวก็ตาม

การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัย

การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยมีความหมายถึงการศึกษาที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เด็กเกิดกระทั่งเข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งสามารถจัดขึ้นในสภาพแวดล้อมแบบทั้งรูปแบบในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย โดยจะมุ่งเน้นไปที่การดำรงชีพ การพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กซึ่งจะครอบคลุมเรื่องสุขภาพ โภชนาการและสุขอนามัย โดยในการจัดการศึกษามักมีการแบ่งเป็นกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ด้านอายุ ได้แก่ แรกเกิดจนถึงสามปีและสามปีจนถึงหก เจ็ดหรือแปดปีซึ่งเป็นวัยที่เริ่มเข้ารับการศึกษาในระบบสำหรับส่วนประกอบย่อยนี้ โปรแกรมซีบีอาร์จะมุ่งเน้นที่เด็กอายุสามปีขึ้นไปเป็นหลัก

ประถมศึกษา

การเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาถือเป็นการเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นลำดับแรกซึ่งควรจะเป็นภาคบังคับแบบไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กทุกคน การศึกษาในระดับประถมศึกษาถือเป็นจุดมุ่งเน้นหลักของโครงการการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ของยูเนสโก (11) และเป็นเป้าหมายของการจัดสรรเงินทุนสนับสนุนเพื่อการศึกษาส่วนมากอีกด้วย เด็กพิการจำเป็นจะต้องได้เข้าศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นเหมือนเด็กอื่นๆ เพื่อที่จะได้เล่นและเรียนรู้ไปพร้อมกับเพื่อนๆ ของตน

มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

การมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาคือการศึกษาในระบบโรงเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่าการศึกษา “ภาคบังคับ” หากเยาวชนที่เป็นคนพิการได้รับการศึกษาในระดับชั้นที่สูงดังกล่าวก็จะเป็นประตูที่จะนำสู่ชีวิตที่สามารถสร้างผลิตผลและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นแต่ในความเป็นจริงแล้ว เด็กพิการก็มักไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในระดับชั้นดังกล่าว

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมด้านการศึกษาในชุมชนหลากหลายรูปแบบ อาทิ การเรียนรู้ที่บ้าน หรือกิจกรรมการศึกษาตามแผนงานของรัฐบาลหรือความคิดริเริ่มของชุมชนเอง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมักมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะและมีเป้าหมายที่ชัดเจน สำหรับผู้เรียนบางประเภทแล้วการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีรูปแบบการให้การศึกษาที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งบางครั้งอาจจะตายตัวเกินไปทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ทุกคนได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะอยู่ในรูปแบบการศึกษาที่ช่วยเสริมหรือเติมเต็ม ไม่ใช่การทดแทนการศึกษาในระบบแบบเรียนรวมเสียทีเดียวในบางครั้งก็มีการเรียกการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างไม่เหมาะสมว่าเป็นทางเลือกที่ “ดีที่สุดอันดับสอง” สำหรับเด็กพิการ ซึ่งทำให้เด็กเหล่านั้นไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนอันเป็นสิทธิตามกฎหมายของตน ในส่วนประกอบย่อยนี้เราจะมุ่งเน้นเรื่องการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กมากกว่าผู้ใหญ่

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมการเรียนรู้ทุกประเภทที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ครอบคลุมอยู่ภายใต้ส่วนประกอบย่อยอื่นๆ การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการจ้างงานการรู้หนังสือของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ทุกประเภทที่ส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลและการมีส่วนร่วมในสังคม จุดสนใจของส่วนประกอบย่อยนี้จะมุ่งเน้นไปที่ผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก

กรอบที่ 6

สิทธิในการได้รับการศึกษาสำหรับคนพิการ

“รัฐจะต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่า ประชาชนจะสามารถเข้าถึงการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยในการจัดการศึกษาจะต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคและรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม นักเรียนที่มีต้องได้รับการสนับสนุนจะต้องได้รับมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสมและเพียงพอ และนักเรียนที่ตาบอด หูหนวกหรือทั้งตาบอดและหูหนวกจะต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมที่สุดจากครูที่สามารถใช้ภาษามือและอักษรเบรลล์ได้อย่างคล่องแคล่ว ในการจัดการศึกษาแก่คนพิการจะต้องเน้นไปที่การส่งเสริมให้คนพิการมีส่วนร่วมในสังคม และทำให้พวกเขาารู้สึกว่าตนเองมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง” (12)

การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัย

บทนำ

ช่วงปฐมวัยครอบคลุมอายุบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงแปดปี (13) การขยายกิจกรรมการดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นหนึ่งในหกเป้าหมายของโครงการการศึกษาเพื่อปวงชน (11) การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยครอบคลุมกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ จำนวนมาก และเนื่องจากหลายลักษณะของการดูแลเด็กได้อยู่ภายใต้องค์ประกอบด้านสุขภาพแล้ว ส่วนประกอบย่อยนี้จึงมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย การเข้าไปดำเนินการแก้ปัญหาในระยะเริ่มต้น และการจัดการเรียนในระดับก่อนวัยเรียน/อนุบาลเท่านั้น

การศึกษาปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่สำคัญเพราะการศึกษาในระดับนี้จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก สมองมนุษย์จะเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงสามปีแรกของชีวิต (13) และหากสมองได้รับการกระตุ้นไม่เพียงพอในช่วงเวลานี้ก็อาจทำให้มีพัฒนาการที่ล่าช้า และในบางกรณีอาจมีพัฒนาการล่าช้าแบบถาวรก็เป็นได้ ในช่วงปีแรกๆ ของชีวิตจึงถือเป็นการเปิด “หน้าต่างแห่งโอกาส” สำคัญสำหรับการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาทักษะภาษา สังคม การคิดและด้านการเคลื่อนไหว การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นเสมือนการหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งสังคมที่คนทุกกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้ เพราะการศึกษาในช่วงวัยดังกล่าวเป็นระดับที่เด็กที่พิการและปกติสามารถเรียน เล่นและเติบโตไปพร้อมกัน นอกจากนี้การศึกษาปฐมวัยยังเพิ่มโอกาสของเด็กในการเข้าศึกษาต่อในระดับพื้นฐานจนจบเพื่อที่จะหาทางออกจากสถานการณ์แห่งความยากจนและความเสียเปรียบต่างๆ ได้ (13)

ด้วยเหตุที่การจัดการศึกษาปฐมวัยไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นจึงมีรูปแบบการดำเนินการที่ยืดหยุ่นมากกว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงเป็นโอกาสอันดียิ่งที่เจ้าหน้าที่โปรแกรมซีบีอาร์จะได้ร่วมงานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ อาทิ รัฐบาล องค์กรพัฒนาภาคเอกชน ภาคเอกชนและองค์กรด้านศาสนาต่างๆ

กรอบที่ 7 สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

สามารถปฏิบัติได้ดีกว่าเมื่อได้รับการศึกษาปฐมวัย

ในเขตพื้นที่ด้อยโอกาสแห่งหนึ่งของประเทศเนปาล เด็กจำนวนกว่าร้อยละ 95 ที่ได้เข้าเรียนหลักสูตรการดูแลเด็ก และได้รับการศึกษาในระดับปฐมวัยสามารถเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษาในขณะที่เด็กที่ไม่ได้เรียนปฐมวัยเข้าได้เพียงร้อยละ 75 และอัตราการซ้ำชั้น ป. 1 ของเด็กที่เคยเรียนปฐมวัยมาแล้วก็อยู่ในอัตราที่ต่ำ คิดเป็นเพียงหนึ่งในเจ็ดของเด็กที่ไม่เคยเรียน และเด็กที่เคยเรียนปฐมวัยมาแล้วยังทำข้อสอบระดับชั้น ป. 1 ได้คะแนนสูงกว่ามากอีกด้วย (14)

กรอบที่ 8 สาธารณรัฐอินเดีย

ชีวิตใหม่ของเซตนา

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสำหรับเด็กวัยประถมศึกษาในรัฐคุชราตประเทศอินเดียในระยะเริ่มแรกเป็นเพียงโปรแกรมขนาดเล็กในยุคทศวรรษที่ 80 ซึ่งในช่วงเวลานั้น เด็กพิการมักไม่ได้รับโอกาสให้เข้าถึงการเรียนรู้และการเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตในช่วงปีแรกๆ ของชีวิตทั้งที่ช่วงเวลาดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งสำหรับการทำความเข้าใจโลกของเด็ก การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนามโนทัศน์และการสร้างรากฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตลอดชีวิตของตน สำหรับในปัจจุบันนี้ กิจกรรมการให้การดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำนวนมากในรัฐคุชราตไปแล้ว

เซตนาเป็นเด็กหญิงจากพื้นที่ในเขตชนบทของรัฐคุชราต เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนไปพบเธอขณะที่เธออายุได้สามปีแต่มีพัฒนาการที่ล่าช้า เช่น เธอไม่สามารถควบคุมศีรษะของตนเองได้เป็นต้น โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน จึงส่งเซตนาไปตรวจที่ศูนย์คัดกรองและประเมินซึ่งอยู่นอกหมู่บ้าน ผลปรากฏว่าเธอมีภาวะสูญเสียการได้ยินอย่างรุนแรงและมีปัญหาด้านการมองเห็นซึ่งทั้งสองปัญหานี้ทำให้เธอมีภาวะบกพร่องเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจสิ่งต่างๆ ทางการจึงออกไปรับรองว่าเธอพิการ เซตนาอาศัยอยู่แต่ในบริเวณบ้านตลอดเวลาหรืออยู่บนตักของมารดา ดังนั้นโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนและครอบครัวของเธอจึงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น เซตนาต้องการอะไร ที่ใดจะตอบสนองความต้องการของเธอได้ ใครจะช่วยดูแลเธอ และเขาเหล่านั้นจะช่วยดูแลเธอได้อย่างไร เป็นต้น

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนได้ติดต่อให้ช่างไม้ในท้องถิ่นทำเก้าอี้พิเศษสำหรับเซตนา ทำให้เธอสามารถไปนั่งอยู่บนเบาะเบียงบ้านผู้คนในชุมชนจึงเริ่มได้เห็นเธอ ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเธอกับครอบครัวและเพื่อนบ้านพัฒนาขึ้น เซตนาได้รับการสอนทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน ได้รับอุปกรณ์ช่วยฟังและได้รับแว่นตาพิเศษเพื่อช่วยลดปัญหาการมองเห็น นอกจากนี้เธอยังได้รับการสอนทักษะการสื่อสารอีกด้วยปัจจุบันนี้เซตนาช่วยมารดาของเธอเวลาถึงมืออาหาร ช่วยล้างจานชามต่างๆ และไปซื้อของที่ร้านขายของชำได้ ผู้ปกครองของเธอสามารถสื่อสารกับเธอและมีความสัมพันธ์ที่ดีและเปี่ยมไปด้วยความรักปัจจุบันนี้เซตนาเข้าเรียนที่โรงเรียนอนุบาลในท้องถิ่นและเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เด็กๆ คนอื่นๆ ยอมรับเธอเหมือนที่ยอมรับเด็กทั่วไปและสามารถสื่อสารกับเธอในแบบของพวกเขาเอง เซตนาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหมือนเช่นเด็กคนอื่นและได้รับบริการสนับสนุนจากโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน เช่น การช่วยให้ครอบครัวของเธอสามารถขอผลประโยชน์ด้านการประกันสังคมต่างๆ และช่วยให้เซตนาได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาของรัฐเหมือนเช่นเด็กคนอื่น ๆ เป็นต้น

เป้าหมาย

เด็กพิการทุกคนสามารถเริ่มต้นชีวิตของตนเองได้อย่างดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และได้รับการสนับสนุนตลอดช่วงระยะเวลาของพัฒนาการในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบเรียนรวม

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนคือการพิจารณาหาครอบครัวที่มีเด็กพิการ สร้างปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับครอบครัวเหล่านี้อย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยวางรากฐานที่สำคัญสำหรับทุกกิจกรรมในชีวิตของเด็ก

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- เด็กทุกคนมีโอกาสที่จะมีชีวิตรอดและมีสุขภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น
- ทักษะทางด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านภาษาและด้านปัญญาของเด็กได้รับการพัฒนาตามศักยภาพจนถึงระดับที่สูงสุด
- การศึกษาปฐมวัยทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีลักษณะที่เอื้ออำนวยและครอบคลุมเด็กทุกคน
- เด็กพิการและผู้ช่วยเหลือเด็กพิการกลายเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและชุมชน และได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม
- เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นด้วยกัน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- อิทธิพลที่เกิดจากความทุกข์พลภาพลดลงและได้รับการชดเชยที่เหมาะสม
- เด็กพิการสามารถเลื่อนขึ้นไปศึกษาต่อในโรงเรียนระดับประถมศึกษาร่วมกับเพื่อนคนอื่นๆ ได้อย่างราบรื่น

กรอบที่ 9 สาธารณรัฐเอลซัลวาดอร์

เริ่มต้นก่อนใคร

ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวมแห่งหนึ่งในเมืองซานโตโทมัส ประเทศเอลซัลวาดอร์ซึ่งเข้าร่วมในโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนระดับท้องถิ่นได้คลอดบุตรก่อนกำหนดสามเดือนและบุตรของเธอประสบปัญหาเรื่องการขาดออกซิเจน แพทย์บอกเธอว่าลูกของเธออาจจะมีปัญหาทางสมองหรือความพิการอื่นๆ แต่ด้วยความที่เธอมีประสบการณ์เรื่องโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนซึ่งอยู่ในชุมชนของเธอ เธอจึงเข้าใจดีถึงความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัยดังนั้นเธอจึงนำบุตรไปยังสถาบันฟื้นฟูของทางการเพื่อเข้ารับการรักษาเบื้องต้นและเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาในระยะต้นเป็นเวลาสองปี ทั้งมารดาและบุตรได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งต่อมากุมารของเธอก็ได้เข้าเรียนระดับอนุบาลร่วมกับเด็กคนอื่นๆ ในย่านนั้นเมื่ออายุได้สี่ปี

มโนทัศน์หลัก

วัยเด็กเล็ก

ช่วงวัยเด็กเล็กถือว่าการปูรากฐานของชีวิต (5) เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องตระหนักว่าความเข้าใจเรื่องช่วงปีแรกๆ ของวัยเด็กนั้นแตกต่างกันไปตามธรรมเนียม ความเชื่อ /ศาสนา วัฒนธรรม โครงสร้างครอบครัวและวิธีการจัดการหรือดำเนินงานของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับความหลากหลายเหล่านี้ด้วย

พัฒนาการของเด็ก

พัฒนาการของเด็กเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กเกิดขึ้นในเด็กทุกคน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนเองมีทักษะที่สำคัญต่างๆ สำหรับการดำรงชีวิต (หลักแห่งการพัฒนา) พัฒนาการของเด็กด้านต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาทางด้านสังคมและอารมณ์ เช่น การยิ้มหรือการสบตาผู้อื่น
- การพัฒนาด้านปัญญา (การเรียนรู้) เช่น การใช้มือและตาเพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมและการทำงานง่ายๆ
- การพัฒนาด้านการพูดและภาษา เช่น การสื่อสารด้วยคำพูดหรือสัญลักษณ์
- การพัฒนาด้านกายภาพ เช่น การนั่ง การยืน การเดิน การวิ่งและการใช้มือและนิ้วเพื่อหยิบจับสิ่งของหรือเพื่อวาดภาพต่างๆ

หลักแห่งการพัฒนาคือทักษะที่เด็กคนหนึ่งควรจะมีหรือเกิดขึ้นได้ตามลำดับช่วงเวลา เช่น เด็กส่วนมากจะเรียนรู้วิธีการเดินเมื่ออายุได้ 9 ถึง 15 เดือน คำว่ามีพัฒนาการที่ล่าช้าจะเกิดขึ้นในกรณีที่เด็กยังขาดทักษะต่างๆ หรือพัฒนาไปไม่ถึงหลักแห่งการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับอายุของตน อาการเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านข้างต้น หากเราพบว่าเด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้าตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิตเด็กเราก็จะสามารถดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และเพื่อจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอันจะเป็นการชดเชยความล่าช้าเหล่านั้น

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องมุ่งสนใจไปที่จุดแข็งของเด็กพิการเป็นสำคัญ เพราะหากมุ่งเน้นเรื่องหลักแห่งการพัฒนากับเด็กพิการอย่างจริงจังมากเกินไปก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้

- มโนทัศน์ของพัฒนาการที่ล่าช้าตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ เป็นปกติ ดังนั้น การไประบุว่าเด็กพิการมีพัฒนาการที่ล่าช้าจึงอาจจะเป็นการไปตราหน้า ซึ่งทำให้ผู้ถูกเรียกรู้สึกอับอายได้
- เด็กพิการไม่จำเป็นต้องมีพัฒนาการตามแบบ “แผนปกติ” ดังเช่นเด็กทั่วไป และพัฒนาการในแบบของพวกเขาก็ไม่อาจจะหยุดยั้งชีวิตที่บริบูรณ์และมีความสุขได้ ตราบเท่าที่เขายังได้รับการสนับสนุนและได้รับการรวมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- หลักแห่งการพัฒนาเป็นเพียงหลักการทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้วหลักดังกล่าวอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เพศ เชื้อชาติและบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ

พัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ โภชนาการ การดูแลและการศึกษา ดังนั้นแนวทางต่างๆ สำหรับพัฒนาการของเด็กๆ จึงต้องครอบคลุมหลายภาคส่วนด้วยกัน

ยกตัวอย่างเช่นโปรแกรมที่รวมเรื่องโภชนาการและการศึกษาเข้าด้วยกันก็เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพมากกว่าโปรแกรมที่มุ่งเน้นเรื่องโภชนาการหรือเรื่องการศึกษาเพียงอย่างเดียว (15)

การเล่น การเรียนรู้ผ่านการใช้กิจกรรมและการกระตุ้น

เด็กเล็กสามารถเรียนรู้ได้ตามธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพผ่านทางการเล่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เรื่องของการเล่นนี้ มิได้เป็นที่เข้าใจของทุกวัฒนธรรมและทุกบริบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความยากจนในระดับแร้นแค้นแสนสาหัสและคนในชุมชนมุ่งสนใจแต่กิจกรรมเพื่อการมีชีวิตรอดเท่านั้น ในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ การเล่นจะถูกมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระหรือไม่มีประโยชน์ การเรียนรู้ผ่านการใช้กิจกรรมจึงเป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ทรัพยากรและเวลามีจำกัด การเรียนรู้ผ่านการใช้กิจกรรมคือการที่เด็กเรียนรู้ขณะที่กำลังทำกิจกรรมที่มีประโยชน์หรือก่อให้เกิดผลผลิต ตัวอย่างเช่น การซักผ้า การแต่งตัว การทานอาหารและการช่วยงานบ้านหรืองานอื่นๆ และการกระตุ้นก็หมายถึงการจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- การเล่นและ/หรือการเรียนรู้ผ่านการใช้กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กเล็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กพิการ เพราะสามารถช่วยให้พวกเขามีพัฒนาการเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิตประจำวันและลดทอนความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดจากความทุพพลภาพได้
- คนจำนวนมากเชื่อว่าเด็กพิการไม่สามารถเล่นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเด็กพิการนั้นไม่สามารถเป็นผู้เริ่มเล่นก่อนได้ ผู้ปกครองอาจไม่เข้าใจประโยชน์ของการเล่น เพราะอาจรู้สึกเป็นห่วงมากเกินไปหรือรู้สึกอับอายที่ผู้อื่นจะเห็นว่าลูกของตนพิการ
- การเล่นอาจมีรูปแบบหรือกติกาที่ชัดเจนหรือเป็นการเล่นที่ไม่มีรูปแบบ (อิสระ) และสามารถเริ่มเล่นได้โดยตัวเด็กคนนั้นเองหรือโดยการสนับสนุนของผู้ใหญ่
- การเล่นและกิจกรรมกระตุ้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กที่มีภาวะทุพพลภาพรุนแรงหรือซับซ้อน ซึ่งจริงอยู่ที่สัญญาณการเรียนรู้ในเด็กเหล่านี้อาจมองเห็นได้ยากแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการเล่นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเลย
- ผู้ปกครองอาจจัดกิจกรรมกระตุ้นให้กับเด็กมากเกินไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีแรงกดดันจากสังคมอย่างมากเพื่อให้เด็กมี "พัฒนาการในระดับปกติ" และประสบความสำเร็จในการศึกษา หากเป็นเช่นนี้โอกาสที่เด็กจะได้เล่นก็มีน้อยลงและจะเป็นอันตรายต่อพัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์ของเด็กพิการคนนั้นได้

กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับวัย

เป็นเรื่องปกติที่เราอาจพบเด็กพิการที่มีอายุเกินเกณฑ์แต่ยังเข้าเรียนในระดับปฐมวัยอยู่บ่อยครั้ง นั่นอาจเป็นเพราะหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น เด็กอาจมีปัญหาทางด้านสมองหรือมีพัฒนาการที่ล่าช้า ซึ่งหมายความว่าเขาจะพัฒนาทักษะต่างๆ ได้ช้ากว่าเด็กคนอื่น หรือเด็กอาจถูกซ่อนไว้และ /หรือได้รับการปกป้องโดยครอบครัวมากเกินไปจนทำให้พวกเขาไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ช่วงปฐมวัยเลย และ /หรือเด็กไม่สามารถเข้าถึงโรงเรียนประถมศึกษาได้หรือโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ต้อนรับพวกเขา

โดยทั่วไปแล้วเราควรที่จะให้ความสำคัญกับอายุที่แท้จริงของเด็กและพยายามที่จะจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละช่วงวัยในสภาพแวดล้อมแบบกลุ่มเพื่อนแต่บางครั้งก็อาจจำเป็นต้องอะลุ่มอล่วยตามความจำเป็น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวเด็กนั่นเอง

ตัวเลือกและความยืดหยุ่น

เด็กแต่ละคน ครอบครัวแต่ละครอบครัว ชุมชนแต่ละชุมชนและวัฒนธรรม หรือแม้แต่วัฒนธรรมในแต่ละแห่งต่างก็มีความแตกต่างกันไป สภาพแวดล้อมที่เป็นทางการอย่างเช่นโรงเรียนอนุบาลอาจจะเหมาะสมสำหรับเด็กบางคนเท่านั้น โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยให้ครอบครัวสามารถเลือกการสนับสนุนและสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่างๆ ได้อย่างมีความรู้และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ด้วยความยืดหยุ่น ด้วยเหตุนี้ การทำให้ระบบการศึกษาปฐมวัยเป็นแบบเรียนรวมและเข้าถึงได้ จึงควรเป็นสิ่งที่ได้รับความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ

นอกจากนี้โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนยังสามารถทำงานร่วมกับครอบครัวเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าทางเลือกต่างๆ เหล่านี้ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความอับอายหรือการปกป้องเด็กจนเกินเหตุ แต่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็กอย่างแท้จริง และตัวเลือกเหล่านี้ควรจะเคารพในสิทธิต่างๆ ของเด็กด้วย อาทิ สิทธิในการอยู่อาศัยกับครอบครัวและชุมชนของตน เป็นต้น

กรอบที่ 10 สหรัฐเม็กซิโก

ศูนย์การศึกษาปฐมวัย

ในเขตพื้นที่หนึ่งใกล้กับเมืองคูเลียคันของประเทศเม็กซิโกมีครอบครัวของชนพื้นเมืองย้ายถิ่นฐานลงมาจากเพื่อมาอาศัยอยู่บริเวณด้านล่างปีละสี่เดือน ชนพื้นเมืองเหล่านี้อาศัยอยู่ในเรือนพักที่โรงงานเกษตรกรรมจัดให้ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงเข้าเจรจากับเจ้าของโรงงานเพื่อตั้งศูนย์การศึกษาปฐมวัยในแต่ละตึก และขออนุญาตให้บรรดามารดาได้มีส่วนร่วมับบุตรพิการในกิจกรรมแก้ไขปัญหาในช่วงวัยเริ่มต้นเดือนละสองครั้ง ศูนย์ดูแลเด็กระหว่างวันในโรงงานแห่งนี้รับเด็กที่มีอายุก่อนห้าปี (สี่ปีหรือต่ำกว่า) ด้วยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน ปัจจุบันนี้ครอบครัวที่มีบุตรพิการเดินทางกลับลงมาจากเขาทุกปีเพื่อที่จะให้ๆ บุตรหลานของตนได้รับการดูแลที่ดีและเพื่อที่ตนจะได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยเสริมการพัฒนาเด็กในช่วงปีแรกๆ ของชีวิตด้วย และพวกเขาก็นำความรู้ที่ได้นี้ไปเผยแพร่กับครอบครัวอื่นๆ ที่หมู่บ้านของตนอีกทอดหนึ่ง

กิจกรรมแนะนำ

พิจารณาหาความต้องการในการดูแลและเด็กปฐมวัย

โดยทั่วไปแล้วการส่งเสริมการเรียนรู้รวมสามารถทำได้ที่ดีที่สุดด้วยการใช้วิธีการแบบสายคู่ซึ่งสามารถทำได้ในระบบการดูแลและการศึกษาปฐมวัย “สายคู่” ดังกล่าว ได้แก่

1. การมุ่งสนใจที่ระบบ – พิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยในชุมชนแล้วดูว่าใครที่ได้รับการรวมเข้าไว้ในระบบการศึกษาปฐมวัยหรือใครที่ถูกกีดกันออก จุดแข็งและจุดอ่อนของระบบคืออะไร ซึ่งความต้องการในส่วนนี้จะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยการทำงานร่วมกับครอบครัว ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูตลอดจนใครก็ตามที่เกี่ยวข้อง
2. การมุ่งสนใจที่เด็ก – พัฒนาระบบที่สามารถระบุและให้การสนับสนุนเด็กซึ่งอาจตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกผลักดันให้ไปอยู่ชายขอบสังคม ถูกกีดกันออกไปหรืออาจต้องการได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม กระบวนการนี้มักเรียกว่าการตรวจหาหรือการระบุแต่ต้น

ในสถานการณ์ส่วนมากฝ่ายที่เกี่ยวข้องมักเลือกวิธีการแบบ “สายเดี่ยว” คือมุ่งสนใจไปที่ตัวบุคคล ส่งผลให้เด็กที่ได้ประโยชน์มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นและระบบก็ยังคงเป็นแบบเรียนแยกต่อไป โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถมุ่งเน้นที่จะให้ความสำคัญทั้งที่ระบบและตัวเด็กโดยการ

- ประสานงานและทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าเด็กพิการได้รับการดูแลด้านสุขภาพที่เหมาะสม (คู่มือประกอบ “สุขภาพ”)
- ทำให้โปรแกรมตรวจหรือระบุในระยะแรกเริ่มสามารถสนับสนุนเด็กพิการและครอบครัวของเด็กเหล่านั้น
- ทำงานร่วมกับครอบครัวเพื่อให้สามารถระบุเด็กที่ทุพพลภาพแต่กำเนิด หรือเกิดความทุพพลภาพในช่วงปฐมวัยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้
- สนับสนุนให้ผู้ปกครองเกิดการตอบสนองอย่างรวดเร็วเมื่อมีการตรวจพบความทุพพลภาพในบุตรหลานและแนะนำให้ส่งเด็กไปยังสถานพยาบาลและติดตามผู้ปกครองไปด้วยเมื่อมีการนัดตรวจ
- ช่วยสร้างแนวทางที่เป็นบวกสำหรับเด็กพิการโดยมุ่งเน้นที่ความสามารถและศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งการดำเนินการตั้งแต่ต้นทางได้แนวทางนี้คือการพิจารณาหาอุปสรรคที่ขวางกั้นการเรียนรู้และพัฒนาการของพวกเขาและการทำงานร่วมกับครอบครัว ภาคส่วนต่าง ๆ และชุมชนเพื่อเร่งกำจัดอุปสรรคเหล่านี้
- รณรงค์ให้รัฐบาลในท้องถิ่นกำหนดนโยบายที่ทำให้สถานศึกษามีลักษณะที่เข้าถึงได้โดยคนพิการและเป็นแบบเรียนรวม

ทั้งนี้ในการดำเนินการจะต้องระมัดระวังไม่ให้มีการใช้มาตรฐานที่เข้มงวดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ “ปกติ” กับเด็กเล็กซึ่งมีพัฒนาการแตกต่างจากคนอื่น ๆ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยมีชุมชนเป็นควรระวังไม่ให้ผู้ปกครองและเด็กเกิดความกระวนกระวายใจเมื่อเด็กยังไม่ถึงหลักแห่งการพัฒนาเมื่อถึงเวลาอันสมควรแล้ว บางครั้งการตรวจสุขภาพก็อาจทำให้เกิดการแบ่งแยกมากกว่าที่จะช่วยหาทางให้เด็กได้รับการสนับสนุน การนำเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาเข้าร่วมการฝึกอบรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะช่วยยกระดับความตระหนัก เพิ่มความรู้เกี่ยวกับความพิการและหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการแบ่งแยกขึ้นได้

<p>กรอบที่ 11 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้</p> <p>อุปสรรคของการศึกษาก่อนวัยเรียน</p> <p>ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศหนึ่งมีการตรวจสุขภาพเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีเป็นประจำ โดยเด็กที่ถูกตรวจพบว่าพิการจะไม่ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมแต่อย่างใด ครูอนุบาลก็ไม่เต็มใจที่จะรับนักเรียนพิการเหล่านี้เข้าชั้นเรียนของตนด้วยเหตุผล 3 ประการด้วยกัน คือ หลักสูตรที่ใช้มีลักษณะเข้มข้นและเด็กพิการจะต้องใช้เวลามากกว่าเด็กปกติ ครูอาจไม่ได้รับแต้มโบนัสเงินเดือนหากเด็กไม่มีพัฒนาการและมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น และเด็กที่จะเข้าเรียนได้ต้องเป็นเด็กที่ “มีสุขภาพดี” เท่านั้น ซึ่งเด็กพิการนั้นโดยปกติก็ถูกจัดให้เป็นเด็กป่วยอยู่แล้ว</p>
--

สนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้านในช่วงแรกของชีวิต

ทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วม

การดูแลและการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยเริ่มต้นขึ้นที่บ้านดังนั้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในช่วงปีแรกๆ ของบุตร โดยเฉพาะมารดาซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของบุตรผ่านทางทัศนคติและพฤติกรรม เช่น การให้นมและการใช้เวลาเพื่อกระตุ้นและเล่นกับเด็ก ส่วนบิดาก็มีความสำคัญด้วยเช่นกันเพราะการมีส่วนร่วมของบิดาเป็นสิ่งสำคัญและควรได้รับการสนับสนุน กิจกรรมแนะนำในส่วนนี้ ได้แก่

- การสนับสนุนครอบครัวให้สื่อสารข้อมูลที่ตนรับทราบเกี่ยวกับตัวเด็กจากการที่เป็นผู้ปกครอง / พี่น้อง / บุ๋ย่า ตายาย ให้ครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้รับทราบ ด้วยครอบครัวสามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีเยี่ยมให้เจ้าหน้าที่การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนได้เรียนรู้
- ให้การสนับสนุน ทั้งในด้านการศึกษาและการฝึกอบรมแก่ครอบครัวเพื่อให้เขาสามารถดูแลบุตรหลานที่เป็นคนพิการและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่ดีแก่เด็กพิการเหล่านี้
- ช่วยเหลือครอบครัวให้สามารถเข้าถึงการฝึกอบรมเฉพาะทางหากมีความต้องการจำเป็น (เช่น การสอนภาษามือเพื่อให้สามารถสื่อสารกับเด็กหูหนวกได้) หรือการเข้าถึงบริการเฉพาะทาง (เช่น การบำบัดด้านอาชีพ กายภาพบำบัด วจีบำบัด) เพื่อช่วยเรื่องการพัฒนาทักษะของเด็ก
- พัฒนาแผนการเรียนรู้รายบุคคลสำหรับเด็กพิการร่วมกับครอบครัวโดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวกับตัวเด็กและข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กและการประเมินตัวเด็ก แล้วจึงแบ่งปันแผนนี้กับครูตามความเหมาะสม
- จัดตั้งกลุ่มพึ่งพาตนเองสำหรับครอบครัวของเด็กพิการหรือสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกับกลุ่มหรือสมาคมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งในบางครั้งผู้ปกครองบางคนก็อาจเป็นสมาชิกขององค์กรเพื่อคนพิการอยู่แล้วด้วย
- สร้างเครือข่ายการสนับสนุนและการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชุมชนและบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น
- ดำเนินการต่อปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การสนับสนุนให้ครอบครัวอนุญาตให้เด็กหญิงพิการสามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ได้

กรอบที่ 12 รัฐพหุชนชาติแห่งโบลีเวีย

เมื่อบิดาสันับสนุนการเรียนรู้ของบุตรชาย

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนในเมืองเอลอัลโต ประเทศโบลีเวีย ช่วยอำนวยความสะดวกให้เด็กพิการได้เข้าเรียนในโรงเรียนในท้องถิ่น เด็กผู้ชายคนหนึ่งจากกลุ่มที่เป็นโรคดาวน์ซินโดรม ซึ่งมีอยู่จำนวนหกคนเริ่มเรียนชั้นอนุบาลเมื่อเร็วๆ นี้ บิดาของเขาตื่นเต้นมากที่จะทำให้บุตรชายเข้าเรียนตั้งแต่แรก เขาทำหน้าที่รับส่งบุตรด้วยตนเองทุกวันและไปพูดคุยกับครูประจำชั้นและครูใหญ่ด้วยความพยายามของคุณพ่อที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของลูกนี้เองทำให้ครูใหญ่ประทับใจถึงขั้นเชิญไปพูดในที่ประชุมสมาคมผู้ปกครองเพื่อกระตุ้นให้พ่อแม่คนอื่นๆ มีส่วนร่วมในการศึกษาของลูกตนเองมากขึ้น และเพื่อเพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับการเรียนรวมในหมู่ผู้ปกครอง

ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดในบ้าน

การสร้างสภาพแวดล้อมในบ้านที่เอื้ออำนวยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมสำคัญของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนต่างๆ โดยเน้นการเสริมสร้างความมั่นใจและทักษะและการกระตุ้นเด็กแต่เนิ่นๆ เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กิจกรรมที่แนะนำสำหรับเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนมีดังต่อไปนี้

- ส่งเสริมผู้ปกครองเพื่อให้เข้าไปสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะที่สร้างสรรค์และมีชีวิตชีวา
- แสดงให้เด็กพิการเห็นว่าสิ่งของธรรมดาทั่วไปในบ้านและที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นสามารถนำมาเล่นได้ และสอนการสร้างเครื่องเล่นเองที่บ้าน เพราะแม้แต่เด็กที่ทุพพลภาพในระดับที่รุนแรงก็ยังไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่ผลิตโดยผู้เชี่ยวชาญเสมอไป
- แสดงให้เห็นว่า มีกรรมวิธีการผลิตอุปกรณ์ช่วยเหลือขึ้นใช้เองโดยสมาชิกในครอบครัวเช่น แก้อั้วพิเศษและอุปกรณ์ช่วยเดินหรือเคลื่อนที่ ซึ่งใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น
- ใช้ความระมัดระวังเพื่อไม่ให้มุ่งสนใจไปที่ความทุพพลภาพและความต้องการทางด้านกายภาพของเด็กเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เช่น เด็กที่มีความทุพพลภาพทางกายมักได้รับข้อมูล การฝึกอบรมและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ซึ่งที่จริงแล้ว พวกเขาสมควรที่จะได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคม (เช่น โอกาสในการเล่นและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนที่ไม่พิการ) ด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลจำนวนมากซึ่งสมาชิกในครอบครัวสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการของเด็ก ตัวอย่างของทรัพยากรดังกล่าว ได้แก่

- *Disabled village children (16)*
- คู่มือขององค์การอนามัยโลก *raining in the community for people with disabilities (17)*
- *Let's communicate: a handbook for people working with children with communication difficulties (18)*
- ระบบ Portage ซึ่งรวมถึงการฝึกครอบครัวให้พิจารณางานต่างๆ ในบ้าน แล้วขยายขั้นตอนการปฏิบัติงานเหล่านั้นให้แยกย่อยลงไปเป็นขั้นตอนที่ง่ายกว่าเดิม ได้แก่ การแต่งตัว การทานอาหาร การเข้าห้องน้ำและการอาบน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กที่แม้จะทุพพลภาพซับซ้อนหลายอาการ ก็สามารถมีพัฒนาการและประสบความสำเร็จได้ (19)

กรอบที่ 13

การให้การศึกษาที่บ้าน

ที่โรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง ครูซึ่งได้รับการฝึกอบรมให้สอนนักเรียนพิการแบบเรียนรวมพบว่า มีเด็กสามคนที่มีความทุพพลภาพซ้ำซ้อนและไม่ได้มาเข้าเรียน ครูผู้นี้จึงเดินทางไปยังบ้านของเด็กแต่ละคนเพื่อพูดคุยกับครอบครัว และได้ดำเนินการจัดสร้างชุดการเรียนรู้ทางไกลสำหรับศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน และทุกวันนี้ผู้ปกครองจะต้องเดินทางมารับการฝึกอบรมและการสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้สามารถกลับไปสอนเด็กที่บ้านได้ ส่วนตัวเด็กนั้นก็มาที่โรงเรียนเป็นบางครั้งบางคราวก็เพียงพอ

สนับสนุนการเรียนรู้ในชุมชน

โอกาสในการศึกษาระดับปฐมวัยในชุมชนมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน เช่น กลุ่มเล่น ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเวลากลางวัน กลุ่มมารดาและบุตร และกลุ่มพึ่งพาตนเองของผู้หญิงที่มีศูนย์ดูแลเด็กด้วย เราสามารถทำให้เด็กพิการได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้โดยการจัดกิจกรรมง่าย ๆ อาทิ

- สนับสนุนให้ครอบครัวพาบุตรหลานไปร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาและสังคม การจับจ่ายซื้อของ
- สนับสนุนให้ครอบครัวอนุญาตให้เด็กพิการออกไปเล่นนอกบ้านได้โดยมีเก้าอี้พิเศษหรืออุปกรณ์ช่วยเหลือตามความจำเป็นซึ่งชุมชนสามารถช่วยพัฒนาขึ้นได้
- สนับสนุนให้เด็กพิการและเด็กปกติเล่นด้วยกัน เพราะการเรียนรู้ระหว่างพี่น้องและเด็กๆ ที่เป็นเพื่อนบ้านกันเป็นเรื่องสำคัญและมีประโยชน์
- เชิญชวนให้ชุมชนหรือท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เด็กพิการเข้าถึงได้และมีลักษณะที่ต้อนรับยิ่งกว่าเดิมโดยเฉพาะพื้นที่โรงเรียนอนุบาลและสนามเด็กเล่น (โดยการจัดให้มีทางลาดสำหรับรถเข็น ห้อยน้ำ แสงสว่าง การรักษาความปลอดภัยและความสะอาด)

ร่วมพัฒนาโรงเรียนอนุบาลแบบเรียนรวม

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับภาคการศึกษาเพื่อการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเด็กเป็นศูนย์กลาง จุดเน้นสำคัญคือการสนับสนุนให้เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยฝึกอบรมครูและเจ้าหน้าที่โรงเรียนอนุบาลให้สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองต่อวิธีการและอัตราเร็วในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน กิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมได้แก่

- การเรียนรู้ด้วยการเล่นทั้งแบบที่มีโครงสร้างและแบบไม่เป็นทางการ
- การทำงานกลุ่มขนาดเล็ก
- การสร้างอุปกรณ์สำหรับการเล่นและการเรียนรู้จากวัสดุที่มีในท้องถิ่น
- การทำให้สภาพแวดล้อมมีลักษณะที่คนพิการทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เช่น การทำทางลาดสำหรับรถเข็น การทำห้องน้ำคนพิการ มีการใช้สีเพื่อแบ่งแยกพื้นที่ที่เป็นคนละส่วนกันเพื่อความสะดวกของเด็กที่มีปัญหาด้านสายตา และมีการเคารพและปฏิบัติตามแนวทางของรัฐบาลในเรื่องการดูแลให้คนพิการสามารถเข้าถึงอาคารได้

- การใช้สมาชิกในครอบครัวและอาสาสมัครให้มาเป็นบุคลากรสนับสนุนในห้องเรียนเพื่อช่วยดูแลชั้นเรียนทั้งชั้น ไม่ใช่เฉพาะเพียงเด็กพิการเท่านั้น
- การเฝ้าสังเกตเด็กพิการและพิจารณาว่าเขาเหล่านั้นมีส่วนร่วมและเรียนรู้ได้อย่างไรบ้าง จากนั้นจึงปรึกษาหารือเรื่องการสร้างความแข็งแกร่งต่อยอดจากเดิมที่เด็กมีอยู่แล้วและกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เด็กพิการสามารถบรรลุได้จริงและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเด็ก

<p>กรอบที่ 14 ซานชิบาร์</p> <p>เพลงแห่งความหวังของเด็กชายคนหนึ่ง</p> <p>ที่โรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งในประเทศซานชิบาร์ครูใช้ภาษามือขั้นพื้นฐานเพื่อสื่อสารกับเด็กชายพิการหูหนวก เขาใช้นิ้วเพื่อนับตัวเลขอารบิกและสื่อสารโดยการชี้ไปยังรูปภาพ ครูจึงคิดเพลงซึ่งมีท่าทางประกอบขึ้นมาเพลงหนึ่ง เพื่อให้เด็กคนนี้สามารถร้องตามไปกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนได้โดยใช้ภาษามือ ปัจจุบันนี้แม้ว่าเขาจะยังไม่เคยสื่อสารอะไรกับผู้ใหญ่ที่หูหนวกและการใช้ภาษามือก็ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศซานชิบาร์ แต่นี่ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีแล้ว ครูใหญ่เชื่อว่าภาษามือของเด็กคนนี้จะกำลังพัฒนาขึ้นและเขาก็จะได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมหลากหลายชนิดด้วยเช่นกัน</p>

ในบางวัฒนธรรมและบริบท โรงเรียนอนุบาลที่มีอยู่มีรูปแบบเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน และพัฒนาตามรูปแบบของการประถมศึกษามากกว่าที่จะอิงความต้องการที่แท้จริงของเด็กเล็ก กล่าวคือครูเป็นศูนย์กลาง ขาดโอกาสในการเล่น จัดห้องเรียนแบบเป็นทางการ ใช้การท่องจำหรือให้ท่องซ้ำๆ (แต่เด็กไม่ได้เข้าใจเนื้อหาที่แท้จริง) เน้นทักษะทางด้านการศึกษาและมีใช้เวลาในการเรียนมาก ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ไม่เหมาะสมกับเด็กส่วนมากไม่เฉพาะเพียงแต่เด็กพิการเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาที่ยั่งยืนได้นั้นเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐบาล อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยปรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนอนุบาล ตลอดจนวิธีการสอนและหลักสูตรให้เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เด็กพิการมีโอกาสได้เข้าไปเรียนรวมในโรงเรียนอนุบาล เพราะโปรแกรมฯ ช่วยให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ช่วยเหลือที่จำเป็นตลอดจนบริการฟื้นฟูสมรรถภาพต่างๆ ที่เหมาะสม นอกจากนี้โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนยังสามารถให้คำแนะนำแก่โรงเรียนอนุบาลในการแก้ปัญหาใดๆ และนำเสนอกลยุทธ์ต่างๆ ที่ใช้แต่เพียงทรัพยากรและบุคลากรในห้องถิ่นแต่จะเกิดประโยชน์กับทุกคนเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วครูก็จะมีศักยภาพและเกิดความมั่นใจที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ที่เด็กเป็นศูนย์กลางและแนวทางจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

กรอบที่ 15 สาธารณประชาชนจีน

วิเคราะห์ทางเลือกสู่ความสำเร็จ

อันฮุยเป็นจังหวัดที่ยากจนจังหวัดหนึ่งในประเทศจีนซึ่งมีประชากรราว 56 ล้านคน เมื่อไม่นานมานี้การเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลที่นี้จะให้เด็กนั่งเรียนเป็นแถวแล้วครูก็สอนหนังสือๆ โดยใช้ช่วงเวลาที่นานมาก ทำให้เด็กจะต้องนั่งๆ ฟังไปเรื่อย ๆ การที่เด็กจะเรียนผ่านหรือไม่นั้นก็ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของตัวเด็กเอง อย่างไรก็ตาม ระบบนี้มีประเด็นที่น่าประทับใจคือสามารถทำให้เด็กเล็กจำนวนมากสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ โรงเรียนอนุบาลหลายแห่งมีเด็กนักเรียนมากกว่า 1,000 คนและครูก็มีความมุ่งมั่นและอุทิศสหาในการจัดการเรียนการสอนในระดับที่สูงมาก

ต่อมาจึงได้เกิดโครงการนำร่องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า เด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้นยิ่งขึ้น เช่น การทำงานกลุ่มขนาดเล็ก กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนที่ผลิตจากวัสดุในท้องถิ่น การฝึกอบรมครูอย่างสม่ำเสมอ การใช้แนวทางการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนองค์กรรวมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารและชุมชนผ่านทางการจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ ในท้องถิ่นและการนำเด็กพิการสองคนเข้าไปเรียนร่วมในแต่ละชั้นเรียนด้วย

ผลที่ได้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก หน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐยอมรับว่าวิธีการนี้ได้ช่วยทำให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐเริ่มปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการมองว่าเป็น “ทางเลือกที่ประหยัดกว่า” เป็น “ทางเลือกที่ดีกว่า” ในการแบ่งประเภทนักเรียน จากนั้นเด็กพิการก็จะสามารถเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนประถมศึกษาและประสบความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง

ทำให้เกิดความมั่นใจเรื่องการให้บริการโดยผู้เชี่ยวชาญที่สามารถทำงานและเข้าถึงได้

เด็กพิการจำนวนมากสามารถเรียนรวมได้หากมีสภาพแวดล้อมในการศึกษาปฐมวัยที่ยืดหยุ่นและพวกเขาเป็นศูนย์กลาง ในบางกรณีเด็กอาจต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในสถานศึกษากระแสหลัก เช่น เด็กที่หูหนวกจะต้องเรียนภาษามือ เด็กตาบอดจะต้องเรียนทักษะการเคลื่อนที่และการใช้อักษรเบรลล์ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยให้เด็กพิการเหล่านี้เข้าถึงผู้เชี่ยวชาญได้ และทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เชี่ยวชาญและสถานศึกษากระแสหลักต่างๆ

ทำให้ผู้ใหญ่และเด็กพิการเข้ามามีส่วนร่วม

เราควรสนับสนุนให้คนพิการมีส่วนร่วมโดยตรงกับกิจกรรมการดูแลเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยในฐานะบุคคลตัวอย่าง ที่ปรึกษา ผู้ฝึกอบรม ผู้จัดการและผู้ตัดสินใจ โปรดอย่าลืมว่าหลักการ “ไม่มีสิ่งใดที่เกี่ยวกับเราที่ปราศจากเรา” นั้นสามารถใช้กับงานที่เกี่ยวกับเด็กในช่วงปฐมวัยด้วยเช่นกัน กิจกรรมที่แนะนำทั้งหมดนี้จะมีประสิทธิภาพและมีความเกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นหากมีคนพิการเข้ามาร่วมงานด้วย เด็กพิการที่โตขึ้นบ้างแล้วก็สามารถให้การสนับสนุน ให้กำลังใจและนำเสนอความคิดที่สร้างสรรค์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กพิการที่มีอายุน้อยกว่าได้ด้วยเช่นกัน

กรอบที่ 16 สาธารณรัฐอินเดีย

สร้างชุมชนคนหูหนวก

ศูนย์ให้ความช่วยเหลือในระยะเริ่มแรกและโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งในเมืองโคอิมบาตอร์ ประเทศอินเดียจัดตั้งขึ้นสำหรับคนหูหนวกโดยเฉพาะ ศูนย์แห่งนี้มีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญซึ่งออกไปสำรวจและพบเด็กหูหนวกเพียงไม่กี่คนในพื้นที่ท้องถิ่น แต่หลังจากเปิดให้บริการได้สองเดือนเจ้าหน้าที่การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนซึ่งเป็นคนหูหนวกสองคนที่ทำงานอยู่ในโครงการนี้ก็ใช้เครือข่ายและแอดวอคเนจอร์จของตนเองจนทำให้พบกับเด็กที่หูหนวกขั้นรุนแรงถึงหกคน ทุกคนอายุไม่ถึงห้าปี จะเห็นได้ว่าคนหูหนวกด้วยกันจะรู้ว่าคนในลักษณะเดียวกับตนอยู่ ณ ที่ใดบ้างแม้เป็นเด็กที่เพิ่งเกิดได้ไม่นาน ดังนั้นในช่วงเวลาหกเดือนถัดมาโปรแกรมนี้จึงขยายจนครอบคลุมนักเรียนพิการ 13 คนและเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นในปีถัดมา นักเรียนส่วนมากได้รับการแนะนำให้มาสมัครเรียนโดยผู้ใหญ่ที่หูหนวกและผู้แนะนำเองก็ชอบที่จะมาที่โรงเรียนเพื่อช่วยงานในฐานะอาสาสมัครอีกแรงหนึ่งด้วย

การจัดการฝึกอบรมและการยกระดับความตระหนัก

การฝึกอบรมและการยกระดับความตระหนักเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับหลายกลุ่ม กิจกรรมเหล่านี้ต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหาและคนพิการหรือองค์กรเพื่อคนพิการควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดทำกรยกระดับความตระหนักในชุมชนโดยเน้นเรื่องความพิการจากมุมมองในเชิงสังคมศาสตร์และในงานที่เกี่ยวข้องกับการปฐมวัยถือเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง เจ้าหน้าที่การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมเรื่องแนวทางและกิจการการเข้าแก้ไขปัญหาในระยะแรกเริ่มของช่วงปฐมวัย บุคลากรด้านการปฐมวัย (ครู เจ้าหน้าที่สนับสนุนและผู้บริหารศูนย์เลี้ยงเด็กเวลากลางวัน โรงเรียนอนุบาล กลุ่มการเล่น ฯลฯ) จำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความพิการและการเรียนรวมของเด็กพิการนอกจากนี้ยังควรสร้างความเชื่อมโยงกับกลุ่มที่สามารถให้การสนับสนุนทั้งในด้านเทคนิคและด้านเงินทุนอีกด้วย ซึ่งองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในท้องถิ่นและระดับประเทศก็มักจะเป็นแหล่งที่มาของการสนับสนุนที่ดีเช่นกัน

กรอบที่ 17 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

การสนับสนุนครูที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวม

ที่จังหวัดฮัมบันโตตาของประเทศศรีลังกามีการสำรวจจำนวนเด็กพิการที่เรียนในระดับอนุบาลในขั้นตอนของการพิจารณาหาบริการที่มีภายในเขตนั้นก็พบว่าเมืองศรีพัฒนาภาคเอกชนที่สามารถจัดโปรแกรมการเรียนรู้อัตโนมัติด้วย องค์กรดังกล่าวนี้มีความสนใจที่จะให้เด็กพิการมาเรียนรวมในโรงเรียนอนุบาลของตนเช่นกันแต่ก็ได้แจ้งให้ทราบด้วยว่าครูของตนยังขาดทักษะด้านนี้ ดังนั้นโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงเริ่มค้นหาแหล่งทรัพยากรภายในประเทศศรีลังกาที่สามารถให้การฝึกอบรมเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวมได้ และออกทุนสนับสนุนให้ครูระดับอนุบาลจากองค์กรพัฒนาภาคเอกชนแห่งนั้นได้ไปรับการฝึกอบรม เมื่อผ่านการฝึกแล้วครูและเจ้าหน้าที่การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนก็ได้พบกับผู้ปกครองและเด็กแล้วจึงร่วมกันพัฒนาแผนเพื่อการเรียนรวม โดยมีการใช้ความพยายามอย่างยิ่งเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้ปกครองจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรวมนี้และเกิดความตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบที่จะช่วยให้บุตรหลานประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งเด็กก็ได้เข้าเรียนในระดับอนุบาลและผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นก็ได้รับความรู้เรื่องความพิการและได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรวมด้วย

แก้ไขปัญหาคความยากจน

ในสถานการณ์ที่มีความยากจนเข้ามาเกี่ยวข้อง ครอบครัวและชุมชนก็ต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต เด็กพิการมักถูกมองว่าเป็นเครื่องมือช่วยเพื่อให้ได้มาซึ่งความอยู่รอดนั้นหรืออาจถูกมองว่าเป็นภาระเพราะทรัพยากรที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพออยู่แล้ว เด็กที่ต้องทนหิวและป่วยในห้วงแห่งความยากจนย่อมจะเรียนรู้ได้ยากและไม่สามารถที่จะเล่นได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงจำเป็นต้องช่วยแก้ปัญหาเรื่องความยากจนควบคู่กันไปกับการส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย (ดูองค์ประกอบ “สภาพความเป็นอยู่”) ซึ่งบางฝ่ายก็มีการแนะนำกิจกรรมไว้ดังนี้

- ช่วยครอบครัวให้เข้าใจว่ายิ่งเด็กพิการได้รับการสนับสนุนให้เรียนรู้ทักษะการดูแลตนเองและทักษะพื้นฐานต่างๆ เร็วเท่าไร พวกเขาก็จะยิ่งเป็นภาระน้อยลงเท่านั้น
- มุ่งเน้นกิจกรรมการศึกษาที่สอดคล้องกับกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัวและแสดงให้เห็นว่าพวกเขาสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมเหล่านี้และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตครอบครัว ในสถานการณ์ที่ความยากจนอยู่ในระดับที่รุนแรงมาก ครอบครัวโดยเฉพาะมารดาต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมไม่ใช่มีภาระหรือความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะต้องระมัดระวังเรื่องเจตคติของตนเป็นอย่างมาก
- สนับสนุนการพัฒนากลุ่มพึ่งพาตนเองสำหรับผู้หญิงและผู้ปกครองของเด็กพิการตลอดจนองค์กรเพื่อคนพิการต่างๆ (ดูองค์ประกอบ “การสร้างศักยภาพ”)
- ช่วยครอบครัวให้สามารถเข้าถึงเงินสนับสนุนของรัฐบาล การสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน ผู้บริจาคและกิจการในท้องถิ่นตลอดจนแหล่งที่มาใดๆ ของการสนับสนุนและเงินทุนเหล่านั้น
- ช่วยดูแลให้โปรแกรมการศึกษาปฐมวัยมีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ของครอบครัวที่ยากจนตลอดจนครอบครัวที่มีเด็กพิการช้าอ่อนหรือรุนแรงได้

กรอบที่ 18 มงโกเลีย

โรงเรียนเคลื่อนที่เพื่อการศึกษาของเด็ก

ประเทศมองโกเลียมีโรงเรียนอนุบาลประเภทหนึ่งซึ่งให้การศึกษาระดับปฐมวัยแก่บุตรหลานของผู้อพยพหรือคนต้อสัตว์ โรงเรียนอนุบาลที่ว่านี้มีลักษณะเคลื่อนที่ได้และดำเนินงานตลอดปีตามความต้องการของชุมชนที่ห่างไกล โดยสามารถเข้าถึงครอบครัวที่ไม่สามารถซื้อหาเสื้อผ้า อาหารสำหรับเด็กหรือไม่สามารถส่งเด็กเข้าเรียนแบบเต็มเวลาได้ หลักสูตรและแนวทางของโรงเรียนนี้มีความยืดหยุ่นและรองรับการเรียนแบบไม่เต็มเวลา ผู้ปกครองและชุมชนจะช่วยกันดูแลเรื่องการซ่อมแซมและการเคลื่อนย้ายโรงเรียนเคลื่อนที่เหล่านี้ด้วยเพราะพวกเขาเห็นคุณค่าและความสำคัญ ทั้งนี้ เด็กที่เข้าเรียนก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีเด็กจากชายขอบของสังคมที่เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลประเภทนี้ที่สามารถไปศึกษาต่อที่โรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นได้

การโน้มน้าวและรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้รวม

การศึกษาแบบเรียนรวมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อระบบมีการเปลี่ยนแปลง แต่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาได้ด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องหาเพื่อนร่วมงานและพันธมิตรในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะเมื่อมีฝ่ายอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยแล้วโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน ก็สามารถรณรงค์เพื่อให้มีการจัดตั้งอำนาจความสะดวกคนพิการขึ้นในโรงเรียนอนุบาลบ่อยครั้งที่ผู้ให้บริการทราบอยู่แล้วว่ามีนโยบายหรือกฎหมายเรื่องการเรียนรวมแต่ก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือและเงินทุนที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานในลักษณะนั้น โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงควรจะช่วยโน้มน้าวฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามความสามารถเพื่อให้โรงเรียนที่มีอยู่เป็นแบบเรียนรวมมากกว่าที่จะให้มีการสร้างโรงเรียนต่างหากขึ้นมาสำหรับเด็กพิการ

เตรียมพร้อมสำหรับเหตุฉุกเฉิน ความขัดแย้งและการอพยพลี้ภัย

ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กเล็กคือเรื่องสำคัญมากเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ความขัดแย้งหรือภัยธรรมชาติต่างๆ การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูงดังนั้นจึงเป็นการศึกษาหนึ่งในไม่กี่รูปแบบที่สามารถรับมือกับสถานการณ์เช่นว่านี้ได้ การเล่นเกมสามารถช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดีได้ด้วยเช่นกัน โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะต้องช่วยให้เกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการเล่นรวมและมีโอกาสให้เด็กพิการได้ทำกิจกรรมการละเล่นต่างๆ ซึ่งการทำเช่นนี้ได้มักต้องอาศัยการร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ขององค์การสหประชาชาติ องค์กรพัฒนาภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐ (ดูหนังสือเล่มเสริมเรื่อง “การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนและวิกฤตมนุษยชน” (CBR and humanitarian crises))

การศึกษาในระดับประถมศึกษา

บทนำ

การศึกษาในระดับศึกษามักเริ่มต้นขึ้นในช่วงอายุประมาณ 6-7 ปีและจะสำเร็จการศึกษาในช่วงวัยรุ่นตอนต้น การศึกษาในระดับนี้ถือเป็นประตูสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและเป็นสิ่งสำคัญในบริบทของการพัฒนาต่าง ๆ

การทำให้ประชากรทั้งหมดในโลกเข้าถึงการศึกษาน้อยก็ในระดับประถมศึกษาถือเป็นเป้าหมายอันดับที่สองของ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) เป้าหมายนี้กำหนดไว้ว่าภายในปี ค.ศ. 2015 เด็กทุกคนจะต้องได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจนจบ (7) ในการที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ นั้น ระบบโรงเรียนจะต้อง ฝึกอบรมครู สร้างห้องเรียน ยกกระดับคุณภาพการศึกษา กำจัดอุปสรรคขวางกั้นการเข้าเรียน (เช่น ค่าเล่าเรียน การเดินทาง) และให้ความสำคัญกับข้อกังวลของผู้ปกครองที่มีเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุตรหลานของตน (20)

แต่สิ่งหนึ่งที่หลายคนมักลืมนึกไปก็คือว่าเป้าหมายนี้ไม่อาจบรรลุผลได้หากไม่มีการรวมเด็กพิการเข้าไปเรียนในระดับ ประถมศึกษาด้วย ยูเนสโกได้ประเมินตัวเลขไว้ว่าเด็กพิการจำนวนกว่าร้อยละ 90 ในประเทศที่มีรายได้ต่ำไม่ได้เข้า เรียนในโรงเรียน (6) และในรายได้ต่ำเข้าเรียนนั้นก็ยังมีจำนวนมากที่จะต้องเลิกเรียนกลางคัน และหลายคนก็ไม่ได้เรียนรู้ หรือมีส่วนร่วมด้วยในการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างแท้จริง

การศึกษาระดับประถมศึกษาจะต้องครอบคลุมเข้าถึงได้โดยประชากรทุกคน ผู้ให้บริการประถมศึกษาทุกรายจะต้อง ไม่แบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็น ความพิการหรือสถานะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้เรียน (5) และการประถมศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและในข้อ 24 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการระบุไว้ว่า “...เด็กพิการ จะต้องไม่ถูกกีดกันออกจากการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับและจัดให้มีขึ้นโดยไม่คิด ค่าใช้จ่าย...” (4) การศึกษาระดับประถมศึกษาจึงจะต้องครอบคลุมทุกคน โดยจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในชุมชนที่เด็ก พิการสามารถเข้าถึงได้

กรอบที่ 19 สาธารณรัฐมาลี

การประถมศึกษาสำหรับเด็กทุกคน

ชุมชนแห่งหนึ่งในเขตดูเอนซาของประเทศมาลีซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากจนที่สุดแห่งหนึ่งของโลกเลือกที่จะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตน พวกเขาต้องการให้มีโรงเรียนที่หมู่บ้านและมีหลักสูตรที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในชุมชน

หน่วยงานที่ให้เงินทุนบริจาคได้ให้ทั้งการฝึกอบรมและการสนับสนุนแก่โรงเรียน และกำหนดให้คณะกรรมการโรงเรียนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้หญิงทำหน้าที่รับผิดชอบและดูแลการรับเด็กพิการและเด็กหญิงเข้าเรียน ส่วนตัวโรงเรียนนั้นสร้างขึ้นเองโดยชุมชนด้วยเงินทุนสมทบจากผู้ปกครอง อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบ องค์กรพัฒนาภาคเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับคนพิการได้รณรงค์เพื่อยกระดับความตระหนักเรื่องความพิการและช่วยให้คณะกรรมการโรงเรียนสามารถระบุเด็กพิการที่จะรับสมัครเข้าเรียนได้ เด็กบางคนต้องใช้รถสามล้อซึ่งทางองค์กรนี้เป็นผู้จัดให้ด้วย นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการและคณะนักดนตรีในท้องถิ่นที่ช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับสิทธิในการศึกษาของเด็กหญิงและเด็กพิการอีกทางหนึ่งด้วย

ในช่วงแรก ผู้นำชุมชนประหลาดใจเมื่อพบว่าในหมู่บ้านมีเด็กพิการจำนวนมาก แต่ต่อมาตัวชุมชนเองก็สามารถทำงานร่วมกับสมาชิกในครอบครัวเพื่อช่วยให้เด็กเหล่านี้สามารถพัฒนาและได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับสังคม ก่อนหน้านั้นคนในชุมชนแห่งนี้ไม่ได้มองว่าความพิการเป็นปัญหาเพราะพวกเขาไม่ทราบว่าจะหาหนทางแก้ไขนั้นมีอยู่ในช่วงเริ่มแรกสมาชิกในชุมชนและครูต่างก็ไม่แน่ใจเกี่ยวกับการนำเด็กพิการมาเรียนรวม “เรามีความมุ่งมั่นที่จะนำเด็กพิการมาเรียนรวมแต่แรกแล้ว แต่เรายังไม่แน่ใจว่าเด็กพิการจะเข้าเรียนที่โรงเรียนได้หรือไม่ แต่ในเวลานี้เราก็ได้เห็นแล้วว่าเขาเรียนได้จริง ความมุ่งมั่นที่มีในช่วงเริ่มแรกนั้นจึงแปรเปลี่ยนเป็นความมั่นใจไปแล้ว”

การเรียนรวมทำได้จริงแม้ในชุมชนที่ยากจนที่สุดหากครบครัน ชุมชน องค์กรเพื่อคนพิการและองค์กรพัฒนาระดับนานาชาติร่วมมือกัน และทุกฝ่ายต่างก็มีความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องที่จะสนับสนุนเรื่องการเรียนรวมของเด็กพิการ

เป้าหมาย

ชุมชนมีการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวมที่เด็กพิการเข้าเรียนได้ โดยมีโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นหัวใจของกิจกรรมการศึกษาภายในชุมชน

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

บทบาทของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนคือการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อสร้างโรงเรียนแบบเรียนรวม ที่สนับสนุนครอบครัวและเด็กพิการให้สามารถเข้าถึงการศึกษาในชุมชนของตนได้ และเพื่อพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชนและโรงเรียน

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- มีการกิจกรรมขับเคลื่อนต่างๆ เพื่อให้ชุมชนทั้งชุมชนสามารถพัฒนาการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวม
- ครอบครัวมีทัศนคติที่ดี สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวม
- เด็กพิการทุกคนได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่มีคุณภาพ
- เด็กพิการสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ช่วยเหลือที่เหมาะสม การบำบัดและความช่วยเหลือที่จำเป็นเพื่อให้สามารถเข้าเรียนรวมได้
- มีการพิจารณาและแก้ไขปัญหาเรื่องการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในพื้นที่ของโรงเรียน
- ครูรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุน และมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการให้ความรู้แก่เด็กพิการ
- หลักสูตร การสอบและระบบการประเมินการเรียนรู้ แนวทางการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตร (เช่น กีฬา ดนตรี ชมรม) เน้นไปที่เด็กเป็นศูนย์กลางและครอบคลุมกลุ่มเด็กพิการ
- มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาในท้องถิ่นทั้งที่เป็นวัสดุอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ อย่างเต็มที่และเหมาะสม
- เด็กพิการจากครอบครัวที่ยากจนได้เข้าศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา
- เกิดความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีการรณรงค์ในทุกระดับเพื่อให้นโยบายระดับชาติส่งเสริมเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวม

มโนทัศน์หลัก

แนวทางการจัดการศึกษาโดยทั้งชุมชน

ชุมชนทั้งชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรวม และโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นจะต้องให้โอกาสและสถานที่เพื่อการนี้ เจ้าหน้าที่ของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนแม้จะมีความรับผิดชอบหลายด้าน แต่พวกเขาก็ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของโปรแกรมจึงจำเป็นต้องทำงานร่วมกับชุมชน (โรงเรียน ครอบครัว คนพิการ ผู้นำชุมชน) โดยมุ่งเน้นไปที่การยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับสิทธิ การเรียนรวม รูปแบบอันเป็นตัวอย่างในสังคม การขับเคลื่อนและการสนับสนุนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองเป็นคนที่รู้จักบุตรหลานของตนเองดีที่สุดและสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อครูได้ ครูสามารถช่วยผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน สำนักงานการศึกษาประจำเขตจำเป็นต้องสนับสนุนการเรียนรวมหากจะให้การเรียนรวมนั้นยั่งยืนได้ ภาคสาธารณสุขและภาคสังคมก็จำเป็นต้องมีส่วนร่วมและสื่อสารซึ่งกันและกัน โดยจะมีครูที่หมุนเวียนไปซึ่งสามารถทำ

หน้าที่ได้หลายบทบาท โดยเฉพาะการสร้างการเชื่อมโยงและให้การสนับสนุนรูปแบบต่างๆ ได้ ครูเหล่านี้มีทักษะต่างจากครูทั่วไป อาทิ การสอนการใช้อักษรเบรลล์และภาษามือโดยครูจะเดินทางไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้คำแนะนำ ทรัพยากรและการสนับสนุนแก่นักเรียนพิการ ครูและผู้ปกครอง

<p>กรอบที่ 20 สาธารณรัฐเปรู</p> <p>เส้นทางใหม่สู่การศึกษาของยูริ</p> <p>ยูริอาศัยอยู่กับมารดาและพี่สาว ณ บริเวณภูเขาแอนเดสในประเทศเปรู ยูริป่วยเป็นโรคสมองพิการและไม่สามารถเดินได้ เขาอยากไปเรียนที่โรงเรียนเหมือนพี่ๆ แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาอยู่หลายประการ เช่น สภาพเส้นทางจากบ้านของเขาไปยังถนนสายหลักไม่ดีนักไม่มีรถโดยสารที่ให้บริการแก่เด็กพิการอย่างเขา และครูที่โรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นก็ไม่มีวาทะหนักเรื่องความพิการและไม่ได้รับการฝึกอบรมใดๆ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน จึงมุ่งเพิ่มศักยภาพมารดาของยูริแทน จากนั้นมารดาจึงได้ออกไปขับเคลื่อนชุมชนให้ช่วยกันสร้างทางจากบ้านเธอไปยังถนน โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนช่วยจัดหารถสามล้อและครูให้แก่ยูริ ทำให้เธอได้เริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาโดยมีเพื่อนนักเรียนอื่นๆ จัดงานเลี้ยงต้อนรับ</p>

แนวทางการจัดการศึกษาโดยทั้งชุมชน

แนวทางการจัดการศึกษาโดยทั้งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้บริหาร ครูใหญ่ ครูประจำชั้น เจ้าหน้าที่ดูแลผู้ปกครอง เด็กปกติและเด็กพิการตลอดจนใครก็ตามที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนทำงานร่วมกันเพื่อยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความพิการ พิจารณาหาและทำลายอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้เด็กพิการสามารถเรียนรวมในโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นได้

<p>กรอบที่ 21 สาธารณรัฐอาหรับซีเรีย</p> <p>สร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเรียนรวม</p> <p>เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจาก <i>Japan International Cooperation Agency</i> ที่ซานเมืองดามัสกัส ประเทศซีเรีย ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ผู้นำในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ครูและนักเรียนเพื่อปรับเปลี่ยนโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นให้เป็นแบบเรียนรวมและเข้าถึงได้ ตลอดจนทำให้เด็กพิการสามารถเข้าเรียนได้ด้วยโดยการเปลี่ยนกระดานดำ การจัดโต๊ะเรียนในห้อง ทางเข้าห้องเรียน ห้องน้ำและสนามเด็กเล่น เจ้าหน้าที่อาสาในท้องถิ่นและครูได้รับการฝึกอบรมที่ดามัสกัสเพื่อให้สามารถสอนภาษามือแก่เด็กได้ ซึ่งทั้งเด็กผู้ปกครอง ครูและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นต่างเข้าใจถึงความจำเป็นและประโยชน์ของการที่เด็กพิการจะได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนในท้องถิ่น</p>

การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำความเข้าใจผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง การเปิดกว้างยอมรับการช่วยเหลือและการเคารพผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญเทียบเท่ากับการเรียนรู้ทักษะทางด้านวิชาการ เด็กที่ประสบปัญหาในการเรียนรู้ทักษะด้านวิชาการยังคงสามารถได้รับประโยชน์จากมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมภายในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพราะนี่คือการเตรียมความพร้อมเด็กทุกคนให้สามารถเป็นสมาชิกของสังคมที่พวกเขาอยู่

การสนองตอบต่อความหลากหลาย

เด็กทุกคนมีลักษณะและวิธีการเรียนรู้แตกต่างกัน โรงเรียนจำเป็นต้องตอบสนองต่อความหลากหลายนี้ได้โดยการทำให้หลักสูตร วิธีการสอนและสิ่งแวดล้อมมีความยืดหยุ่นและสามารถรองรับทุกคนได้ ระบบที่ยืดหยุ่นดังกล่าวเป็นการปรับเพื่อรองรับทุกคนไม่ใช่เพื่อเพียงกลุ่มเดียว เราสามารถถนอมแรงค์เพื่อการเรียนรวมได้อย่างเข้มข้นมากขึ้นหากมีการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มชายขอบสังคมอื่นๆ โรงเรียนที่ดีสำหรับเด็กพิการย่อมจะเป็นโรงเรียนที่ดีสำหรับเด็กทุกคนและสามารถให้เด็กจากกลุ่มชายขอบสังคมหรือกลุ่มที่ถูกกีดกันอื่นๆ เข้าเรียนด้วยได้

การตอบสนองต่อความหลากหลายยังรวมถึงการตระหนักว่าเด็กพิการเป็นเด็กที่มีความแตกต่างจากเด็กอื่นๆ เป็นอย่างมากแม้จะเป็นเด็กพิการที่มีความหลากหลายคล้ายกัน ยกตัวอย่างเช่นเด็กที่มีความพิการทางสายตาดอาจเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ด้วยวิธีที่ต่างกัน เช่น เด็กคนหนึ่งอาจสะดวกที่จะใช้แถบบันทึกเสียงอัดเสียงบทเรียน ในขณะที่เด็กอีกคนหนึ่งอาจถนัดอ่านอักษรเบรลล์ หรือเด็กที่มีความพิการทางการได้ยินบางคนอาจเรียนรู้ได้ดีด้วยการอ่านปากของผู้พูด ในขณะที่บางคนอาจต้องใช้ภาษามือช่วยด้วย เป็นต้น

สภาพแวดล้อมที่ต้อนรับและคนพิการเข้าถึงได้

จากการวิจัยพบว่าคนที่คนพิการสามารถเข้าถึงโรงเรียนมีผลต่อการลดต้นทุนในการจัดการเรียนรวม (21) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนจะต้องมีลักษณะที่เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องน้ำจะต้องมีลักษณะที่เด็กพิการสามารถใช้งานได้ การให้ความสนใจต่ออุปสรรคและบรรยากาศของโรงเรียนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้สิ่งแวดล้อมทุกด้านมีลักษณะต้อนรับทุกคนด้วยเช่นกัน โรงเรียนที่สะอาด (ถูกสุขอนามัยและมีน้ำสะอาดใช้) ป้ายต่างๆ ที่มีสีสันทนกำแพง ทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นบวกของนักเรียน ครูและบุคลากรต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีส่วนในการช่วยทำให้สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนเป็นมิตรและต้อนรับมากขึ้นด้วยเช่นกัน

แนวทางการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

คุณภาพของสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีความสำคัญเท่ากับการเข้าถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนหรือเด็กเป็นศูนย์กลางเป็นแนวทางที่กำหนดให้กระบวนการและโครงสร้างทั้งหมดของโรงเรียนมุ่งเน้นเรื่องการสอนสนับสนุนให้เด็กแต่ละคนสามารถเรียนและมีส่วนร่วมได้ หลายครั้งศูนย์กลางของความสนใจส่วนใหญ่กลับไปตกอยู่ที่ครู หลักสูตรที่เคร่งครัดหรือตารางเรียนที่ไม่ยืดหยุ่นโดยไม่สนใจว่าเด็กจะเรียนรู้จริงหรือไม่ ซึ่งการจัดการศึกษาตามแนวทางนี้ยังสื่อถึง “ความเหมาะสมตามอายุ” เพราะในบางครั้งเด็กพิการบางคนเพิ่งจะเข้ารับการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน ซึ่งถ้าเข้าไปแล้วเมื่อเทียบกับเด็กวัยเดียวกัน และเด็กที่มีความพิการทางสติปัญญา อาจจะยังมีอายุทางปัญญาเท่ากับเด็กที่มีอายุน้อยกว่า ดังนั้นการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงอายุที่แท้จริงของเด็กด้วย

การประถมศึกษาแบบยืดหยุ่น

การจัดการศึกษาประถมศึกษาแบบยืดหยุ่นมักจะเกิดขึ้นในอาคารที่จัดเพื่อการนี้โดยเฉพาะแต่ก็ไม่จำเป็นต้องไป ทั้งนี้ เราไม่ควรตีกรอบตายตัวว่าโรงเรียนจะต้องมีบทบาทอะไรบ้าง เด็กบางคนอย่างเช่นเด็กที่มีความทุพพลภาพรุนแรงหรือช้าช่อนยังสามารถเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาได้แม้ในขณะที่เด็กได้รับการศึกษาที่บ้านอยู่แล้ว (ดู “การศึกษาออกระบบ”) การศึกษาแบบเรียนรวมไม่ได้หมายความว่าเด็กพิการทุกคนจะต้องไปเรียนอยู่ในอาคารเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนก็ไม่ควรยกเรื่องนี้เป็นข้ออ้างเพื่อจะได้ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงใดๆ ในทางกลับกัน โรงเรียนควรจะต้องพยายามทำให้เกิดการเรียนรวมขึ้น โรงเรียนไม่มีสิทธิกีดกันเด็กคนใดด้วยเหตุแห่งความพิการที่พวกเขา มี (4)

กรอบที่ 22 สาธารณรัฐอินเดีย

การทำให้ชุมชนสนใจส่งเสริมการศึกษาแบบเรียนรวม

Sarva Shiksha Abhiyan คือโปรแกรมแบบบูรณาการของรัฐบาลอินเดียซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เด็กทุกคนในประเทศได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (UEE หรือ universal elementary education) โปรแกรมนี้ได้จัดตั้งค่ายขึ้นหลายแห่งในระดับแขวงเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครอง ครูและชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแบบเรียนรวม ที่ผ่านมามีความพยายามในการสร้างเครือข่ายกับองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในท้องถิ่นและโรงพยาบาลเพื่อช่วยให้ออกกิจกรรมการฟื้นฟูและการจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ แก่เด็กพิการ โปรแกรมนี้มีจุดเด่นในเรื่องการสร้างทางลาดขึ้นลงอาคารเรียนของโรงเรียนทุกแห่งในโปรแกรม กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการพฤติกรรมในชั้นเรียน การใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน และการจัดทำคู่มือเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวม

ทางการได้ออกบทบัญญัติพิเศษภายใต้โปรแกรมเพื่อให้เด็กที่มีความทุพพลภาพช้าช่อนหรือรุนแรงสามารถได้รับการศึกษาโดยมีครูไปสอนที่บ้านในอัตราส่วนครูหนึ่งคนต่อเด็กสามถึงห้าคน ครูเหล่านี้นอกจากจะทำหน้าที่สอนแล้วยังฝึกให้เด็กและผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับการบำบัดอาการขั้นพื้นฐานและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตามที่จำเป็นด้วย

ทรัพยากรและการสนับสนุนโดยผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดที่ผิดสองประการที่มักจะนำมาใช้เพื่อลดความน่าเชื่อถือของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ได้แก่ 1) การเรียนรวมจะได้ผลต่อเมื่อมีทรัพยากรโดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่ต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากเท่านั้น และ 2) การเรียนรวมไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอื่นเพิ่มเติม ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้ไม่เป็นความจริง การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวมสามารถจัดให้มีขึ้นโดยไม่สิ้นเปลืองได้ แต่คนพิการและครอบครัวก็ยังคงกังวลว่ารัฐบาลจะใช้วิธีการเรียนรวมเพื่อเป็นทางเลือกที่ประหยัดกว่าโรงเรียนพิเศษและจะจัดให้เด็กพิการเข้าเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนหรือทรัพยากรพิเศษใดๆ สองโมโนทัศน์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและการสนับสนุน ได้แก่

- การใช้ทรัพยากรในห้องถิ่น: ทรัพยากรและการสนับสนุนส่วนมากที่จำเป็นสำหรับการช่วยเหลือเด็กพิการให้เรียนได้ไม่ใช่ของ “พิเศษ” แต่อย่างใด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในห้องถิ่น (วัสดุ เงินทุนหรือบุคลากร) เป็นอันดับแรกเสียก่อน
- การจัดให้เด็กพิการและครอบครัวเข้าถึงผู้เชี่ยวชาญ: เด็กพิการบางคนอาจต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากผู้เชี่ยวชาญเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรวม อาทิ การสนับสนุนและ /หรืออุปกรณ์เพื่อการเรียน การใช้อักษรเบรลล์หรือเพื่อการเรียนการใช้ระบบการสื่อความหมายทดแทน (AAC หรือ augmentative and alternative forms of communication) อาทิ ป้าย แผ่นผัง ทำทาง อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ภาพ (ดูองค์ประกอบ “สุขภาพ: อุปกรณ์ช่วยเหลือ”)

กรอบที่ 23

ส่งเสริมเจตคติที่มีความยืดหยุ่น

“...หากคุณมีความคิดที่ตายตัวเกี่ยวกับการเรียนรวมแล้วล่ะก็ คุณก็จะคิดถึงเรื่องทรัพยากรในกรอบที่คับแคบแบบเดิม แต่ถ้าคุณมองการเรียนรวมด้วยความคิดที่ยืดหยุ่น คุณก็จะคิดเรื่องการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในลักษณะที่ยืดหยุ่นมากขึ้น” คำกล่าวของผู้เข้าร่วมการประชุม Overcoming Resources Barriers, Enabling Education Network (EENET) Symposium วิทยานิพนธ์เมื่อปีค.ศ. 2000 (22)

กิจกรรมแนะนำ

สร้างการขับเคลื่อนชุมชน

สถานการณ์ด้านการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาในห้องถิ่นบางแห่งอาจสนับสนุนการศึกษาแบบเรียนรวมในขณะที่บางแห่งกลับไม่สนับสนุน และในบางครั้งบางชุมชนก็อาจไม่มีโรงเรียนประถมศึกษาเลยก็ได้ หรือบางชุมชนก็มีธรรมเนียมในการส่งบุตรหลานพิการไปเรียนในโรงเรียนพิเศษที่อื่น แต่ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไรจุดเริ่มต้นที่สำคัญก็คือการสร้างความตระหนักถึงแนวทางการศึกษาแบบเรียนรวมในชุมชนและการขอรับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนนี้เอง กิจกรรมที่แนะนำ ได้แก่

- การใช้วิทยุ การประชุมสาธารณะ ไปสเตอร์ การแสดงละครตามถนนหนทาง โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและกิจกรรมพิเศษในวาระต่างๆ อาทิ วันคนพิการสากล เพื่อยกระดับความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรวมและสิทธิของมนุษย์ทุกคนในการได้รับการศึกษา
- การนำองค์กรเพื่อคนพิการและสมาคมผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการหารือเกี่ยวกับอุปสรรคต่างๆ ที่ขวางกั้นไม่ให้เด็กพิการเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้
- การใช้กิจกรรมจากเด็กสู่เด็กในโรงเรียนเพื่อยกระดับความตระหนักในหมู่เด็กด้วยกันเอง
- การพิจารณาว่ามีนโยบายและทรัพยากรใดบ้างที่จะสามารถสนับสนุนความพยายามในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวม

กรอบที่ 24 ราชอาณาจักรสวีเดน

การยกระดับความตระหนักโดยการนำเด็กเข้ามามีส่วนร่วม

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศสวีเดนสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมจากเด็กสู่เด็กเพื่อเพิ่มศักยภาพและให้ความรู้เรื่องความพิการแก่เด็ก ๆ โดยเด็กจะช่วยกันแต่งเพลงและเล่นละครเพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเรื่องความพิการในโรงเรียนและชุมชน ประเด็นที่ครอบคลุมในกิจกรรมของโปรแกรมนี้ ได้แก่ การรณรงค์เรื่องความปลอดภัยบนท้องถนน ความเข้าใจและการป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความพิการ จากนั้นจึงช่วยกันสร้างทางลาดและปรับปรุงห้องน้ำและเครื่องเล่นต่าง ๆ ในสนามเด็กเล่นเอื้ออำนวยต่อการใช้งานของเด็กพิการ

การสนับสนุนและการทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วม

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนและทำให้ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วม ทำให้โรงเรียนในท้องถิ่นจัดการศึกษาแบบเรียนรวมได้ โดยครูจำเป็นที่จะต้องเข้าใจด้วยว่าผู้ปกครองเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการจัดการศึกษา

กรอบที่ 25 ราชอาณาจักรโมร็อกโก

การทำงานร่วมกันเพื่อเด็ก ๆ

“ก่อนหน้าที่เรามองผู้ปกครองว่าเป็นศัตรู แต่เวลานี้เรารู้แล้วว่าเขายู่ข้างเดียวกับเราและเราทุกคนก็ประสงค์ที่จะให้เด็ก ๆ “ได้รับแต่สิ่งที่ดีที่สุด” ครูคนหนึ่งในประเทศโมร็อกโก (23)

ตัวอย่างกิจกรรมที่แนะนำ

- การรับฟังและการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้ทางโปรแกรมทราบว่าคุณมีความรู้เกี่ยวกับบุตรหลานที่มีความพิการของตัวอย่างไรบ้าง เช่น จุดแข็งและจุดอ่อนของเด็กคืออะไรและครอบครัวต้องการการสนับสนุนลักษณะใด
- ประสานงานระหว่างบ้านและโรงเรียน ช่วยครูและสมาชิกในครอบครัวให้รับฟังซึ่งกันและกัน
- สังเกตเด็กพิการขณะอยู่ในบ้านและหาวิธีที่จะทำให้เด็กสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ที่บ้าน
- ดำเนินการให้แน่ใจได้ว่าการตัดสินใจต่าง ๆ ทุกครั้งจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก และเป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กพิการเหล่านั้น เช่น บางครั้งผู้ปกครองอาจปกป้องเด็กพิการมากเกินไป ขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กหรือจัดลำดับความสำคัญให้แก่เด็กคนอื่นก่อน
- ส่งเสริมการเรียนรวมด้วยการสนับสนุนของผู้ปกครอง ผู้ปกครองสามารถสามารถแสดงบทบาทที่สำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า มีอยู่หลายตัวอย่างที่ผู้ปกครองได้ร่วมมือกันและสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติและแนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในท้องถิ่นส่งผลทำให้เกิดการเรียนรวมขึ้นอย่างแท้จริง
- ทำงานร่วมกับผู้ปกครองของเด็กปกติเพื่อโน้มน้าวให้เขาเหล่านั้นสนับสนุนการเรียนรวม โดยปกติผู้ปกครองกลุ่มนี้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการเรียนรวม บางคนอาจจะสนับสนุนให้มีการเรียนรวมเพราะจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีความรับผิดชอบทางสังคมมากขึ้น แต่บางคนจะรู้สึกว่าคุณครูเหล่านั้นที่เป็นเด็กปกติของตนอาจจะต้องเสียโอกาสในการเรียนรู้

กรอบที่ 26 ราชอาณาจักรเลโซโธ

พันธมิตรที่เท่าเทียมกันในการจัดการศึกษา

ในประเทศเลโซโธผู้ปกครองสามารถร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเพื่อสนับสนุนให้เกิดการศึกษาแบบเรียนรวม ผู้ปกครองเหล่านี้มีความรู้สึกที่ตนเองเป็น “พันธมิตรที่เท่าเทียม” กับครู สิ่งที่ผู้ปกครองเหล่านี้ช่วยได้ก็คือการสนับสนุนและการแนะนำว่าจะดูแลบุตรหลานของตนอย่างไร การจัดการบรรยายและการเล่าเรื่องราวจากประสบการณ์ของตนในช่วงการฝึกอบรมครู ผู้ฝึกอบรมที่เป็นผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่อาสาที่เป็นผู้ปกครองจะทำงานร่วมกับโรงเรียนและกลุ่มหลักๆ เช่น National Federation of People with Disabilities ผู้ปกครองรู้สึกที่ตนเองได้ประโยชน์จากโปรแกรมนี้และได้รับทราบถึงความต้องการของเด็กมากขึ้นด้วย เขาเหล่านั้นรู้สึกที่ตนเองมีความมั่นใจและมีศักยภาพเพิ่มสูงขึ้น

การให้การสนับสนุนแก่เด็กพิการ

เด็กพิการจำนวนมากถูกห้ามไม่ให้เข้าศึกษาในระดับประถมศึกษาเพราะสถานภาพทางสุขภาพที่ย่ำแย่ของตนและเพราะอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นสิ่งขวางกั้นซึ่งปรากฏในสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น ระยะทางที่ระหว่างบ้านและโรงเรียนมีความห่างไกล และบริการขนส่งสาธารณะที่เด็กพิการไม่สามารถที่ใช้บริการได้เราสามารถยกระดับสุขภาพของเด็กและการเข้าถึงอาคารสถานที่ต่างๆ ได้ด้วยการจัดให้มีบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม การฟื้นฟูและอุปกรณ์ช่วยเหลือ (คู่มือประกอบ “สุขภาพ”) เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องดูแลให้เด็กสามารถเข้าถึงบริการเหล่านี้ได้เพราะถือเป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้เด็กพิการได้ออกจากบ้านไปจนถึงโรงเรียนและได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา

กรอบที่ 27 สาธารณรัฐเคนยา

เบลล์ได้รับการสนับสนุนที่เขาต้องการ

เบลล์อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในกรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เขาเป็นโรคไขสันหลังไม่ปิดแต่กำเนิด ส่งผลให้ขาทั้งสองข้างของเขาเป็นอัมพาตและเขาไม่สามารถควบคุมการทำงานของระบบขับถ่ายได้ เบลล์ต้องใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน จนกระทั่งโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนของ Association for the Physically Disabled of Kenya ได้ไปพบเขา ซึ่งทางสมาคมแห่งนี้ได้ช่วยให้เบลล์ได้รับการผ่าตัดและการฟื้นฟูที่จำเป็นและนำเขาเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งมีนักเรียนกว่า 1,000 คน

ในช่วงแรกที่เขาเข้าเรียนเพื่อน ๆ ต้องให้เขาขี่หลังทั้งไปโรงเรียนในตอนเช้าและกลับบ้านในตอนเย็น ทั้งยังต้องเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ด้วยขณะอยู่ที่โรงเรียน สภาพแวดล้อมเช่นนี้ไม่ได้ทำให้เบลล์ท้อใจไม่ไปโรงเรียน บรรดาเพื่อนบ้านของเขาก็ให้ความช่วยเหลือหลังจากที่ได้เข้าใจว่าอาการของเขานั้นไม่ใช่โรคติดต่อและจะไม่เป็นอันตรายต่อตนเอง ปัจจุบันนี้เขาเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แล้วและไปโรงเรียนโดยใช้รถสามล้อที่ทางโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจัดให้ นอกจากนี้เบลล์ยังได้รับการสอนให้สวนหัวใจตนเองเป็นด้วย รอบ ๆ ตัวเขาจึงมีแต่เพื่อนที่พร้อมจะหยิบยื่นความช่วยเหลือให้เมื่อเขาต้องการ เบลล์เป็นเด็กที่เรียนดีและมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นแพทย์เมื่อโตขึ้น

การช่วยทำให้โรงเรียนมีบรรยากาศที่ต้อนรับและเด็กพิการสามารถเข้าถึงได้

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถนำครู นักเรียนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อระบุและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงสถานที่ต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน สภาพแวดล้อมที่เข้าถึงในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการทำทางลาดสำหรับเด็กที่ใช้รถเข็นเท่านั้น คุณจำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดต่างๆ ตามข้อคำถามต่อไปนี้...

- สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนมีลักษณะที่คนพิการเข้าถึงได้มากน้อยเพียงใดและดูต้อนรับเพียงใด เด็กทุกคนที่มีความทุพพลภาพและเคลื่อนไหวได้ลำบากสามารถเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียนได้หรือไม่ หรือเด็กตาบอดสามารถเดินในโรงเรียนได้โดยสะดวกหรือไม่
- ผู้ปกครองและแขกอื่นๆ มีความรู้สึกที่โรงเรียนต้อนรับทุกคนหรือไม่
- สภาพโดยรวมของอาคารและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นอย่างไร โรงเรียนสะอาดและได้รับการดูแลเป็นอย่างดีหรือไม่ หรือจำเป็นต้องซ่อมแซมส่วนใดหรือไม่
- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยต่างๆ เป็นอย่างไรบ้าง ห้องน้ำมีความเป็นส่วนตัวหรือไม่ สะอาดหรือไม่ และนักเรียนทุกคน ซึ่งรวมนักเรียนพิการและนักเรียนหญิงสามารถเข้าไปใช้ได้อย่างปลอดภัยหรือสะดวกหรือไม่
- มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอหรือไม่
- ภายในห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอหรือไม่ มีป้ายประกาศและป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อติดประกาศโดยรอบของโรงเรียนหรือไม่

เราสามารถทำให้โรงเรียนมีบรรยากาศที่ต้อนรับมากขึ้นได้โดยการติดโปสเตอร์และภาพวาดเพื่อแสดงภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับนักเรียนพิการและนักเรียนปกติจากพื้นเพและเชื้อชาติที่แตกต่างกันไป อีกทั้งออกนโยบายที่ส่งเสริมให้มีการใช้ความอดทนและประณามการข่มเหงรังแกหากมีปัญหาเรื่องการแกล้งเด็กพิการหรือเรียกเด็กพิการด้วยคำที่ไม่สุภาพ

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถที่จะเข้าไปดำเนินการช่วยด้วยการจัดเสวนาเกี่ยวกับทางแก้ปัญหาเหล่านี้ด้วย

การช่วยสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้

การช่วยสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้หมายถึงกิจกรรมและแนวทางที่จำเป็นจะต้องมีขึ้นเพื่อให้เด็กพิการมีโอกาสและได้รับการสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาจนบรรลุศักยภาพสูงสุดของตน คุณสามารถดูรายชื่อหนังสือคู่มือสำหรับการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในส่วน “เอกสารแนะนำให้อ่านเพิ่มเติม” ท้ายคู่มือเล่มนี้

เริ่มต้นที่โรงเรียน

ทำความเข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันของโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับครูเจ้าหน้าที่โรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและนักเรียน ตัวอย่างประเด็นที่ต้องหารือกันมีดังนี้

- เจตคติของครูใหญ่ ครูประจำชั้นและเด็กอื่นๆ ต่อเด็กพิการเป็นอย่างไร
- ปัจจุบันที่โรงเรียนมีเด็กพิการเรียนร่วมอยู่แล้วหรือไม่
- อัตราส่วนของนักเรียนหญิงต่อนักเรียนทั้งโรงเรียนเป็นเท่าใด
- อัตราการลาออก การเรียนซ้ำชั้นและการเรียนจบของนักเรียนเป็นเท่าใด
- คุณภาพการเรียนการสอนเป็นอย่างไร
- มีครูที่เป็นคนพิการหรือไม่

หากพิจารณาการดำเนินงานทั้งโรงเรียนแล้วโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยครูในการทำความเข้าใจว่าโมเดลทางสังคมเพื่อการเรียนร่วมนั้นในทางปฏิบัติแล้วมีลักษณะเช่นไร

กรอบที่ 28 สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์
เปลี่ยนมุมมอง
“ก่อนหน้านี้เราจะมักจะพูดกันอยู่เสมอว่า ‘เด็กคนนี้พฤติกรรมไม่ดีเลย’ และคิดว่าปัญหาทั้งหมดเกิดจากตัวเด็ก ซึ่งที่จริงแล้ว เราไม่ได้สังเกตเห็นว่าปัญหานั้นอาจจะอยู่กับตัวเรา ตัวผู้ใหญ่หรือตัวกิจกรรมก็เป็นได้” ครูคนหนึ่งในประเทศอียิปต์ (23)

มุ่งเน้นที่คุณภาพ

การทำให้เด็กพิการสามารถได้รับการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกับเด็กปกติอื่นๆ ถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนร่วมนั่นเอง ที่จริงแล้ว คุณภาพของการเรียนการสอนจริงที่เกิดขึ้นในห้อง (คุณภาพของการศึกษา) เป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่า เพราะในปัจจุบันสามารถพบเห็นได้ทั่วไป คุณภาพการสอนอยู่ในระดับที่ต่ำ และบ่อยครั้งที่นักเรียนจำนวนมากไม่ได้ใส่ใจที่จะเรียนหรือมีส่วนร่วมในการเรียน การทำงานร่วมกันเพื่อช่วยให้เด็กพิการสามารถเรียนได้ถือว่าการยกระดับสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนให้กับเด็กทุกคนได้ด้วยเช่นกัน โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถส่งเสริมให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์ ร่วมกันแก้ปัญหา ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วอย่างยืดหยุ่น สังเกตความเป็นไปของสิ่งต่างๆ รับฟังเด็กและใช้ความแข็งแกร่งที่เด็กมีอยู่แล้วมาต่อยอดเพื่อการพัฒนา (24) แนวทางการพัฒนาทั้งโรงเรียนถือเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการมุ่งสนใจที่ครูประจำชั้นคนใดคนหนึ่ง ซึ่งการสนับสนุนของครูใหญ่นับว่ามีความสำคัญมากในเรื่องนี้

จัดการฝึกอบรมและการสนับสนุนให้กับครู

ครูมักมีความรู้เกี่ยวกับเด็กพิการค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องภายในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนจึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการฝึกอบรมครูและมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะส่งครูออกไปฝึกอบรมที่ศูนย์ข้างนอกซึ่งไม่ได้เป็นสถานที่และบริบทการทำงานจริงของครู โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยพัฒนาและจัดให้มีการฝึกอบรมและจัดเตรียมทรัพยากรต่างๆ ทั้งในเรื่อง

- ความทุพพลภาพรูปแบบต่างๆ และความยากลำบากที่จะเกิดขึ้นในการเรียนอันเนื่องจากความทุพพลภาพนั้น
- การสื่อสารในรูปแบบและวิธีต่างๆ
- ทักษะการใช้ชีวิตประจำวันและการเคลื่อนที่
- อุปกรณ์ช่วยเหลือ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือช่วยสอน
- การเฝ้าสังเกตและการประเมินการประเมินศึกษาแบบเรียนรวมโดยที่เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยอย่างกระตือรือร้น

กรอบที่ 29 สาธารณรัฐเอลซัลวาดอร์

การสอนด้วยตัวอย่าง

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนแห่งหนึ่งในประเทศเอลซัลวาดอร์จัดปัญหาเรื่องเด็กที่เรียนไม่จบและเรียนซ้ำชั้นและถูกจัดว่าเป็น “เด็กที่มีผลการเรียนต่ำ” ให้เป็นปัญหาที่มีความสำคัญในอันดับต้นๆ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนและนักเรียนอาสาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเริ่มทำงานกับเด็กกลุ่มนี้ในช่วงเวลาบ่ายโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตลอดจนการใช้เกมต่างๆ หลังจากเวลาผ่านไปหนึ่งปี ครูที่โรงเรียนต่างเริ่มตระหนักถึงผลดีที่เกิดขึ้นและเชื่อด้วยว่าการเรียนรวมจะได้ผลจริงหากมีรูปแบบการสอนที่เหมาะสม จากนั้นโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงได้จัดการฝึกอบรมให้กับครูและจ้างครูหมุนเวียนเพื่อมาให้ความช่วยเหลือโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนแห่งแรกในประเทศที่จัดระบบการเรียนรวมได้ในที่สุด กระทั่งเป็นที่สนใจขอกระทรวงศึกษาธิการ และเมื่อมีการตีพิมพ์เกี่ยวกับผลงานนี้ออกไป ในที่สุดทางกระทรวงจึงออกงบประมาณในการจ้างครูหมุนเวียนสามคนเพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรวมในโรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งในเขตนั้น

สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและวิธีการสอน

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถประสานงานระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่น ชุมชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชนและหน่วยงานการศึกษาในระดับเขตเพื่อช่วยให้ครูปรับหลักสูตรของโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่นและส่งเสริมให้ใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กทุกคน

กรอบที่ 30 ราชอาณาจักรเลโซโท

มองให้พ้นไปจากหนังสือเพื่อให้ได้คำตอบ

บรรดาครูที่พยายามส่งเสริมให้มีการเรียนรวมในประเทศเลโซโทรู้สึกว่าคุณเองต้องตกเป็น “ทาสของหลักสูตร” เพราะว่าหลักสูตรมีความตายตัว ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กและผู้เรียนไม่เป็นศูนย์กลางครูเหล่านี้ยอมรับว่าไม่มีใครได้ประโยชน์จากหลักสูตรเช่นนี้ “หลักสูตรนี้มีไว้เพื่อใครกัน เราจะตัดโอกาสในการเรียนรู้ของเด็กเพียงเพื่อจะสอนหนังสือให้จบไปเล่มหนึ่งๆ อย่างนี้ไม่ได้!” บทสัมภาษณ์กับครูคนหนึ่ง (25)

โดยปกติแล้วโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นและโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน มักจะไม่ค่อยมีอิสรภาพที่จะปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิธีการสอนของตน รัฐบาลในหลายประเทศมีการควบคุมเรื่องเหล่านี้อย่างเข้มงวด แต่โปรแกรมฯ ก็สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการได้ในระดับท้องถิ่นและอาจจะสามารถเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับเขตและระดับชาติด้วย ตัวอย่างที่จะทำให้หลักสูตรและวิธีการสอนมีความยืดหยุ่นมากขึ้นได้เช่น

- ให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มขนาดเล็ก
- จัดระบบ “เพื่อนคู่คิด” เพื่อให้เด็กทำงานเป็นคู่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ให้เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ได้ทำงานร่วมกับเด็กที่เรียนได้ดี
- สอนเป็นทีมเพื่อให้มีครูหรือผู้ใหญ่คนหนึ่งสามารถเดินเวียนไปรอบๆ ห้องและช่วยเด็กที่อาจจะเรียนรู้ได้ยาก
- จัดทำอุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้จากวัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้ หิน ฝาขวดและเมล็ดพืช เพื่อช่วยเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้
- ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กพิการ เด็กผู้หญิงและเด็กที่ไม่ค่อยสนใจในการเรียน
- ต่อยอดจากจุดแข็งของนักเรียน โดยชมเชยและให้รางวัลนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องต่างๆ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม
- ทำให้ครอบครัว นักเรียนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาเนื้อหาของหลักสูตรและพิจารณาว่าเนื้อหาในนั้นสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนหรือไม่ แล้วจึงเปลี่ยนแปลงด้วยการเพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของชีวิตจริงของเด็ก
- ใช้เพลง ละคร เกมและภาพเพื่อเสริมการเรียนรู้
- ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการใช้ภาษาแม่
- จัดสภาพห้องเรียนให้มีแสงสว่างเพียงพอ และให้ครูหันหน้าเข้าหาเด็กไม่ใช่กระดานดำเวลาที่พูด

สนับสนุนให้มีความยืดหยุ่นในการสอบและการประเมินผล

การสอบและการประเมินผลเป็นปัญหาที่ท้าทายที่สุดปัญหาหนึ่ง โรงเรียนอาจไม่ต้องการให้เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้เข้าสอบเพราะอาจจะเป็นการลดคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียน ระบบการสอบและการประเมินผลมักตายตัวและมีลักษณะที่เด็กพิการไม่สามารถเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตามเราได้เห็นตัวอย่างหลายครั้งที่เด็กพิการและเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ประสบความสำเร็จในการสอบและการประเมินผล แนวทางที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในกรณีของการสอบได้แก่

- ใช้เทปหรือเครื่องบันทึกเสียงประเภทอื่นๆ
- ให้อาจารย์อ่านข้อสอบแทน
- ประเมินในสิ่งที่เด็กมีศักยภาพ
- ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ใช้ล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ หรือใช้ตัวหนังสือที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

บ่อยครั้งที่เด็กซึ่งมีสติปัญญาดีแต่มีความพิการได้ถูกตัดออกจากการประเมินผลและการสอบ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยสร้างกลุ่มรณรงค์และโน้มน้าวขึ้นเพื่อทำงานกับครูและเจ้าหน้าที่ในระดับชั้นต่างๆ ของระบบการศึกษาโดยเน้นเรื่องสิทธิของเด็กพิการในการที่จะต้องไม่ถูกกีดกันในการเข้าเรียนเป้าหมายในท้ายที่สุดก็คือการทำให้เกิดวิธีการประเมินผลและการสอบที่ยืดหยุ่น เหมาะสมและเด็กพิการสามารถเข้าถึงได้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กทุกคนด้วยนั่นเอง

ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการสนับสนุน

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน สามารถส่งเสริมให้การความร่วมมือและการสนับสนุนระหว่างฝ่ายต่างๆ โดยการเชื่อมโยงโรงเรียนและครูที่กำลังพัฒนาหรือจัดทำระบบการศึกษาแบบเรียนรวมของตนเองอยู่ กิจกรรมแนะนำในส่วนนี้ ได้แก่

- การส่งเสริมให้มีการเกณฑ์อาสาสมัคร เช่น ครูที่เกษียณแล้วหรือญาติเพื่อช่วยสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้เกิดการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแบบเรียนรวมขึ้นได้
- การส่งเสริมให้ครูใหญ่หรือสมาคมครูแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนรวมและการสนับสนุนด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรวม
- การส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมนอกหลักสูตรและชมรมเพื่อให้เกิดการสนับสนุนจากหมู่คณะผู้ทำงานเกี่ยวกับคนพิการ และพัฒนากิจกรรมเพื่อยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความพิการ
- การพิจารณาหาบุคคลตัวอย่างจากองค์กรเพื่อคนพิการที่สามารถทำงานกับเด็กนักเรียนได้

การใช้ทรัพยากรที่มีและพัฒนากการสนับสนุน

ขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 1) การสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับเด็กทุกคนโดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น และ 2) การทำให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงทรัพยากรเฉพาะทางที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของตนเองได้

ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการสนับสนุนที่มีอยู่ในท้องถิ่น

- พิจารณาหาและใช้ประโยชน์จากความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของเด็ก ครู คนพิการ ครอบครัวและสมาชิกที่อยู่ในชุมชน
- สนับสนุนการผลิตอุปกรณ์ช่วยในการจัดการเรียนการสอนจากวัสดุในท้องถิ่นตามที่ได้แนะนำข้างต้น
- ส่งเสริมให้มีการว่าจ้างครูหมุนเวียนซึ่งอาจจะเป็นอาสาสมัคร เช่น ครูที่เกษียณไปแล้วหรืออาจจะใช้งบประมาณของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนหรือกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ ครูหมุนเวียนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างครอบครัว โรงเรียนและชุมชน โดยจะเข้าไปช่วยเหลือในบางเรื่องที่สำคัญ เช่น การพัฒนาคุณภาพการสอน (เช่น การส่งเสริมให้มีการสอนเป็นทีม) และการช่วยเหลือเด็กทุกคนให้ได้เรียนรู้ไม่เฉพาะแต่เพียงเด็กพิการเท่านั้น
- แนะนำให้ศิลปิน นักดนตรีและนักแสดงเรื่องในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจสำหรับเด็กมากยิ่งขึ้น

การอำนวยความสะดวกให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุนเฉพาะทางได้

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องดูแลเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า เด็กพิการสามารถเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุนเฉพาะทางได้เมื่อต้องการ เพราะเด็กบางคนอาจต้องการสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

- แก้อัปเดตเพื่อให้สามารถนั่งทำกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนได้
- ตัวอักษรในเอกสารที่อาจจะต้องมีขนาดใหญ่กว่าปกติ แวนชยาย การจัดที่นั่งเรียนแบบยืดหยุ่นได้และมีแสงสว่างที่พอเพียงหากเด็กมีปัญหาเรื่องสายตา
- อุปกรณ์ช่วยสื่อสาร เช่น รูปภาพสัญลักษณ์ บ้ายนิเทศต่างๆ
- อุปกรณ์เพื่อช่วยในการเคลื่อนที่ เช่น รถเข็น คาลิปเปอร์ ขาเทียม ไม้เท้า
- การบำบัด เช่น กายภาพบำบัด วชิบำบัด

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยได้ดังนี้

- ช่วยหาทรัพยากรที่จำเป็นด้วยการประสานงานกับองค์กรเพื่อคนพิการในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากโรงเรียน พิเศษและตัวเด็กพิการเอง
- ประสานงานระหว่างบ้านและโรงเรียนเพื่อสนับสนุนเด็กพิการที่ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือและสร้างความมั่นใจว่า อุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ได้รับการบำรุงรักษาและปรับปรุงเป็นอย่างดี และมีการใช้งานที่เหมาะสม
- ดูแลให้วิธีการสื่อสารที่บ้าน ที่โรงเรียนและในชุมชนมีความสม่ำเสมอ เช่น หากมีการใช้ภาษามือหรืออักษรเบรลล์ ผู้ปกครอง พี่น้อง นักเรียนอื่น ครูและเพื่อนบ้านก็อาจจำเป็นต้องเรียนภาษามือและการใช้อักษรเบรลล์ขั้นพื้นฐานด้วย
- ส่งเสริมให้มีการก่อตั้งกลุ่มช่วยเหลือระหว่างเด็กด้วยกันเองเพื่อให้เด็กพิการสามารถใช้ทักษะของตนเองในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้ เช่น เด็กที่หูหนวกจำเป็นต้องได้พบกับเด็กหรือผู้ใหญ่ที่หูหนวกคนอื่นๆ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษามือของตนเอง

ส่งเสริมการใช้งานหน่วยย่อยอย่างเหมาะสมที่สุด

หน่วยย่อย (หรือบางครั้งเรียกว่าห้องเตรียมความพร้อม) คือห้องๆ หนึ่งภายในโรงเรียนประถมศึกษากระแสหลักซึ่งสร้างขึ้นโดยเฉพาะหรือจัดสรรไว้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้รวมของเด็กพิการ แต่ในทางปฏิบัติแล้วบ่อยครั้งที่หน่วยย่อยเหล่านี้ทำให้เกิดการแยกเรียนมากยิ่งขึ้นเพราะมีการใช้เพื่อแยกเด็กพิการหรือเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนออกจากห้องเรียนกระแสหลักแทน

หน่วยย่อยเป็นศูนย์ทรัพยากรที่มีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งหากมีการใช้งานอย่างถูกต้อง เราสามารถใช้หน่วยย่อยนี้เพื่อเก็บวัสดุและอุปกรณ์การเรียนการสอนสำหรับกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ใช้เพื่อการสอนเป็นกลุ่มหรือสอนนักเรียนบางคนเป็นการชั่วคราว ใช้เพื่อฝึกอบรมวิธีการที่จะเข้าถึงหลักสูตรได้มากยิ่งขึ้น ใช้เพื่อการสนับสนุนผู้ปกครองและใช้เพื่อกิจกรรมอื่นใดที่ส่งเสริมการเรียนรู้รวม แต่ไม่ควรใช้หน่วยย่อยนี้เพื่อเป็นห้องเรียนสำหรับเด็กพิการและเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้แยกออกมาเป็นการถาวรเพราะหากเป็นเช่นนั้นก็จะเป็นการแยกเรียนอีกรูปแบบหนึ่งนั่นเอง

กรอบที่ 31 สาธารณรัฐแซมเบีย

ทรัพยากรสำหรับเด็กและครูทุกคน

หน่วยย่อยบางแห่งในประเทศแซมเบียถูกใช้เพื่อแยกเด็กพิการออกมาเป็นเรียนเป็นการเฉพาะ ครูในหน่วยนี้ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ครูสอนพวกโง่” แต่เมื่อโรงเรียนเริ่มแก้ปัญหาเรื่องเด็กที่ไม่สำเร็จการศึกษา เรียนซ้ำชั้น และรณรงค์สร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็ก ประชาธิปไตยในชั้นเรียนและการเรียนรวมแล้วหน่วยย่อยเหล่านี้ก็ถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นห้องศูนย์ทรัพยากรสำหรับเด็กและครูทุกคนแทน (26)

ช่วยแนะแนวทางให้โรงเรียนพิเศษหันเข้าสู่การเรียนรวมมากขึ้น

หากในพื้นที่ใดมีโรงเรียนพิเศษ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนก็สามารถส่งเสริมให้โรงเรียนพิเศษเหล่านั้นเพื่อจัดการศึกษาแบบเรียนรวมได้ ยกตัวอย่างเช่นเจ้าหน้าที่จากโรงเรียนพิเศษสามารถช่วยโรงเรียนปกติปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และโรงเรียนพิเศษอาจมีความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ช่วย ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์กับเด็กในวงกว้างมากกว่ากลุ่มเด็กพิการก็เป็นได้

หากเด็กพิการเข้าศึกษาในโรงเรียนพิเศษ บทบาทของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนก็คือการรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างครอบครัวและชุมชน การพิทักษ์สิทธิเด็กและการพยายามทำให้โรงเรียนในท้องถิ่นมีการเรียนรวมมากยิ่งขึ้น ครูหมุนเวียนและอาสาสมัครชุมชนสามารถดำเนินการสร้างความเชื่อมโยงที่จำเป็นระหว่างโรงเรียนปกติและโรงเรียนพิเศษ หรือระหว่างครอบครัวและชุมชนได้ ซึ่งเด็กปกติก็สามารถเข้าเรียนรวมในโรงเรียนพิเศษเหล่านั้นได้ด้วยเช่นกัน

การแก้ไขปัญหาคความยากจน

เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนแสนสาหัสคือเด็กที่มักจะขาดโอกาสในการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด และเด็กพิการก็มักจะมาจากครอบครัวลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าความยากจนจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา แต่จากประสบการณ์พบว่าเจตคติที่เป็นลบกลับกลายมาเป็นอุปสรรคขวางกั้นไม่ให้เกิดการเรียนรวมที่ร้ายแรงยิ่งกว่าความยากจน บางครั้งโรงเรียนในชุมชนที่ยากจนอาจจัดให้มีการเรียนรวมได้อย่างประสบความสำเร็จมากกว่าเนื่องจากผู้คนคุ้นเคยกับการเอาชนะปัญหาที่ยากลำบากต่างๆ โดยความร่วมมือกันและการดูแลซึ่งกันและกันอยู่แล้ว โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ดังนี้

- ดูแลให้ครอบครัวได้รับการสนับสนุนเรื่องอาหารสำหรับเลี้ยงบุตรหลาน หรือให้โรงเรียนหรือชุมชนสามารถจัดหาอาหารหนึ่งมื้อต่อวันให้กับเด็กนักเรียน
- เสริมสร้างความคุ้นเคยกับหน่วยงานรัฐ องค์กรเพื่อการกุศล องค์กรภาคธุรกิจหรือองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในท้องถิ่นเพื่อโน้มน้าวให้องค์กรเหล่านี้บริจาคอาหาร ชุดนักเรียนและสื่อการเรียนการสอนต่างๆ แก่โรงเรียน
- ร่วมมือกับครอบครัวอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมว่า สิ่งที่มาชิกในครอบครัวเป็นกังวลนั้นที่จริงแล้วคืออะไร จากนั้นจึงขับเคลื่อนชุมชนเพื่อให้การสนับสนุน
- อำนวยความสะดวกครอบครัวในการทำกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ เพื่อที่เด็กจะได้เป็นอิสระและสามารถเข้าเรียนแทนที่จะต้องช่วยครอบครัวประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ (ดูองค์ประกอบ “สภาพความเป็นอยู่”)

- เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเรียนรวมแม้ในกรณีที่ทรัพยากรมีจำกัด ไม่มีอาคารเรียนหรือเด็กต้องเรียนได้ทันที เด็กพิการก็สามารถที่จะเข้าร่วมเรียนด้วยได้
- ช่วยหาวิธีการแก้ไขที่สร้างสรรค์ในการรับส่งเด็กพิการซึ่งไม่สามารถเดินทางไปโรงเรียนได้ด้วยตนเองและผู้ปกครองไม่มีเวลาที่จะไปรับส่ง โดยอาจส่งเสริมให้เด็กนักเรียนคนอื่น ปู่ย่าตายาย เพื่อนบ้านหรือสมาชิกอื่นในชุมชนช่วยพาเด็กไปส่งที่โรงเรียนและไปรับกลับบ้าน หรือร้องขอให้องค์กรภาคธุรกิจหรือองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือโดยการจัดหายานพาหนะให้ก็ได้

กรอบที่ 32 สาธารณรัฐอินเดีย

ทำความเข้าใจกับปัญหาทางสังคม

เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนรายหนึ่งถามมารดาของเด็กหูหนวกอายุ 8 ปีว่า “ทำไมคุณไม่ส่งลูกไปเรียนที่ศูนย์ฟังพาดตนเอง เพราะว่าอยู่ใกล้บ้านแค่นี้เอง” มารดาของเด็กตอบว่า “ลูกฉันต้องทำอะไรตั้งมากมาย ฉันต้องชี้ให้เขาพาพวกแพะออกไปกินหญ้า เพราะฉะนั้น ฉันจะส่งเขาไปเรียนได้ต่อเมื่อเขาไม่มีงานต้องทำในบ้านเท่านั้นเอง” (27)

สร้างเครือข่าย ทรัพยากรและแบ่งปันข้อมูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงในระดับชุมชน ระดับเขตและระดับชาติเพื่อให้เกิดการศึกษาแบบเรียนรวมขึ้นได้ การเรียนรวมไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหากไม่มีนโยบายสนับสนุนงบประมาณ โครงสร้างและผู้จัดการ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยโดยการสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตร และโน้มน้าวกลุ่มต่างๆ ด้วยการสร้างความคุ้นเคยกับสมาคมครูใหญ่ องค์กรเพื่อคนพิการ สมาคมผู้ปกครองกลุ่มตัวแทนของคนที่อยู่ชายขอบสังคมอื่นๆ (กลุ่มสตรี กลุ่มชนกลุ่มน้อย) เจ้าหน้าที่การศึกษาพิเศษ กลุ่มศาสนา ธุรกิจ ในท้องถิ่น สื่อมวลชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักบำบัด และองค์กรพัฒนาภาคเอกชนระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติต่างๆ เป็นต้น

การโน้มน้าวและการสร้างความร่วมมือสามารถดำเนินการกับกลุ่มต่างๆ จำนวนมากเพราะการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริจาค รัฐบาลและหน่วยงานพัฒนาต่างๆ เป้าหมายของการรณรงค์และโน้มน้าว ได้แก่ สำนักงานระดับชาติขององค์กรผู้บริจาค อาทิ ธนาคารโลก สหภาพยุโรป องค์กรพัฒนาภาคเอกชนระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หน่วยงานรัฐในระดับเขตและระดับชาติและกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการรณรงค์และโน้มน้าวดังกล่าว โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจึงต้องมีบทบาทหลักในการเผยแพร่ข้อมูลและทรัพยากรเกี่ยวกับการศึกษาแบบเรียนรวม เพื่อให้เป็นที่รับทราบโดยทั่วถึงกัน

กรอบที่ 33 สาธารณรัฐแซมเบีย

สามารถเรียนร่วมได้ดีในชั้นเรียนปกติ

ครูคนหนึ่งในประเทศแซมเบียได้อ่านจดหมายข่าว EENET และพบว่าตนจัดเด็กเข้าชั้นเรียนผิดไป “ฉันให้เด็กพิการไปเรียนในชั้นเรียนปกติแต่พวกเขากลับเรียนได้ดีมากๆ ... บทความในวารสารฉบับนั้นเป็นการเปิดหูเปิดตาให้ฉัน ก่อนหน้านี้เราคิดว่าเด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่เรียนไม่ทันใครเขา” จากนั้นครูผู้นี้จึงใช้บทความในจดหมายข่าวดังกล่าวไปโน้มน้าวความคิดของครูคนอื่นๆ ที่บอกว่าเด็กพิการไม่สามารถเรียนในชั้นเรียนปกติได้ (28)

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

บทนำ

ในหลายชุมชนที่ยากจนมีเด็กจำนวนมากที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ และนักเรียนที่เป็นคนพิการอาจจะถูกกีดกันออกโดยสมบูรณ์หรือต้องพิสูจน์ความสามารถของตนเองอยู่บ่อยครั้ง

สิทธิของนักเรียนพิการในการเข้ารับการศึกษาในระดับทุติยภูมิและตติยภูมินั้นมีระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (ข้อ 24 วรรค 2(ก) 2(ข) และ 5) (4) การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษานั้นหมายรวมถึงโปรแกรมทั้งในทางวิชาการ อาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาด้วย ทั้งนี้แม้ว่าในการศึกษาต่อ คนพิการต้องประสบกับความยากลำบากและอคติแต่ก็ยังมียังนักเรียนพิการจำนวนหนึ่งซึ่งบางคนแม้จะพิการทางปัญญาแต่ก็ยังสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามความสนใจและความสามารถของตนเองได้

ยิ่งบุคคลตกอยู่ในสภาพด้อยโอกาสเพียงใด บุคคลผู้นั้นก็ยิ่งควรจะต้องได้รับการศึกษาที่สูงกว่าระดับพื้นฐานมากขึ้นเท่าที่จำเป็นก็เพื่อที่จะได้สามารถทำงานทำและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง สาเหตุเป็นเพราะว่าเขาเหล่านี้ถูกกีดกันและถูกผลักออกไปอยู่ชายขอบสังคมจึงจำเป็นต้องแสดงให้เห็นซึ่งทักษะ ความรู้และคุณสมบัติที่สูงกว่าบุคคลอื่นๆ ในการที่จะดำรงชีพ มีอาชีพการงานและเป็นส่วนหนึ่งในสังคมเหมือนผู้อื่น ดังนั้นสำหรับนักเรียนพิการแล้ว การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอาจเป็นประตูสำคัญที่สุดสู่การเติมเต็มชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์และสร้างผลิตผลต่างๆ ได้

ขณะนี้หลายประเทศมีกฎหมายที่กำหนดให้สถาบันต่างๆ จะต้องดำเนินการปรับปรุงอาคารให้มีลักษณะที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้และ “ให้การอำนวยความสะดวกตามสมควร” ให้การสนับสนุนเพื่อการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกระบวนการประเมินผลเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาได้

กรอบที่ 34 สาธารณรัฐวันดา

รณรงค์เพื่อสิทธิในการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

ประชาชนชาววันดาว่าหนึ่งล้านคนถูกฆาตกรรมในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในทศวรรษที่ 90 เป็นเหตุให้ในปัจจุบันมีเด็กกำพร้าอยู่เป็นจำนวนมากและเกิดปัญหาความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ในปี ค.ศ. 1997 หลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของวันดา (ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำเมืองกาฮินี) และกระทรวงศึกษาธิการจึงได้เกิดผลให้มีการรับนักเรียนตาบอดคนแรกเข้าเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศวันดา ในช่วงเวลาห้าปีหลังจากนั้นมีนักเรียนตาบอดได้เข้าเรียนเพิ่มเติมรวม 33 คน และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อระดมทุนภาคผู้ปกครองขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนการศึกษาของนักเรียนเหล่านี้ คณะกรรมการดังกล่าวจึงเร่งดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้โดยการติดต่อกับนักการเมือง ผู้นำทางศาสนา ผู้นำในท้องถิ่น ผู้ปกครอง ครูและนักเรียนเพื่อจัดกิจกรรมเดินการกุศล การแสดง การเดินร่ำและการขายพืชผลทางการเกษตรจนในที่สุดสามารถนำมาจัดสรรเป็นเงินทุนสำหรับการสร้างห้องเตรียมความพร้อมที่พิทักษ์สำหรับอาสาสมัครและห้องอ่านหนังสือ

หลายปีหลังจากนั้นบรรดานักเรียนจึงเริ่มเรียกร้องให้ทางการอนุญาตให้นักเรียนพิการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้ ครูใหญ่เอวาริส คาร์งวาซึ่งขณะนั้นย้ายไปทำงานอยู่กับ Institute of Education แล้วจึงได้รับการร้องขอให้นำคณะนักการศึกษาและนักเคลื่อนไหวจำนวน 12 คนไปรณรงค์เรื่องการเรียนรวมขอคนพิการในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่ทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่างๆ ก็รายงานข่าวว่าตามกฎหมายแล้วมหาวิทยาลัยควรจะอนุญาตให้นักเรียนพิการเข้าเรียนได้ โดย National Federation of the Disabled ได้จัดทำรายชื่อนักเรียนพิการกว่า 250 คนที่มีคุณสมบัติในการเข้าศึกษาต่อแต่ไม่สามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้

จากนั้นจึงมีการจัดทำแผนการดำเนินงานซึ่งแบ่งเป็นหลายระยะขึ้น ในช่วงเวลาหนึ่งปีหลังจากนั้นนักเรียนที่มีความพิการทางสายตา การได้ยินและการเคลื่อนไหวร่างกายจึงได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยในสาขานิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วารสารศาสตร์ แพทยศาสตร์และครุศาสตร์ มีการจัดวันให้ความรู้และยกระดับความตระหนักให้กับเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย มีการจัดสัมมนาเรื่องการใช้อักษรเบรลล์ Association of Disabled Students จัดแสดงละครเรื่อง "การปฏิเสขสิทธิในการได้รับการศึกษาของเราและผลกระทบที่มีต่อสิ่งที่เราสามารถทำได้" อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งรณรงค์ให้มีการเรียนรวมก็เข้าร่วมด้วย ผู้ชมทุกคนต้องตกตะลึงกับการแสดงของนักเรียนพิการที่แสดงเป็นทนายความ เลขานุการ พนักงานคอมพิวเตอร์และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ เป็นเหตุให้คนพิการในประเทศวันดาเริ่มยืนยันถึงสิทธิในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของตนเพิ่มมากขึ้น

เป้าหมาย

นักเรียนพิการมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น สามารถที่จะยกระดับคุณสมบัติ ทักษะและประสบการณ์ของตนเอง เข้าถึงโอกาสที่จะสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีศักยภาพและสามารถที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

บทบาทของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาคือการอำนวยความสะดวกให้เกิดการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมด้วยการยกระดับให้คนพิการสามารถเข้าถึงเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และได้รับความสำเร็จในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ของโปรแกรมฯ จะต้องร่วมงานกับเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนเพื่อทำให้สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีลักษณะที่คนพิการเข้าถึงได้ และทำให้หลักสูตรมีลักษณะที่ยืดหยุ่นมากกว่าเดิม

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- มีนักเรียนพิการเข้าศึกษาต่อและสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามากขึ้น
- นักเรียนพิการสามารถเข้าถึงเงินช่วยเหลือหรือเงินสนับสนุนของรัฐบาล ทุนการศึกษาและแหล่งเงินทุนสนับสนุนอื่นๆ ในขณะที่ผู้ปกครองและชุมชนก็มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการสนับสนุนด้านการเงินดังกล่าว
- ชุมชนสนับสนุนกลุ่มและโครงการรณรงค์เพื่อการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมกัน
- ครอบครัวและชุมชนส่งเสริมให้เด็กปกติตลอดจนเด็กพิการต่างๆ เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
- โปรแกรมการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามีลักษณะที่คนพิการสามารถเข้าถึงหรือเข้าศึกษาได้ และมีการเรียนรวมทั้งในด้านสภาพแวดล้อม วิธีการสอน หลักสูตร กิจกรรมนอกหลักสูตร (อาทิ กีฬา สันทนาการ ดนตรี) และระบบการประเมินผลและการสอบ
- บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ความสนใจเกี่ยวกับความหลากหลายและการเรียนรวมผ่านทางประสบการณ์ของคนพิการ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างสังคมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
- มีการใช้ทรัพยากรและการสนับสนุนเฉพาะทางอย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดการเรียนรวมของนักเรียนพิการ
- มีการสนับสนุนเพื่อการส่งผ่านนักเรียนพิการจากระดับมัธยมศึกษาไปยังอุดมศึกษาและต่อไปยังวิถีชีวิตของผู้ใหญ่ มีการแนะนำอาชีพที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้และครอบคลุมคนพิการ

มโนทัศน์หลัก

การเปลี่ยนแปลงระบบ

การเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกันกับการศึกษาในระดับอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอาจมีความเข้มงวดและมีการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานในระดับชาติ จึงทำให้ชุมชนและโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนไม่สามารถเข้าไปดำเนินการอะไรได้มากนัก ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและยั่งยืนไม่อาจเกิดขึ้นได้เพียงใช้แต่เฉพาะกำลังของเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน ซึ่งควรจะต้องสร้างพันธมิตรและเครือข่ายตลอดจนเข้าร่วมในกระบวนการโน้มน้าวต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนพิการแต่ละคน และจากการที่

สถาบันการศึกษาาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาหลายแห่งกลายเป็นสถาบันเอกชนกันมากขึ้นทางโปรแกรมฯ จึงต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า จะไม่มีอุปสรรคใดๆ เกี่ยวกับการเข้าศึกษาของนักเรียนที่ยากจน

อุปสรรคจากความคาดหวังที่ต่ำเกินไป

ปัญหาสำคัญในการเลื่อนขึ้นไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียนพิการก็คือการที่ผู้อื่นมีความคาดหวังในตัวพวกเขาในระดับที่ต่ำและไม่คำนึงถึงความสนใจ ความสามารถและความใฝ่ฝันของพวกเขา ยกตัวอย่างเช่นการที่เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนบางคนอาจคิดว่าคนพิการมีทักษะที่จำกัด คือมีเฉพาะบางประเภทหรือทำงานได้เพียงบางตำแหน่งเท่านั้น ในวงการการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน บางครั้งก็เรียกแนวคิดนี้ว่าแนวคิด “แปรง ไม่กวาดและถึงน้ำ” เพราะแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังว่าคนพิการจะสามารถทำได้เพียงงานดูแลรักษาความสะอาดเท่านั้น ดังนั้นเราจึงต้องเปลี่ยนเจตคติและความคาดหวังที่มีเกี่ยวกับคนพิการเสียก่อน เพราะทุกวันนี้คนพิการทั่วโลกได้ประสบความสำเร็จในสาขาวิชาชีพและมีคุณวุฒิในสาขาต่างๆ สูงขึ้นเรื่อยๆ

กรอบที่ 35 สาธารณรัฐชิลี
เพื่อนร่วมชั้นของเดวิด
นักเรียนปกติในบางชั้นเรียนในเมืองซานโตอาโกประเทศชิลีมีพฤติกรรมปกป้องเพื่อนร่วมชั้นที่พิการมากเกินไป โดยจะคอยเฝ้าระวังและช่วยทำงานให้ทุกอย่าง ซึ่งการให้ความช่วยเหลือมากเกินไปนี้ทำให้เด็กพิการไม่สามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ของตนตามศักยภาพ แต่ในอีกห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียนชื่อเดวิดซึ่งเขาเป็นโรคดาวนซินโดรม เพื่อนร่วมชั้นของเดวิดทราบถึงความพิการของเขาแต่ไม่ได้ปกป้องเขาจนมากเกินไป เมื่อเดวิดเริ่มอ่านออกเสียงได้แม้จะยากลำบาก เพื่อนร่วมชั้นของเขาก็ได้กระตุ้นให้เดวิดอ่านมากกว่าเดวิด ดังนั้นเดวิดจึงรักการไปโรงเรียนและแทบจะไม่เคยขาดเรียนเลย เดวิดไปยังศูนย์แห่งหนึ่งเพื่อรับการสนับสนุนทางด้านจิตใจและเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะทางสังคมและการพัฒนาอาชีพสัปดาห์ละสามวันหลังเลิกเรียน (29)

ความสำเร็จและการประเมินผล

ความสำเร็จสำหรับนักเรียนแต่ละคนมีความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสามารถและศักยภาพของพวกเขา ยกตัวอย่างเช่นสำหรับนักเรียนคนหนึ่งที่มีความพิการทางสติปัญญา ความสำเร็จอาจหมายถึงการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตด้วยตนเอง ทักษะทางสังคม การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ระดับพื้นฐานและการอ่านออกเขียนได้ในขณะเดียวกันความสำเร็จของนักเรียนคนอื่นๆ ก็อาจเป็นความสามารถทางวิชาการด้านอื่นๆ ที่แตกต่างกันไป ซึ่งสำหรับทักษะทางเทคนิค อาชีพ ศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ก็ควรได้รับการจัดให้มีคุณค่าเทียบเท่ากับความสามารถทางด้านวิชาการด้วย

ระบบการสอบและการประเมินผลมักมีความเคร่งครัดตายตัวและคับแคบ จนกลายเป็นอุปสรรคขวางกั้นคนพิการในการศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ประโยชน์ที่แท้จริงของการประเมินผลก็คือการช่วยให้นักเรียนได้รับทราบจุดแข็งของตนและสามารถวัดความก้าวหน้าของตนเองได้ หากเราใช้แนวทางการสอบและการประเมินที่สร้างสรรค์และยืดหยุ่นก็จะสามารถช่วยให้เด็กได้รับแรงกระตุ้นที่จะพัฒนาความสามารถและทักษะของตนเองให้ไปถึงขีดสุดของศักยภาพ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน สามารถช่วยดูแลให้การประเมินผลมุ่งเน้นไปที่สิ่งที่เป็นประโยชน์และสามารถที่จะประเมินความสามารถที่แท้จริงของเด็กพิการได้

การเรียนรู้ที่ช่วงอายุต่างกัน

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นช่วงเวลาที่คุณเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเด็กมีความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกายและอารมณ์เป็นอย่างมาก ประสบการณ์ของวัยรุ่นในแต่ละวัฒนธรรมและบริบทอาจแตกต่างกันไป แต่สำหรับเด็กพิการแล้วความท้าทายที่เกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นอาจแตกต่างออกไปอีกหรือมีมากกว่าเด็กปกติ ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ของพวกเขา เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องใส่ใจถึงเรื่องท้าทายเหล่านี้และจัดให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลตัวอย่างและเพื่อนนักเรียนที่มีความพิการเช่นเดียวกันกับเขาในขณะเดียวกันกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ตรงกับช่วงเวลาที่วัยรุ่นก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เช่นเดียวกัน นักเรียนพิการอาจต้องการการสนับสนุนอย่างมากในช่วงเวลานี้ แต่เราต้องไม่ลืมด้วยว่าในฐานะผู้ใหญ่ที่มีอายุน้อย เขาเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมให้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของตนเองด้วย

กิจกรรมแนะนำ

การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอาจทำได้ยากเพราะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษามักอยู่ห่างไกลจากชุมชน โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยตรงจุดนี้โดยดำเนินการดังนี้

- ส่งเสริมให้ชุมชนและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนจัดบริการรับส่งนักเรียนพิการ ซึ่งอาจต้องพึ่งพาเงินทุนสนับสนุนจากกลุ่มสินเชื่อ (องค์กรประกอบ “สภาพความเป็นอยู่”) และการสนับสนุนในรูปแบบของแรงงานจากกลุ่มพึ่งพาตนเองต่างๆ
- ขับเคลื่อนชุมชนให้ระดมเงินทุนเพื่อการศึกษาสำหรับใช้เป็นค่าเล่าเรียน ชุดนักเรียน อุปกรณ์ช่วยเหลือและการสนับสนุนเพิ่มเติมต่างๆ และส่งเสริมให้ชุมชนมองนักเรียนพิการว่าเป็นทรัพยากรหนึ่งของชุมชน
- ทำให้สามารถเข้าถึงเงินช่วยเหลือและเงินกู้ของรัฐบาล และเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรผู้บริจาค บางครั้งรัฐบาลมีทรัพยากรพร้อมอยู่แล้วแต่ไม่ได้มีผู้ใช้ เนื่องจากไม่ทราบว่ามีทรัพยากรเหล่านั้นอยู่หรือไม่มีความสามารถในการเข้าถึงได้
- อำนวยความสะดวกในการก่อตั้งกลุ่มพรรคและการดำเนินงานขององค์กรเพื่อคนพิการในการส่งเสริมสิทธิของนักเรียนพิการที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

กรอบที่ 36 สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

การให้เงินทุนสนับสนุนแก่การศึกษาแบบเรียนรวม

การศึกษาแบบเรียนรวมในประเทศเนปาลได้รับเงินทุนสนับสนุนเพื่อให้สามารถจัดตั้งชั้นเรียน ชื่อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ตกแต่งห้องสร้างที่พัก จ่ายค่าอาหารสำหรับนักเรียนพิการ สนับสนุนครูหนึ่งคนให้ไปฝึกอบรมด้านการศึกษา พิเศษ และสนับสนุนผู้ช่วยอีกสองคนด้วย สภาการศึกษาพิเศษจะให้เงินทุนสำหรับเจ้าหน้าที่ภาคสนามจำนวนห้าคน โดยมีกลุ่มทุนและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนต่างๆ อุปถัมภ์นักเรียนพิการอีกทางหนึ่งด้วย

การสนับสนุนครอบครัว

ครอบครัวบางครอบครัวอาจไม่ยินดีที่จะส่งบุตรหลานพิการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาหรืออุดมศึกษาเนื่องด้วยมีความต้องการที่จะปกป้องเด็กมากเกินไป ไม่เชื่อในความสามารถของเด็ก พี่น้องของเด็กไม่พอใจ หรือในกรณีของเด็กหญิงก็อาจเป็นเพราะครอบครัวไม่เห็นคุณค่าของการได้รับการศึกษาเป็นต้น ครอบครัวจะต้องพิจารณาประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความสงสัย ความยากลำบากและการปรับตัวต่างๆ ในการที่จะต้องส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน สามารถให้ความรู้และสนับสนุนครอบครัวเพื่อที่จะสามารถสนับสนุนนักเรียนพิการได้อย่างเต็มที่ทั้งในด้านการศึกษาและเรื่องการก้าวข้ามช่วงวัย

กรอบที่ 37 ยูเครน

การนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม

ผู้ปกครองในประเทศยูเครนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนราว 1,000 คน เป็นอย่างมาก กิจกรรมของพวกเขา ได้แก่ ชมรมสำหรับผู้ปกครองของนักเรียนพิการซึ่งให้การสนับสนุนระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน และการจัดทำหนังสือคู่มือเพื่อประชาสัมพันธ์ถึงความจำเป็นและประโยชน์ของการศึกษา มีการจัดวันผู้ปกครองทุกเดือนโดยมีโปรแกรมการแสดงละครและการพูดคุยถึงเรื่องชั้นเรียนรวม และมีการประชุมที่งานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมผู้เรียนพิการ เพื่อให้ผู้ปกครองได้พบกับผู้เชี่ยวชาญด้านการฟื้นฟู ผู้บริหารโรงเรียนและครูเพื่อหารือเรื่องพัฒนาการของนักเรียน

การช่วยสร้างสภาพแวดล้อมแบบเรียนรวม

หลายกิจกรรมที่ระบุในส่วนประกอบย่อย “ประถมศึกษา” สามารถนำมาใช้ได้กับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ปัจจัยเพิ่มเติมที่ต้องพิจารณาสำหรับการจัดการเรียนการสอนทั้งสองระดับ มีดังนี้

สภาพแวดล้อมและที่ตั้ง

โรงเรียนมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษามักมีขนาดใหญ่กว่าโรงเรียนประถมศึกษาและอาคารสถานที่ที่จะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ที่กว้างกว่า การเดินทางจากห้องเรียนหนึ่งไปยังอีกห้องหนึ่งอาจเป็นปัญหาได้เช่นเดียวกับการเคลื่อนที่ไปมาภายในห้องเรียนอย่างเช่นห้องปฏิบัติการและห้องคอมพิวเตอร์ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของโปรแกรมฯ สามารถดำเนินกิจกรรมซึ่งแนะนำต่อไปนี้

- เจรจากับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อย้ายตำแหน่งของห้องเรียน เช่น ย้ายไปยังชั้นล่างของอาคาร
- สนับสนุนนักเรียนพิการให้หาวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องการเดินทางเข้าไปยังสถานที่ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

- ทำให้เด็กหญิงและสุภาพสตรีที่อายุยังน้อยสามารถเดินทางไปใช้บริการแหล่งน้ำและห้องน้ำที่เป็นส่วนตัวและถูกสุขอนามัย

หลักสูตรและวิธีการสอน

ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมและการสนับสนุน และมีสิ่งแวดลอมที่สามารถที่จะปรึกษาหารือเรื่องความสำเร็จและความยากลำบากในการจัดการศึกษาแก่เด็กพิการ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องทำงานร่วมกับครูและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้คำแนะนำและทรัพยากรหากทำได้ กิจกรรมที่สามารถทำได้มีดังนี้

- ช่วยปรับเปลี่ยนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับชีวิตของนักเรียนพิการมากขึ้นและทำให้สามารถเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ ได้มากขึ้นด้วย
- แนะนำเรื่องการจัดชั้นเรียน โต๊ะเรียน แสงสว่างและตำแหน่งของนักเรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มและการจัดการเรียนการสอนเป็นทีม
- ช่วยสร้างรูปแบบและระบบการสื่อสารที่นักเรียนพิการสามารถเข้าถึงได้ มีการใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ อักษรเบรลล์ บ้ายประกาศ เทป อุปกรณ์เสียงและการแปลภาษาพิเศษต่างๆ (คู่มือประกอบ “สุขภาพ : อุปกรณ์ช่วยเหลือ”)
- ส่งเสริมให้มีการจัดตารางเรียนแบบยืดหยุ่น กล่าวคือ ให้นักเรียนสำหรับปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น ให้โอกาสในการเรียนรู้ ณ เวลาต่างๆ และจัดการเรียนการสอนเป็นโมดูล เพื่อที่นักเรียนจะได้สามารถศึกษาตามหลักสูตรได้โดยใช้เวลามากขึ้นกว่าเดิม
- ให้นักเรียนพิการมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเอง ความต้องการการสนับสนุน พัฒนาการในด้านต่างๆ ตลอดจนการรับทราบและตอบสนองต่อความคิดเห็นของนักเรียนว่าเรามีความต้องการในด้านการเรียนอย่างไรบ้าง และเสริมสร้างให้นักเรียนแต่ละคนมีการพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ผ่านทางการให้คำปรึกษาและการแนะแนวอาชีพ

การสอบและการประเมินผล

ระบบการสอบและการประเมินผลสามารถออกแบบให้มีความยืดหยุ่นมากกว่านี้และปรับเปลี่ยนให้ให้ตรงตามความต้องการของนักเรียนทุกคนได้มากกว่านี้

<p>กรอบที่ 38 สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล</p> <p>สร้างระบบการสอบที่ยืดหยุ่น</p> <p>โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศเนปาลรับนักเรียนที่มีความพิการทางสายตาเข้าเรียนด้วยจำนวนหนึ่ง นักเรียนเหล่านี้จะได้รับการทดสอบพร้อมกับเพื่อนนักเรียนอื่นโดยใช้ข้อสอบที่พิมพ์ด้วยอักษรเบรลล์ และได้รับเวลาในการทำข้อสอบเพิ่มขึ้นอีกครั้งชั่วโมง</p>

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ที่จะทำให้นักเรียนสามารถเข้าถึงหลักสูตรได้ โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณาแนวทางการเงินสนับสนุนหรือระดมเงินเพื่อตั้งกองทุนจากชุมชนในท้องถิ่น ธุรกิจ รัฐบาลและหน่วยงานระดับนานาชาติเพื่อการจัดหาคอมพิวเตอร์ซึ่งควรจะสามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ด้วยสำหรับการใช้งานโดยนักเรียนพิการ

ระบบเพื่อนสนับสนุนและบุคคลตัวอย่าง

นักเรียนจำนวนมากเคยเรียนร่วมกับนักเรียนพิการมาก่อน ดังนั้น เจตคติและการปฏิบัติของนักเรียนปกติเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันได้ เพื่อนร่วมชั้นบางคนมีความเป็นผู้ใหญ่และเต็มใจที่จะช่วยเหลือนักเรียนพิการ ในขณะที่เพื่อนร่วมชั้นบางคนมีพฤติกรรมกีดกันนักเรียนพิการออกไป โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยได้ดังนี้

- ส่งเสริมให้โรงเรียนรณรงค์เรื่องความใส่ใจเพื่อนพิการในหมู่นักเรียนด้วยกัน และหากจะให้มีความสมบูรณ์ควรเป็นผู้นำซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นคนพิการ
- ส่งเสริมให้มีการกำหนดนโยบายและกระบวนการป้องกันการแบ่งแยก การแกล้งและการล้อเลียนทั้งโดยครูและเพื่อนร่วมชั้น
- ส่งเสริมการสนับสนุนระหว่างเพื่อนและระบบ “เพื่อนคู่คิด”
- ส่งเสริมให้โรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ว่าจ้างเจ้าหน้าที่และครูซึ่งเป็นคนพิการ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะกลายมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่นพิการ

กรอบที่ 39 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

เป็นบุคคลตัวอย่างให้แก่เรียน

ผู้หญิงพิการคนหนึ่งมีหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ ในหน่วยงานสนับสนุนนักเรียนพิการที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเมืองเคปทาวน์ เนื่องจากตัวเธอเองก็เป็นคนพิการเธอจึงเข้าใจความต้องการของนักเรียนพิการได้งาย และมีบทบาทสำคัญทั้งในการรณรงค์และการเป็นบุคคลตัวอย่างให้แก่เด็กนักเรียนนักศึกษาพิการเหล่านั้น

การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและการสนับสนุนเฉพาะทางอย่างดีที่สุด

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถส่งเสริมให้โรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ใช้ทรัพยากรเฉพาะทางอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กนักเรียนพิการสามารถเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เกิดความรู้สึกว่าจะถูกแบ่งแยกหรืออับอายยิ่งกว่าเดิม โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรและการสนับสนุนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ผู้ช่วยส่วนบุคคล เช่น คนนำทาง คนอ่านและเขียนหนังสือให้ ล่ามแปลภาษา เป็นต้น
- ครูหมุนเวียนซึ่งจะไปเยี่ยมโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำและการสนับสนุนครูประจำการ
- การสนับสนุนเพิ่มเติมภายนอกโรงเรียนกระแสหลัก เช่น การฝึกฝนทักษะคอมพิวเตอร์หรือทักษะทางอาชีพอื่น การสนับสนุนทางการแพทย์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่าง ๆ

กรอบที่ 40 สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

เตรียมความพร้อมนักเรียนสำหรับชั้นเรียนปกติ

ในประเทศเนปาลเมื่อนักเรียนพิการจะต้องเริ่มเรียนในระดับมัธยมศึกษา พวกเขาจะต้องเข้าไปอยู่ในชั้นเรียนเตรียมความพร้อมเสียก่อนเพื่อรับการฝึกอบรมเรื่องเคลื่อนที่หรือการเดินทางไปยังจุดต่างๆ ทักษะทางสังคมและทักษะการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อที่จะได้เข้าชั้นเรียนปกติได้ ปกติแล้วนักเรียนพิการจะต้องอยู่ในชั้นเรียนเตรียมความพร้อมนี้เป็นเวลาหนึ่งปีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราเร็วในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน หลังจากนั้นนักเรียนจะเข้าเรียนในชั้นเรียนกระแสหลักกับครูปกติ ครูที่ผ่านการฝึกอบรมพิเศษแล้วคนหนึ่งจะช่วยนักเรียนพิการให้สามารถจัดหาหนังสือเรียนที่ต้องใช้ แล้วแปลงข้อความให้เป็นอักษรเบรลล์ และหากทำได้ก็ให้มีการสนับสนุนด้านโลจิสติกส์และการแนะแนวเพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วย ครูเหล่านี้สามารถช่วยประสานงานกับครูในชั้นเรียนปกติเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนพิการได้

โรงเรียนพิเศษ

นักเรียนและผู้ปกครองจำเป็นต้องพิจารณาโรงเรียนพิเศษเช่นโรงเรียนสำหรับคนตาบอดหรือคนหูหนวกต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้ไม่ได้มีความเหมาะสมมากกว่าหรือมีคุณภาพสูงกว่าโรงเรียนทั่วไปเสมอไป โดยสิ่งที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมนักเรียนพิการเรื่องการใช้ชีวิตในช่วงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจำเป็นต่อการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและการประกอบอาชีพเป็นต้น ในประเทศที่ยากจนมักไม่ค่อยพบโรงเรียนพิเศษเนื่องจากโรงเรียนที่มีการดำเนินการเฉพาะเช่นนี้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากร การฝึกอบรมและโครงสร้างสนับสนุนต่างๆ เป็นอย่างมาก แต่หากมีก็จำเป็นต้องจัดตั้งก็ต้องพิจารณาเจตคติของนักเรียนด้วย โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถใช้โรงเรียนเหล่านี้เพื่อเป็นสถานที่เตรียมความพร้อมหรือเป็นที่เรียนชั่วคราวไปก่อนจนกว่าโรงเรียนในท้องถิ่นจะสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่นักเรียนพิการได้ ที่สำคัญจะต้องไม่ลืมว่า ยิ่งนักเรียนสามารถเข้าเรียนรวมได้เร็วขึ้นเท่าใดก็จะเป็นการดีและง่ายสำหรับนักเรียนคนนั้นในการเรียนต่อไปในระยะยาว

การช่วยอำนวยความสะดวกในการเลื่อนชั้นเรียนเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

การเลื่อนชั้นเรียนเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเป็นประเด็นสำคัญที่มักถูกมองข้ามไป การเลื่อนชั้นเรียนในระหว่างการเรียน ได้แก่ การเลื่อนชั้นจากระดับประถมศึกษาเป็นมัธยมศึกษา หรือจากการศึกษาระดับทุติยภูมิเป็นตติยภูมิ และจากการศึกษาระดับตติยภูมิเป็นวิชาชีพที่ยั่งยืนโดยทั่วไปนักเรียนพิการมักต้องย้ายไปไกลจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่เพื่อที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ลักษณะเช่นนี้ทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ยากลำบากยิ่งขึ้นและนักเรียนพิการหลายคนรู้สึกว่าการเลื่อนชั้นเรียนเป็นเรื่องที่ทำหายมากหากไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

กรอบที่ 41

ทำให้การเลื่อนชั้นทำได้ง่ายขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเลิกเรียนกลางคัน

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนพิการที่ไม่สามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้สาเหตุเพราะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดจากการเลื่อนชั้นมีมากกว่านักเรียนปกติถึงสองเท่า (30)

โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถทำงานร่วมกับนักเรียน ครอบครัว สมาชิกในชุมชนและสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการเลื่อนชั้นเรียน กรณีศึกษาในประเทศวานูวาตูตอนต้นขององค์ประกอบนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าความร่วมมือและการณรงค์เพื่อสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วน สามารถช่วยทำให้การเลื่อนชั้นประสบความสำเร็จได้มากเพียงใด

กรอบที่ 42 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ความมุ่งมั่นของแชร์ที่จะทำให้ผู้คนเคารพ

แชร์เป็นโรคทำปูกตั้งแต่กำเนิด เธออาศัยอยู่ในครอบครัวชาวนาที่ยากจนในประเทศฟิลิปปินส์ เธอได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใจบุญรายหนึ่งและโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน จนได้รับการผ่าตัดและได้รองเท้าที่ออกแบบเฉพาะตัวเธอ เมื่อเธอไปเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษา เธอก็มักจะถูกล้อเลียนและไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนคนอื่นได้ แต่ด้วยความช่วยเหลือจากครอบครัวของเธอ เจ้าหน้าที่โปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนและความมุ่งมั่นของตัวเองแชร์จึงสามารถศึกษาต่อไปได้แม้จะต้องเผชิญการกีดกันต่างๆ

เมื่อเธอเลื่อนชั้นมาศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทุกคนปฏิบัติต่อเธอดีขึ้น มีองค์กรพัฒนาภาคเอกชนชื่อ Simon of Cyrene สนับสนุนค่าเล่าเรียน ค่าเดินทาง อุปกรณ์การเรียนและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแพทย์และสุขภาพของเธอด้วย หลังจากที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษาแชร์ได้รับทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อในหลักสูตรคอมพิวเตอร์เป็นระยะเวลาสองปีที่วิทยาลัยแห่งหนึ่ง ปัจจุบันแชร์ทำงานในตลาดงานเปิดเหมือนกับเพื่อนคนอื่นๆ ของเธอ

แชร์กล่าวว่า “ทุกวันนี้ฉันภูมิใจกับสิ่งที่ฉันฝ่าฝืนพยายามมามากเลยคะ ฉันมีรายได้ส่งครอบครัวและสามารถซื้อหาอะไรที่จำเป็นได้ด้วยตนเอง ผู้คนในชุมชนที่มักจะมีมุมมองฉันด้วยสายตาแปลกๆ หรือหัวเราะเยาะฉันก็เปลี่ยนความคิดที่มีต่อฉันไปแล้ว ฉันได้เห็นว่าเขาชื่นชมที่ฉันสามารถเป็นอยู่ที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ได้แม้จะมีความพิการ ภาควิชาใจในตนเองและความมั่นใจของฉันมีมากขึ้น และมากเพียงพอที่จะทำให้ฉันมีกำลังรับมือกับเรื่องท้าทายใดๆ ที่ฉันจะต้องเจอในวันข้างหน้า”

การศึกษาอกระบบ

บทนำ

การศึกษาอกระบบหมายถึงการศึกษาที่เกิดขึ้นภายนอกโรงเรียนปกติ การศึกษาอกระบบอาจเรียกเป็นอย่างอื่นว่าการศึกษาชุมชน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาโอกาสที่สอง ในทางปฏิบัติแล้วการศึกษาอกระบบโรงเรียนครอบคลุมความพยายามในการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่บ้าน แบบแผนที่จัดให้มีขึ้นโดยรัฐบาล แนวทางที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ตลอดจนรายวิชาซึ่งมีหน่วยกิตในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ หรืออาจจะเป็นการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นที่ใช้เงินทุนเพียงเล็กน้อยก็ได้

เนื่องจากการศึกษาอกระบบโรงเรียนมีความหลากหลาย ส่วนประกอบย่อยนี้จึงมีหลายแง่มุมเช่นเดียวกับส่วนประกอบย่อยอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนประกอบย่อยในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาอกระบบโรงเรียนในที่นี้จะครอบคลุมการศึกษาของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่เกิดขึ้นภายนอกโรงเรียนปกติ แต่เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนต้องไม่ลืมด้วยว่าการจัดการศึกษารูปแบบนี้อาจจะเป็นการตอกย้ำปัญหาการผลักดันคนให้ออกไปสู่ชายขอบสังคมและอาจจะเป็นการตราหน้าว่าพวกเขาเป็นบุคคลที่มีปัญหา ดังนั้นเราจึงไม่ควรจัดให้มีการศึกษาอกระบบเป็นทางเลือกเพียงทางเลือกเดียวของเด็กพิการ และควรดำเนินการให้มีการเรียนรวมในโรงเรียนปกติแทนในฐานะที่เป็นสิทธิประการหนึ่งของเด็กทุกคน

บ่อยครั้งที่อาจมีผู้มองว่าการศึกษาอกระบบโรงเรียนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดอันดับสองรองจากการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่เราควรตระหนักด้วยว่าการศึกษาอกระบบโรงเรียนเองก็อาจมีศักยภาพในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าในโรงเรียนทั่วๆไปก็ได้ ทั้งนี้ การศึกษาอกระบบอาจมีขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อม เสริมหรือเพื่อทดแทนการเรียนในระบบโรงเรียนของเด็กพิการ (ถ้าจำเป็น)

กรอบที่ 43 สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและยืดหยุ่น

Bangladesh Rural Advancement Committee (BRAC) รับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนระดับประถมศึกษากว่า 50,000 แห่งทั่วประเทศ และมีเด็กในการดูแลราว 1.5 ล้านคน โรงเรียนต่างๆ มักสร้างเป็นโรงไม้ไผ่แบบห้องเรียนเดียวหรือบ้านดินซึ่งอยู่ห่างจากบ้านของเด็กไม่เกินหนึ่งกิโลเมตร โรงเรียนจะเปิดในช่วงเวลาที่นักเรียนสะดวกโดยบางโรงเรียนก็เริ่มเรียนกันตั้งแต่เช้าประมาณ 06.00 น. และเปิดวันหนึ่งสองช่วง

ตั้งแต่ปีค.ศ. 2003 เป็นต้นมา โรงเรียนของ BRAC ได้ถือหลักการเรียนรวมเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา ดังที่กำหนดไว้ว่า “การเรียนรวมเป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทุกคนในสภาพแวดล้อมแบบห้องเรียนปกติ ผู้เรียนทุกคนในที่นี้หมายรวมถึงผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ เด็กชนเผ่า เด็กพิการ เด็กผู้หญิงและเด็กยากจน” โรงเรียนของ BRAC มีตารางเรียนที่ยืดหยุ่นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตชนบท การเกณฑ์ครูจะรับอาสาสมัครจากในท้องถิ่น และชุมชนจะมีส่วนช่วยในการจัดตารางเรียน เลือกทำเลที่ตั้งโรงเรียนและจัดหาแรงงานและวัสดุในการสร้างห้องเรียนต่างๆ การจัดการเรียนการสอนจะเน้นแนวทางผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยการใช้เพลง การเต้นรำ ศิลปะ เกมและการเล่าเรื่อง โรงเรียนบางแห่งจัดขึ้นสำหรับเด็กที่ไม่เคยศึกษาในระบบโรงเรียนมาก่อน และบางแห่งก็เน้นรับเด็กที่เคยเรียนในโรงเรียนปกติแล้วต้องออกมาเสียก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

เมื่อสำเร็จหลักสูตรของ BRAC แล้วเด็กพิการก็จะเข้าศึกษาในโรงเรียนปกติ ขณะนี้องค์กรพัฒนาภาคเอกชนเพื่อคนพิการต่างๆ และรัฐบาลก็กำลังช่วย BRAC กำจัดอุปสรรคที่ขวางกั้นมิให้เกิดการเรียนรวม ด้วยการทำให้โรงเรียนมีสภาพด้านกายภาพที่เด็กพิการสามารถเข้าถึงหรือใช้บริการได้ง่ายขึ้น อาทิ การสร้างทางลาด การทำประตูให้กว้างขึ้น มีหน้าต่างมากขึ้นหรือบานใหญ่ขึ้น การจัดการฝึกอบรมให้กับครูและบุคลากรอื่นๆ การจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือในราคาถูก เช่น เครื่องช่วยฟัง แวนตา รถเข็น ตลอดจนการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีวิธีการต่างๆ อาทิ การใช้โปสเตอร์และหนังสือนิทานเพื่อสร้างความตระหนัก ซึ่งทำให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ “เป็นมิตรสำหรับคนพิการ” อย่างแท้จริง

เป้าหมาย

คนพิการสามารถพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้

บทบาทของฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะทำงานร่วมกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับความต้องการและความสนใจของตนในสภาพแวดล้อมแบบเรียนรวม

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- คนพิการมีส่วนร่วมในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความรู้และทักษะในการอ่านและการเขียน การคำนวณและทักษะอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของตน
- โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครอบคลุมคนพิการและพิจารณาถึงความจำเป็นของคนพิการขณะที่เข้าเรียนตามโปรแกรม
- คนพิการ สมาชิกในครอบครัว องค์กรเพื่อคนพิการและสมาคมผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการจัดตั้งโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- มีการจัดการเรียนรู้ที่บ้านเพื่อเป็นเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาในระบบ หรือเพื่อเป็นทางเลือกทดแทนการศึกษาในระบบ
- ความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคมมากขึ้นโดยทั้งนักเรียนพิการและนักเรียนปกติมีปฏิสัมพันธ์กันและได้เสริมสร้างมิตรภาพระหว่างกัน
- ประเมินว่ากิจกรรมใดเกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด และพิจารณาบางกิจกรรมหรือกระบวนการของโปรแกรมที่ควรดำเนินการต่อหรือควรจะล้มเลิก

มโนทัศน์หลัก

การศึกษานอกระบบมีหลักการสำคัญที่ควรจะเป็นหัวใจของการศึกษาที่ดีทุกประเภท การศึกษานอกระบบประกอบด้วย มิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

สอดคล้อง – การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องมีส่วนที่สัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียนและความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต กลไกต่างๆ เหล่านี้ จะต้องให้เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชนและนักการศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาเพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และควรที่จะมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

เหมาะสม – การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน มีการนำเสนอเนื้อหาและประสบการณ์ใหม่ๆ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อม และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและนักเรียนสามารถที่จะควบคุมการเรียนรู้ของตนเองได้

ยืดหยุ่น – การศึกษานอกระบบจะต้องมีความยืดหยุ่นทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการสอน ทั้งยังต้องยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน อาทิ ผู้ใหญ่และเด็กที่ทำงาน ผู้ที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่บนท้องถนน ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย นักโทษในเรือนจำผู้ที่พิการหรือที่ตกเป็นเหยื่อของความขัดแย้งหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินต่างๆ และยืดหยุ่นต่อวิธีการเรียนรู้แบบดั้งเดิมหรือแบบท้องถิ่นด้วย

มีส่วนร่วม - ผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้นและทั้งครอบครัวและชุมชนของผู้เรียนก็ต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วย

ปกป้อง - การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องปกป้องเด็กพิการจากภัยอันตรายต่างๆ และคุ้มครองสิทธิในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดและการพัฒนาของเด็กด้วย สถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนจะต้องมีลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสม ปลอดภัย สามารถป้องกันเด็กจากอันตรายต่างๆ และมีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

เรียนรวม - การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้เรียนรวมกันโดยไม่คำนึงถึงที่มาหรือความสามารถของเด็ก การศึกษารูปแบบนี้มักมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนชายขอบสังคม เช่น ชุมชนเร่ร่อน เด็กผู้หญิง คนพิการ นักเรียนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน และเด็กทำงานหรือประกอบอาชีพซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้มีประโยชน์อย่างมาก เพราะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กพิการและกลุ่มคนชายขอบสังคมอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

คุณภาพ - คุณภาพของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีคุณภาพสูงยิ่ง เนื่องจากการศึกษาในรูปแบบนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มในชุมชนได้อย่างดียิ่งกว่า

กิจกรรมแนะนำ

ช่วยทำให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันกลายเป็นแบบเรียนรวม

ชุมชนอาจมีโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนต่างๆ อยู่แล้ว โปรแกรมเหล่านี้อาจมุ่งเน้นเรื่องพัฒนาการอ่านออกเขียนได้และการศึกษาขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมสุขภาพ (ปัญหาเรื่องการสืบพันธุ์ โรคติดต่อทางเพศ เชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์) ปัญหาสิ่งแวดล้อม เกษตรกรรม การประมง การพัฒนาชนบทและ /หรือการพัฒนาชุมชน โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเหล่านี้จะช่วยสร้างโอกาสที่ดีสำหรับคนพิการที่จะได้รับการศึกษาเคียงข้างเพื่อนๆ ที่ปกติ

โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณาหาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว และสนับสนุนให้โปรแกรมเหล่านั้นพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เป็นการเรียนรวมมากยิ่งขึ้น แทนที่จะจัดตั้งโปรแกรมคู่ขนานสำหรับคนพิการการทำให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นแบบเรียนรวมจะทำให้คนพิการต้องการที่จะสมัครเข้าเรียนในโปรแกรมทุกประเภทมากขึ้น และทำให้การเรียนการสอนเกิดขึ้นในสถานที่และในรูปแบบที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้

โปรแกรมของรัฐบาล

กระทรวงต่างๆ ของรัฐบาลอย่างเช่นกระทรวงสวัสดิการสังคม กระทรวงการศึกษาหรือกระทรวงเยาวชนมักจะต้องรับผิดชอบดูแลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โปรแกรมเหล่านี้มักจะมุ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้หนังสือหรือการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาผู้ใหญ่และการฝึกอาชีพ โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องศึกษานโยบายการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีอยู่ พิจารณาว่าฝ่ายใดมีหน้าที่ดำเนินการตามนโยบายเหล่านี้ จุดสนใจสำคัญในปัจจุบันของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น คนพิการสามารถเข้าศึกษาต่อได้หรือไม่ มีเงินสนับสนุนหรือเงินกู้เพื่อช่วยให้คนพิการได้เข้าเรียนได้หรือไม่ ข้อมูลทั้งหมดนี้จะช่วยให้โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำคนพิการเข้าเรียนในโปรแกรมการศึกษานอกระบบที่มีอยู่แล้วได้

กรอบที่ 44 สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

การเข้าถึงด้วยนโยบาย

นโยบายด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศเนปาล (31) ระบุว่า “ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องใส่ใจต่อคนที่มีปัญหาทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษา เพศ ความพิการและทำให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นแบบเรียนรวมแล้ว”

ข้อ 8 – เราจะใช้นโยบายการศึกษาแบบเรียนรวมเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งทุกคนสามารถเรียนร่วมกันได้ เราจะดำเนินการดังต่อไปนี้เพื่อให้สามารถเกิดผลตามนโยบายข้างต้นได้จริง

- ใช้การศึกษาพิเศษและมาตรการทางการศึกษาเพื่อมิให้เกิดการแบ่งแยกหรือกีดกันด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชนชั้น เชื้อชาติ เพศ ภาษาและความพิการ
- ดูแลให้เด็กที่มีความพิการประเภทต่างๆ เด็กและผู้ใหญ่ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งและแรงงานเด็กสามารถเข้าถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีคุณภาพได้

แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง หมายถึงการที่องค์กรพัฒนาภาคเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาและการยกระดับความตระหนักต่างๆ โรงเรียนขององค์กรทางศาสนา ศูนย์เลี้ยงเด็กเวลากลางวัน โรงเรียนเพื่อการศึกษาของเด็กหญิงและโรงเรียนเพื่อเด็กพิการที่มีอายุมาก (เป็นกลุ่มที่สำรวจพบภายหลังหรือไม่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา) เด็กที่เรียนในโรงเรียนปกติแต่ไม่สำเร็จการศึกษาและเด็กที่ต้องทำงาน โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว และอำนวยความสะดวกให้ผู้ใหญ่และเด็กพิการสามารถเข้าเรียนรวมด้วยได้

เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถร่วมงานกับผู้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่คนพิการเข้าถึงได้ (เช่น ใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่ เป็นอักษรเบรลล์ มีเทปหรืออุปกรณ์บันทึกเสียงต่างๆ) ดูแลให้สภาพแวดล้อมมีลักษณะที่คนพิการเข้าถึงได้และมีบรรยากาศที่ต้อนรับ และดูแลให้นักเรียนได้รับการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตน

ทำให้หลักสูตรมีประโยชน์และสอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียน

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีข้อจำกัดที่เข้มงวดหรือตายตัวดังเช่นในกรณีของสถาบันการศึกษาในระบบ ดังนั้น หลักสูตรจึงมีความยืดหยุ่นมากกว่าและสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยดำเนินการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ให้ความสำคัญกับความสามารถในการอ่านออกเขียนได้และการคำนวณขั้นพื้นฐาน
- สอนทักษะทั่วไป ทักษะชีวิตและพัฒนาการส่วนบุคคล
- สอนทักษะการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ
- เน้นเรื่องทักษะทางด้านอาชีพ กิจกรรมสร้างรายได้และการสร้างงาน
- เพิ่มศักยภาพให้นักเรียน สร้างความมั่นใจและทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโปรแกรมและโครงการ ด้วยโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถนำองค์กรเพื่อคนพิการเข้ามาช่วยส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนพิการได้ด้วย
- ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างนักเรียนพิการ ครอบครัว เพื่อนฝูงและชุมชนผ่านทางภาษามืออย่างง่ายอักษรเบรลล์และการพูดอย่างชัดเจน

กรอบที่ 45 สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

โอกาสที่สองสู่การศึกษา

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโปรแกรมหนึ่งในประเทศบังกลาเทศดำเนินงานในชุมชนในเมืองใหญ่อย่างเช่น ดาก้า จิตตะกองและราชชาฮี โปรแกรมนี้มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กที่จะต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง (ซึ่งบ่อยครั้งเป็นงานที่อันตราย) หรือใช้ชีวิตตามท้องถนนและเด็กที่มีความทุพพลภาพรูปแบบต่างๆ โปรแกรมนี้ประกอบด้วยหลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้เวลาในการสอนครั้งหนึ่งของระบบการศึกษาปกติและมีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กที่อาจจะเข้าโปรแกรมนี้เมื่อมีอายุเกินเกณฑ์แล้วด้วย ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นโอกาสครั้งที่สองของเด็กชายและหญิงอายุ 10 ปีหรือมีอายุเกินกว่านั้นที่ได้กลับเข้ามาเรียน ในแต่ละวันจะมีชั้นเรียนสามชั้นด้วยกันเพื่อให้ชั้นเรียนมีขนาดเล็กและเพื่อให้เด็กสามารถทำงานหาเลี้ยงครอบครัวต่อไปได้ หลังจากที่สามารถศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาแล้วเด็กสามารถเลือกเรียนทักษะอาชีพที่ศูนย์ของโปรแกรมได้โดยจะใช้เวลาเรียนแบบไม่เต็มเวลานานราว 6 เดือน หรือเลือกสมัครเข้ารับการศึกษาภาคเทคนิคที่ใช้เวลา 1 ถึง 2 ปี โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีเจ้าหน้าที่จัดหางานซึ่งสามารถช่วยนักเรียนพิการและปกติให้หางานทำได้หลังจากที่สำเร็จการศึกษาจากโปรแกรมนี้ไปแล้ว

สนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน

การเรียนรู้ที่บ้านอาจเป็นการเรียนเสริม เตรียมความพร้อมหรือเป็นการสร้างทางเลือกนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้ที่บ้านอาจเหมาะสำหรับนักเรียนบางคนที่มีข้อจำกัดมากกว่าปกติและต้องเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน การสื่อสารและการใช้ชีวิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งทักษะเหล่านี้ควรจะเรียนในสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติจริงมากกว่าสภาพแวดล้อมจำลอง เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจะประสานงานอย่างใกล้ชิดกับสมาชิกในครอบครัว ครูและนักเรียน เพื่อไปเยี่ยมเด็กที่บ้านเป็นประจำ และทำงานร่วมกับครอบครัวทั้งครอบครัว เพื่อให้การเรียนรู้ที่บ้านประสบความสำเร็จ การเรียนรู้ที่บ้านจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การจัดการศึกษาในภาพรวม แต่หากมีแต่การเรียนรู้ที่บ้านเพียงอย่างเดียวก็จะยิ่งทำให้เด็กพิการถูกตัดขาดออกจากสังคม

และต้องอยู่โดดเดี่ยวยิ่งกว่าเดิมแม้ว่าจะมีการทำงานร่วมกับสมาชิกในครอบครัวและบางครั้งกับครูอย่างใกล้ชิดแล้วดังตัวอย่างข้างล่างนี้ (27).

ตัวอย่างของเด็กที่มีความทุพพลภาพร้ายแรงหรือซ้ำซ้อนซึ่งเรียนที่บ้านแต่ไม่ถูกตัดขาดจากสังคม	ตัวอย่างของเด็กที่มีความทุพพลภาพร้ายแรงหรือซ้ำซ้อนซึ่งเรียนที่บ้านและถูกตัดขาดจากสังคม
<ul style="list-style-type: none"> • โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสนับสนุนครอบครัวและเด็กตั้งแต่แรกเกิด • อาสาสมัครและเด็กอื่นๆ จะช่วยสอนกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กภายในบ้านของเด็กเอง • มีการนำเด็กออกไปร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนาและงานสังคม • ครูไปเยี่ยมครอบครัวและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เหมาะสมร่วมกับเจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนกับครอบครัว • เด็กจะได้เข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อนเมื่อถึงวัยที่เหมาะสม • ทีมเจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาของเขตพื้นที่รวมเด็กพิการไว้ในแผนงานและการจัดสรรทรัพยากรด้วย • ผู้ปกครองเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปกครองหรือกลุ่มคนพิการในท้องถิ่นและสามารถวางแผนหรือเรียกร้องเพื่ออนาคตของเด็กได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • ครอบครัวถูกตราหน้าเมื่อเด็กเกิดมา • พี่สาวต้องออกจากโรงเรียนมาเลี้ยงน้อง • เพื่อนบ้านและเด็กอื่นๆ หลีกเลี่ยงที่จะมาที่บ้านนี้ และกลัวเด็กพิการคนนี้ • เด็กถูกกักตัวไว้ในบ้าน เพื่อให้อยู่นอกสายตาคนอื่น และค่อยๆ ฟังพาดในครอบครัวมากขึ้น ตัวแคะแกระลง • ครอบครัวใช้เงินไปกับการรักษาที่ไม่มีประสิทธิภาพ • บิดารูสึกอับอาย โทษว่าเป็นความผิดของมารดาแล้วจากครอบครัวนี้ไป • มารดาต้องทำงานหนักมากขึ้นและไม่รู้ว่าจะช่วยบุตรอย่างไร • มารดาเริ่มเพิกเฉยและทุบตีบุตรพิการคนนี้ซึ่งกลายมาเป็นภาระยิ่งขึ้นทุกวัน • พี่ๆ ไม่สามารถแต่งงานหรือหางานทำได้เพราะมีมลทินเนื่องจากน้องเป็นคนพิการ

ช่วยรักษาไว้ซึ่งกลุ่มเรียนรู้เฉพาะทาง

บางครั้งเด็กพิการก็มีความจำเป็นในการเรียนรู้เฉพาะอย่าง (เช่น การเรียนภาษามือหรืออักษรเบรลล์) ที่เด็กจำเป็นต้องมารวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยเหลือได้โดยการจัดตั้งและดำเนินการกลุ่มเหล่านี้ และเชื่อมโยงนักเรียนพิการกับองค์กรเพื่อคนพิการซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้ได้

กลุ่มผู้ใช้ภาษามือบางส่วนรู้สึกว่าการเรียนการสอนภาษามือในสภาพแวดล้อมแบบห้องเรียนในระบบนั้นค่อนข้างทำได้ยาก คนหูหนวกจำนวนมากไม่ได้มองว่าตนเป็นคนพิการแต่เพียงเป็นชนกลุ่มน้อยทางภาษาเท่านั้น องค์กรพัฒนาภาคเอกชนระดับนานาชาติที่ปฏิบัติงานในประเทศต่างๆ ที่มีรายได้ต่ำพบว่าผู้เรียนที่เป็นไปมักไม่ได้รับการสอนภาษามือเป็นภาษาถิ่นของตนเองแต่สอนเป็นภาษาต่างชาติแทน โปรแกรมการศึกษาของโรงเรียนที่สอนภาษามือจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับคนหูหนวกและครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการคัดเลือกผู้ใหญ่ที่เป็นคนหูหนวกให้มาเป็นครู โดยโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยดูแลในด้านต่างๆ ดังนี้

- การเคารพสิทธิและการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนที่หูหนวก
- การจัดการเรียนการสอนแบบพิเศษนี้มิได้เป็นการตัดเด็กพิการออกจากสังคม ครอบครัวหรือชุมชนแต่อย่างใด แต่กลับเป็นการพัฒนาศักยภาพของเด็กให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

<p>กรอบที่ 46 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม</p> <p>ซุงส่งต่อทักษะของตนให้ผู้อื่น</p> <p>ซุงเป็นชายหนุ่มที่มีความเฉลียวฉลาด เขาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งไม่ไกลจากนครโฮจิมินห์ประเทศเวียดนาม ซุงมีภาวะหูหนวกแต่กำเนิด ซึ่งทำให้เขาเริ่มเรียนภาษามือตั้งแต่เล็ก นอกจากนี้เขายังได้เรียนการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษอีกด้วย ซุงเริ่มทำงานแบบเต็มเวลาและมีชีวิตที่ดีขึ้นเมื่ออายุได้ 25 ปี จากนั้นสมาชิกของ Ho Chi Minh City Deaf Club และเหล่าผู้นำของโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนได้ขอให้ซุงสอนภาษาอังกฤษให้แก่พวกเขา เพื่อให้สามารถเข้าถึงโลกแห่งวรรณกรรมได้และสามารถเขียนภาษาอื่นนอกจากภาษาเวียดนาม ด้วยความช่วยเหลือของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน องค์กรการกุศลในท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐระดับเทศบาล ผู้ใหญ่หูหนวกจำนวน 30 คนจึงได้เข้าศึกษาในชั้นเรียนภาคค่ำสัปดาห์ละสองวัน ซุงสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่สอง นักเรียน 20 คนที่เข้าเรียนเป็นประจำได้จ่ายค่าเล่าเรียนให้กับซุงเป็นเงินมูลค่าเทียบเท่า 1 ดอลลาร์สหรัฐต่อคาบ ซึ่งทุกคนสามารถใช้ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานได้ในเวลาสองปีต่อมา และเริ่มพัฒนาและบันทึกภาษามือเป็นภาษาเวียดนามในที่สุด</p>
--

ดูแลให้ศูนย์เลี้ยงเด็กในชุมชนมีความเหมาะสม

ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเวลากลางวันในแต่ละชุมชนมักจัดตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองซึ่งมีลูกพิการที่ต้องได้รับการดูแลตลอด 24 ชั่วโมง ศูนย์เหล่านี้อาจเป็นประโยชน์กับผู้ปกครองมากก็จริง แต่คุณภาพของกิจกรรมและการเรียนรู้สำหรับเด็กกลับอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐาน โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยดูแลให้ศูนย์เหล่านี้พัฒนากิจกรรมและการเล่นเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับอายุและเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กโดยภายในศูนย์จะต้องมีจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และยังจะต้องนำเด็กปกติในท้องถิ่นและผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

อำนวยความสะดวกให้เกิดการเชื่อมโยงกับโรงเรียนในระบบ

ระบบการศึกษาในหลายประเทศไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนเมื่อเทียบกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ข้อดีของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ มักจะใช้หลักสูตรและวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นกว่า ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัด โดยเฉพาะอาจทำให้เกิดปัญหาขณะที่นักเรียนจะต้องเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการศึกษาปกติด้วยเหตุนี้ หากไม่มีการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนแล้วการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็อาจทำให้คนพิการถูกแยกออกจากสังคมมากกว่าเดิมด้วยได้เช่นกัน

กรอบที่ 47 สาธารณรัฐอินเดีย

โปรแกรมยื่นมือเข้าช่วยเหลือของรัฐบาล

รัฐบาลอินเดียยอมรับการจัดการศึกษาศึกษาที่บ้านของเด็กพิจารณาว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาสำหรับบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม โดยทางรัฐบาลมีโปรแกรมให้คำปรึกษากับผู้ปกครองและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของการส่งเด็กไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่คัดอาสาสมัครในชุมชนเพื่อช่วยและประสานงานกับองค์กรพัฒนาภาคเอกชน โดยอาสาสมัครแต่ละรายจะดูแลเด็กสามคนและได้รับเงินค่าตอบแทนจากโรงเรียน เมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาที่บ้านแล้วก็จะได้รับการบรรจุให้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนในชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องรับผิดชอบเด็กคนนั้นด้วย การดำเนินงานลักษณะนี้ช่วยให้รัฐบาลสามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กที่ไม่สามารถเข้าถึงโรงเรียนได้ และจะดูแลเด็กที่บ้านเช่นนี้เรื่อยไประยะหนึ่ง กระทั่งเด็กมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาแบบเรียนรวมหรือมีทักษะเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ความคิดริเริ่มของรัฐบาลช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงที่มีประสิทธิภาพระหว่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบและในระบบโรงเรียน เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรวมและเปิดโอกาสการเรียนรู้ใหม่ๆ ของเด็กพิจารณาด้วย

แม้ว่าการศึกษานอกระบบและการศึกษาในระบบโรงเรียน จะมีการดำเนินงานที่แยกออกจากกันและมีแนวคิดที่ต่างกันเล็กน้อย แต่การศึกษาทั้งสองระบบก็สามารถเกื้อกูลกันได้และเอื้อประโยชน์สำหรับอีกระบบหนึ่งในหลายทางด้วยกัน โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการเชื่อมโยงดังกล่าวได้ ดังนี้

- เชิญผู้นำในส่วนของภาคการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ให้เข้าร่วมโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเพื่อพัฒนากลยุทธ์การเรียนรวม
- เสริมความแข็งแกร่งให้กับโรงเรียนปกติโดยการจัดการฝึกอบรมแก่ผู้ปกครองและครูในเรื่องการทำให้โรงเรียนเป็นแบบเรียนรวม และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน
- อำนวยความสะดวกการส่งผ่านผู้เรียนพิจารณาจากโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน
- พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบบเสริมเพื่อช่วยเด็กพิจารณาให้สามารถที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนในโรงเรียนปกติได้
- อำนวยความสะดวกในการเลื่อนระดับชั้นหรือการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนต่างๆ ซึ่งจัดให้มีขึ้นโดยภาคการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ส่งเสริมให้มีการใช้อาคารและสถานที่ร่วมกัน เช่น ให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนใช้อาคารเรียนของโรงเรียนหลังเลิกเรียน เป็นต้น
- ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่จากโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาในระบบโรงเรียนได้แบ่งปันการให้บริการและประสบการณ์ร่วมกัน

กรอบที่ 48 สาธารณรัฐฮอนดูรัส

การสอนเสริมนอกเวลาเรียนช่วยแก้ปัญหาเด็กเรียนช้าชั้นได้

เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเมืองเอลปอร์เวอโนในประเทศฮอนดูรัสจัดการเรียนการสอนเสริมพิเศษนอกเวลาเรียนปกติให้กับเด็กปกติและเด็กพิการ ซึ่งมีความเสี่ยงที่เรียนจะช้าชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง เมื่อสิ้นปีการศึกษาก็ปรากฏว่าเด็ก ๆ ที่เข้าเรียนในโครงการสอบผ่านและมีข้อมูลยืนยันจากทางเขตว่าอัตราการช้าชั้นในปีนั้นลดลงถึงร้อยละ 75 จึงทำให้เขตประสงค์ที่จะร่วมมือกับโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนและนำเด็กพิการไปเรียนรวมในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งต่างๆ ด้วย

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทนำ

สิทธิของบุคคลในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิทธิหนึ่งที่ระบุไว้ในข้อ 24 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (4) การเรียนรู้ตลอดชีวิตหมายถึงกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งปวงที่มีเป้าหมายและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคลหนึ่ง เป้าหมายดังกล่าวก็คือเพื่อยกระดับความรู้ ทักษะและความสามารถของตนเอง ผ่านการเรียนรู้ที่มีได้ถูกจำกัดในด้านมิติของเวลาและสถานที่ในการแสวงหาความรู้ (อย่างเช่นโรงเรียน) หรือมิติของเวลาและสถานที่เพื่อการใช้ความรู้ (อย่างเช่นที่ทำงาน) อีกต่อไป หากไม่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสามารถของบุคคลและชุมชนที่จะแสวงหาความรู้ และทักษะใหม่ๆ หรือปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และสังคมก็จะลดลงไปอย่างมากด้วยเช่นกัน (32)

การเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นแบบในระบบและนอกระบบโรงเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการศึกษาที่เสริมการศึกษารูปแบบอื่นๆ และสามารถมีได้แม้ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือมีโอกาสในการฝึกอบรมต่างๆ อยู่แล้ว เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวม ส่วนประกอบย่อยนี้จึงมีหลายแง่มุมที่ซ้ำกับส่วนประกอบย่อยอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนประกอบย่อยเรื่อง การศึกษานอกระบบโรงเรียนดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตในคู่มือนี้จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความพิการและเป็นผู้ที่มีได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน

กรอบที่ 49

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ไม่มีวันจบสิ้น

เซอร์ลีย์เป็นหญิงสาวที่ฉลาดหลักแหลมและมีพรสวรรค์มาก แต่เธอเป็นโรคสมองพิการจึงต้องออกจากโรงเรียนปกติ แม้ว่าจะมีคะแนนสอบสูงสุดในหลายวิชา เซอร์ลีย์เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตด้านบริหารธุรกิจในโปรแกรมของมหาวิทยาลัยระบบเปิดและปัจจุบันเธอก็ทำงานเป็นผู้จัดการ แม้ทุกวันนี้ เธอยังคงเสาะหาวิธีการพัฒนาทักษะและความสามารถใหม่ๆ ตามความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์อย่างต่อเนื่องด้วย เซอร์ลีย์มองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ไม่มีวันจบสิ้น การที่เธอแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เธอก้าวหน้าในอาชีพการงานและก้าวผ่านอุปสรรคขวางกั้นในสังคมที่มีแต่การแบ่งแยกและการกีดกันนี้ได้

กรอบที่ 50 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

เพิ่มศักยภาพผู้ใหญ่ให้เป็นอิสระและพึ่งพาตนเองได้มากยิ่งขึ้น

ENABLE คือโปรแกรมที่จัดขึ้นโดยความร่วมมือกันระหว่างองค์กรเพื่อคนพิการแห่งหนึ่งและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนอีกแห่งหนึ่งในเมืองใกล้กับเมืองเดอร์บันประเทศแอฟริกาใต้ โปรแกรมนี้มีครูคนหนึ่งชื่อฟันเดลลาซึ่งเป็นคนพิการเช่นกัน เธอสอนผู้ใหญ่พิการให้รู้หนังสือ สามารถอ่าน เขียนและคำนวณเลขได้ ชั้นเรียนของเธอคือตู้คอนเทนเนอร์เก่าที่เยาวชนในเมืองช่วยกันบูรณะใหม่เพื่อปรับสภาพให้เป็นห้องเรียนได้ เป้าประสงค์ของ ENABLE คือการทำให้ผู้ใหญ่พิการเหล่านี้สามารถพึ่งพาตนเองและเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น ชั้นเรียนของ ENABLE จะสอนเรื่องสิทธิของคนพิการและให้ข้อมูลหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการขอรับเงินช่วยเหลือสนับสนุนและการสร้างรายได้ต่างๆ ภายในโปรแกรมนี้สอนเย็บปักถักร้อยและยังได้สอนเรื่องวิธีการวัด การนับและการคำนวณต้นทุนค่าของเพื่อการผลิตสินค้าต่างๆ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่มาเข้าเรียนด้วยเหตุผลด้วยกัน อาทิ เพื่อหาเงินทุน เรียนภาษาอังกฤษเพื่อที่จะได้สื่อสารกับแพทย์ได้สะดวกยิ่งขึ้นหรืออ่านฉลากบนขวดยาได้ ด้วยความที่ฟันเดลลาเองก็เป็นคนพิการ เธอจึงรู้สึกว่าคุณสามารถเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนของเธอได้ โปรเจกต์ ENABLE สะท้อนถึงคำขวัญคนพิการที่ว่า “ไม่มีเรื่องใดที่เกี่ยวกับเราที่ปราศจากเรา” ได้เป็นอย่างดี และโปรแกรมนี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นในลักษณะที่คนพิการสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆระดับของการตัดสินใจและการดำเนินงานอย่างแท้จริง

เป้าหมาย

เยาวชนและผู้ใหญ่ที่พิการสามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพและได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย

บทบาทของโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน

บทบาทของโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนคือการมอบโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้คนพิการเพื่อป้องกันไม่给人พิการถูกกีดกันหรือผลก้อออกไปอยู่ชายขอบสังคมและไม่ม้งานทำ

ผลลัพธ์ที่ต้องการ

- เด็กพิการในโรงเรียนปกติได้รับความช่วยเหลือเรื่องการเข้าสู่การประกอบอาชีพ หรือโอกาสในการฝึกอบรมทักษะต่างๆ ผ่านทางการแนะแนวอาชีพและการให้คำปรึกษาในหมู่เพื่อน
- ผู้ใหญ่ที่พิการสามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมตลอดชีวิต เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ผ่านโรงเรียนในระบบเปิดและการศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษา
- บุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการบางอย่าง อาทิ เยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความทุพพลภาพร้ายแรงหรือซ้ำซ้อนตลอดจนบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลรวมทั้งสมาชิกในครอบครัวสามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้
- เยาวชนและผู้ใหญ่ที่พิการสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้ปลอดภัย ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว เพศสัมพันธ์ เชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์
- นักการศึกษาชุมชนจากโรงเรียนรัฐบาลโรงเรียนเอกชนและจากสถาบันการศึกษาอื่นๆ ร่วมกันรณรงค์เพื่อให้เยาวชนและผู้ใหญ่ที่เป็นคนพิการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยการมอบโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มโนทัศน์หลัก

การเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจว่าเราทุกคนมีการเรียนรู้อยู่เสมอตลอดทุกช่วงชีวิตของเรา และถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในโลกปัจจุบันที่ทุกสิ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเรียนรู้มักจะถูกจำกัดอยู่เพียงเฉพาะบางกลุ่มอายุ สถาบันหรือบุคคลที่มีเงินทุนหรือสภาพร่างกายที่อำนวยต่อการเข้าเรียนในสถาบันเหล่านั้น ผู้ใหญ่ที่เป็นคนพิการมักถูกกีดกันออกจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบในระบบโรงเรียนหรือหากได้เข้าเรียนก็ต้องพบกับความยากลำบากต่างๆ การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมหลักการทั้งหมดที่ระบุไว้ก่อนหน้าในส่วนประกอบย่อยการศึกษานอกระบบโรงเรียน และมีมโนทัศน์เพิ่มเติมที่สำคัญดังนี้

การศึกษาผู้ใหญ่

การศึกษาผู้ใหญ่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นส่วนที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้บุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ได้รับการว่าจ้างงาน สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นและมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็กดังนั้นเราจึงต้องคำนึงถึงความต้องการและลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในขณะที่กำลังพัฒนาวิธีการสอนและสื่อการสอนต่างๆ โอกาสในการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ด้วยแนวทางการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมุ่งสนใจเป้าหมายในการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตและการส่งเสริมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ผู้ใหญ่มีศักยภาพและความต้องการที่จะนำหรือกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะมีความคิดริเริ่มและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ว่าตนต้องการเรียนอะไร ด้วยวิธีการอย่างไรและเมื่อใด ตลอดจนระบุได้ด้วยว่าตนต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมอะไรบ้าง ดังนั้นผู้เรียนจึงมีบทบาทหลักในทุกแง่มุมที่เกี่ยวกับการวางแผนการเรียนและการนำพามาซึ่งโอกาสในการเรียนรู้

รูปแบบในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการผ่านการใช้สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการตามสมควร และสามารถที่จะจัดการเรียนรู้ในสถานที่และเวลาที่หลากหลายได้

ประเภทของโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตรูปแบบที่พบได้โดยทั่วไป ได้แก่

- การศึกษาผู้ใหญ่ – ประกอบด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะหรือคุณวุฒิเพื่อการประกอบอาชีพ
- การศึกษาต่อเนื่อง – ประกอบด้วยหลักสูตรแบบมีหน่วยกิตและไม่มีหน่วยกิตที่จัดให้มีขึ้นโดยสถาบันการศึกษาในระบบ โดยมากมักมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาตนเองของผู้เรียน
- การพัฒนาในทางวิชาชีพ – ประกอบด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงาน โดยมากมักเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริงซึ่งนายจ้างเป็นผู้จัดขึ้น
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง – ประกอบด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้และเครื่องมือต่างๆ ซึ่งรวมถึงห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต

โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมักครอบคลุมการเรียนการสอนอ่านเขียนสำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้ทักษะพื้นฐานอื่นๆ ในลักษณะที่ยืดหยุ่นผ่านโรงเรียนระบบเปิด การเทคนิคศึกษาและอาชีวศึกษา การพัฒนาตนเองด้วยทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้อยู่รอดและการฝึกอบรมทักษะการสื่อสาร ตลอดจนโอกาสการเรียนรู้สำหรับกลุ่มพึ่งพาตนเองและองค์กรผู้ปกครอง การเรียนรู้ต่อเนื่องสำหรับชนกลุ่มน้อยซึ่งรวมถึงคนพิการที่ไม่สามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ในระบบเปิด

การเรียนรู้ในระบบเปิดมักเกิดขึ้นในโรงเรียนระบบเปิด ซึ่งจะเป็นการศึกษาที่นำมาซึ่งโอกาสการเรียนรู้ด้วยการใช้ระยะเวลาและรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการ การเรียนรู้ลักษณะนี้จะมีหลักสูตรที่สอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่แต่ไม่เคยได้ศึกษาในโรงเรียนปกติหรือไม่เคยสำเร็จการศึกษา โดยจะใช้วิธีการสอนที่แตกต่างไปจากกรอบดั้งเดิมและมีความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนด้วย นักเรียนจึงมักจะเรียนจากเอกสารการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นพิเศษอยู่ที่บ้านหรือที่ทำงานของตนเองหรือที่อื่นใดที่สะดวกและใช้ระยะเวลา

เรียนตามที่ตนเองต้องการส่งผลให้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่มักสามารถเรียนรู้ทักษะและวิชาต่างๆ ได้ขณะที่ประกอบอาชีพไปด้วย

กรอบที่ 51 สาธารณรัฐอินเดีย

ส่งเสริมให้มีการเรียนระบบเปิด

โปรแกรม National Institute of Open Schooling ของประเทศอินเดียกำหนดไว้ว่า “ผู้เรียนย่อมมีอิสระในการเลือกเรียนวิชาต่างๆ ตามความต้องการและเป้าหมายของตน ผู้เรียนจะใช้ระยะเวลาในการศึกษามากน้อยอย่างไรก็ได้ตามที่พวกเขาต้องการโดยจะได้รับเอกสารการเรียนการสอนสำหรับศึกษาด้วยตนเองที่ได้รับการจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ การศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวจะมีการใช้ทรัพยากรสนับสนุนผ่านระบบสัญญาณภาพและเสียงหรือชั้นเรียนจริงที่ศูนย์การศึกษาในวันหยุดและช่วงสุดสัปดาห์ ผู้เรียนมีอิสระในการเข้าสอบแต่ละรายวิชาตามความพร้อมของตนเอง ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถที่จะสะสมหน่วยกิตเพื่อขอสำเร็จการศึกษาภายในเวลาห้าปีหลังจากที่ได้ลงทะเบียนเรียนแล้ว” (33)

ทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้อยู่รอด

ทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้อยู่รอดหมายถึงความรู้และทักษะพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องมีเพื่อที่จะได้สามารถประกอบกิจการงานต่างๆ ที่บ้านและสามารถใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากปัญหาเรื่องการกีดกันและการแบ่งแยกต่างๆ ทำให้คนพิการจำเป็นต้องมีทักษะเหล่านี้เพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษและยังต้องการการสนับสนุนเพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะเหล่านี้ ซึ่งก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในทุกช่วงระยะของชีวิต และโดยเฉพาะคนที่มีความพิการทางจิต ปัญญาและประสาทสัมผัสนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้อยู่รอดมากขึ้นเป็นพิเศษ

กิจกรรมแนะนำ

อำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนบทบาทของนักเรียนพิการ

เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ประสานงานระหว่างนักเรียนพิการและครอบครัว นายจ้าง ผู้ฝึกสอนและกลุ่มองค์กรที่ทำหน้าที่รณรงค์ต่าง ซึ่งการเปลี่ยนบทบาทจากนักเรียนในโรงเรียนมาเป็นการทำงานในที่ทำงานหรือการฝึกอบรมทักษะเพิ่มเติมและการดำรงชีวิตด้วยตัวเองเป็นสิ่งที่ยากเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะหากไม่ได้รับการสนับสนุนใดๆ โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยเลือกและแนะนำอาชีพต่างๆ และจัดให้มีโอกาสในการให้คำปรึกษาหารือระหว่างเพื่อนคนพิการด้วยกันเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าคนพิการสามารถเข้าถึงการประกอบอาชีพต่างๆ นอกจากนี้ยังควรดึงเอาองค์กรเพื่อคนพิการเข้ามาช่วยแนะนำและสนับสนุนเยาวชนในการสร้างทักษะและความมั่นใจ เพื่อที่จะได้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ และกำหนดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

พิจารณาหาโอกาสในการจัดการศึกษาด้านการรู้หนังสือและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ที่พิการจำนวนมากไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษาต่อเนื่องเพราะอุปสรรคต่างๆ ซึ่งรวมถึงการขาดคุณสมบัติในการเข้าเรียน อาคารเรียนอยู่ในลักษณะที่คนพิการไม่สามารถใช้งานได้ ไม่มีค่าเล่าเรียน สถาบันไม่เต็มใจรับคนพิการหรือต้องทำงานในช่วงที่มีการเรียนการสอน โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณาหาและสร้างโอกาสในการจัดการศึกษาด้านการรู้หนังสือและการศึกษาผู้ใหญ่ผ่านโรงเรียนระบบเปิดในชุมชนวงกว้างยิ่งขึ้น โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดโรงเรียนระบบเปิดและโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีอยู่แล้วเพื่อช่วยรับผู้ใหญ่พิการเข้าเรียนด้วย และดูแลให้เอกสารการเรียนการสอนและวิธีการสื่อสารมีลักษณะที่เหมาะสมและคนพิการเข้าถึงได้

กรอบที่ 52

การเดินทางอันประสบความสำเร็จของมายา

มายาสามารถเรียนสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงสามที่โรงเรียนได้เพราะไม่มีการสอบด้วยข้อสอบอัตนัยแต่มายามีปัญหาความพิการทั้งด้านการมองเห็นปัญหาและกายภาพจึงถูกผู้บริหารของโรงเรียนบังคับให้ออกจากโรงเรียนเมื่อเธออายุได้เพียง 10 ปี จากนั้นเธอได้ไปขอรับคำแนะนำจากสมาคมเพื่อคนตาบอด ทางสมาคมจึงได้ช่วยนำเธอไปสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนระบบเปิดแห่งหนึ่ง ที่โรงเรียนนี้เองมายาใช้เวลาถึง 13 ปีในการเรียนจนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษา หลังจากนั้นเธอจึงไปฝึกอบรมด้านอาชีพ หลักสูตรคอมพิวเตอร์และเข้าเรียนในชั้นเรียนทักษะทางสังคม ปัจจุบันนี้มายามีความรู้เรื่องการตัดดอกไม้และการทำดอกไม้ประดิษฐ์ เธอยังคงลงเรียนวิชาต่างๆ ที่โรงเรียนระบบเปิดแห่งนั้นตามความจำเป็นและความสนใจของเธออย่างต่อเนื่อง

พิจารณาหาโอกาสสำหรับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าศึกษาแบบต่อเนื่องๆ มากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับกับการจัดการศึกษาทางไกลและโปรแกรมการศึกษาโดยใช้เว็บเป็นฐาน ซึ่งสำหรับการศึกษาทางไกลนั้น สามารถกำจัดอุปสรรคเกี่ยวกับระยะทาง การขาดบริการด้านการขนส่งและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ทั้งยังสามารถทำให้คนพิการสามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้อีกด้วย

เจ้าหน้าที่โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนจำเป็นต้องรับทราบถึงพัฒนาการเหล่านี้และมีความพร้อมที่จะช่วยคนพิการให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิที่ตนมี โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณาหาโอกาสที่คนพิการจะได้รับการศึกษาต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาทางไกล และสามารถทำงานร่วมกับสถาบันต่างๆ เพื่อช่วยให้สถาบันเหล่านั้นรับนักเรียนพิการเข้าศึกษา นอกจากนี้โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนยังสามารถช่วยเหลือผู้ใหญ่ที่พิการให้ได้รับการสนับสนุนที่จำเป็น (เช่น การเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมเสียงอ่านข้อความบนหน้าจอ) และเพิ่มความมั่นใจและทักษะให้แก่เขาเหล่านั้นเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากการได้รับโอกาสในการศึกษาทางไกล

กรอบที่ 53 มาเลเซีย

การศึกษาเสมือนจริง

ยูซอเฟเป็นหญิงอายุ 27 ปีซึ่งอาศัยอยู่ที่จอร์จทาวน์ ประเทศมาเลเซีย ยูซอเฟเป็นอัมพาตตั้งแต่เมื่อ 14 ปีก่อน เธอสมัครเข้าเรียนในโปรแกรมเรียนทางไกลของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในสาขาวรรณกรรม เธอกล่าวว่าเธอต้องการที่จะศึกษาให้สำเร็จในชั้นปริญญาบัตรมานานแล้วเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ห้อง ๆ ทั้งเจ็ดคนของเธอ เธอเรียนผ่านระบบออนไลน์โดยใช้สื่อวีดีโอและศึกษาหน่วยการเรียนรู้ด้วยตนเองต่าง ๆ

อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถช่วยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการพิเศษให้สามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสม และพัฒนาทักษะที่ตนเองต้องการและจำเป็นสำหรับตนได้ โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถพิจารณาหาหรือสร้างโอกาสสำหรับบุคคลที่มีความพิการในระดับที่รุนแรงให้สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียน รับการฝึกอบรมหรือเข้าถึงโอกาสการเรียนทางไกลได้ นอกจากนี้โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนยังสามารถช่วยเหลือบุคคลที่มาจากชนกลุ่มน้อยให้สามารถเข้าถึงบทเรียนเบื้องต้นที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมด้วย

ทำให้เกิดความมั่นใจเรื่องโอกาสในการเรียนรู้ทักษะชีวิตและการดำรงชีวิตให้อยู่รอด

โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถประสานงานกับองค์กรและกลุ่มชุมชนต่าง ๆ เพื่อมอบโอกาสให้กับเยาวชนและผู้ใหญ่ที่พิการให้สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันและการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น การดูแลตนเอง การเดินทาง การซื้อของ พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม การสร้างความมั่นใจ ความภาคภูมิใจในตัวเอง เรื่องเพศ การแต่งงานและการเลี้ยงดูบุตร ความตระหนักเรื่องเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ การรักษาสุขภาพและการสร้างสภาพความเป็นอยู่ที่ดี การบริหารการเงิน การเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง หลักการสำคัญ ณ จุดนี้คือการพิจารณาหาโปรแกรมการศึกษาที่มีอยู่แล้วและร่วมงานกับโปรแกรมเหล่านั้นเพื่อทำให้การจัดโปรแกรมมีลักษณะเป็นการเรียนรวมมากกว่าที่จะตั้งโปรแกรมคู่ขนานขึ้นมา ทั้งนี้เนื่องจาก คนบางกลุ่มมีความอ่อนไหวมากเป็นพิเศษ เช่น เด็กหญิงที่พิการ คนพิการทางปัญญาหรือคนที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตในระยะยาว บุคคลเหล่านี้อาจต้องได้รับความช่วยเหลือให้สามารถพัฒนาทักษะการป้องกันตนเองจากการทุบตีหรือการล่วงละเมิดทางเพศด้วย

ร่วมงานกับนักการศึกษาในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเป็นสังคมหนึ่งเดียว

ปัญหาการกีดกันคนพิการในเรื่องการศึกษามักเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายในตัวบุคคล นักการศึกษาชุมชนในองค์กรพัฒนาของรัฐและเอกชนและโรงเรียนชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่เป็นโรงเรียนเอกชนจะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรวมและการมีส่วนร่วมของคนพิการในกิจกรรมการเรียนรู้อัตนตลอดชีวิต เมื่อได้รับทราบถึงความจำเป็นตรงจุดนี้แล้ว โปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนสามารถทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเพื่อคนพิการและสมาคมผู้ปกครองเพื่อร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์และความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักในเรื่องความพิการและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรวมในทุกโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต เราสามารถสร้างเจตคติเชิงบวกได้โดยการจัดกิจกรรมยกระดับความตระหนักในชุมชน และส่งเสริมการให้ความรู้แก่กลุ่มชนชายขอบสังคมรวมถึงคนพิการเป็นต้น ปัญหาการกีดกันและการแบ่งแยกสามารถแก้ไขได้ด้วยการจัดให้มีการเรียนรู้และทักษะที่หลากหลายซึ่งจะสามารถแบ่งปันกันได้ภายในชุมชนและช่วยให้สมาชิกในชุมชนได้พบปะหารือหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. *Dakar Framework for Action: Education for All*. Paris, UNESCO, 2000 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147E.pdf>, accessed 5 May 2010).
2. *Universal Declaration of Human Rights*. New York, United Nations, 1948 (www.un.org/en/documents/udhr/, accessed 5 May 2010).
3. *Convention on the Rights of the Child*. New York, United Nations, 1989 (www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm, accessed 5 May 2010).
4. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York, United Nations, 2006 (www.un.org/disabilities/, accessed 30 March 2010).
5. *Education for all by 2015. Will we make it? Education for All global monitoring report 2008*. Paris, UNESCO, 2007 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154820e.pdf>, accessed 5 May 2010).
6. *Children with disabilities*. Paris, UNESCO (undated) (www.unesco.org/en/inclusive-education/children-with-disabilities/, accessed 5 May 2010).
7. *Millennium development goals*. New York, United Nations (undated) (www.un.org/millenniumgoals/, accessed 5 May 2010).
8. Jonsson T, Wiman R. Education, poverty and disability in developing countries. In: *Poverty reduction sourcebook*. Washington, DC, World Bank, 2001.
9. *Guidelines for inclusion: ensuring access to Education for All*. Paris, UNESCO, 2005 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>, accessed 5 May 2010).
10. Paez E. Child soldiers in Colombia. *Enabling Education Newsletter*, No. 7, 2003 (www.eenet.org.uk/resources/eenet_newsletter/news7/index.php, accessed 5 May 2010).
11. *The Convention in brief*, Article 24. New York, United Nations Enable (undated) (www.un.org/disabilities/default.asp?id=162, accessed 5 May 2010).
12. *Education for All by 2015*. Paris, UNESCO (undated) (http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=42579&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, accessed 5 May 2010).
13. *Education for All global monitoring report. Strong foundations: early childhood care and education*. Paris, UNESCO, 2007 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001477/147794e.pdf>, accessed 5 May 2010).
14. Arnold C et al. 2000. *Bringing up children in a changing world: Who's right? Whose rights?* Kathmandu, UNICEF/Save the Children, 2000.
15. Watanabe K et al. Early childhood development interventions and cognitive development of young children in rural Vietnam. *Journal of Nutrition*, 2005, 135(8):1918–25.
16. Werner D. *Disabled village children: a guide for community health workers, rehabilitation workers, and families*, 2nd ed. Berkeley, CA, Hesperian Foundation, 1988 (www.hesperian.org/publications_download_DVC.php, accessed 5 May 2010).
17. *Training in the community for people with disabilities*. Geneva, World Health Organization, 1989 (www.who.int/disabilities/publications/cbr/training/en/index.html, accessed 5 May 2010).
18. *Let's communicate, a handbook for people working with children with communication difficulties*. Geneva, World Health Organization, 1997 (www.who.int/disabilities/publications/care/en/index.html, accessed 5 May 2010).

19. National Portage Association (www.portage.org.uk/, accessed 5 May 2010).
20. *Achieve universal primary education*. New York, World Bank (undated) (<http://ddp-ext.worldbank.org/ext/GMIS/gdmis.do?siteId=2&goalId=6&menuId=LNAV01GOAL2>, accessed 5 May 2010).
21. Steinfeld E. Education for all: the cost of accessibility. In: *Education notes*. Washington, DC, World Bank Education Advisory Service, 2005 (http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EdNotes_CostOfAccess_2.pdf, accessed 5 May 2010).
22. Miles S. *Overcoming resource barriers* (Paper presented at the International Special Education Congress (ISEC), Manchester, 24–28 July 2000) (www.isec2000.org.uk/abstracts/papers_m/miles_1.htm, accessed 5 May 2010).
23. Enabling Education Network. *Newsletter No. 9*, 2005 (www.eenet.org.uk/resources/docs/EENET%20newsletter%209%20FINAL.pdf, accessed 5 May 2010).
24. Enabling Education Network. *Newsletter No. 10*, 2006 (www.eenet.org.uk/resources/eenet_newsletter/news10/index.php, accessed 5 May 2010).
25. Stubbs S. *Lessons from the South: pioneers of the future* (Paper presented at the International Special Education Congress, Birmingham, 1995).
26. Miles S. *Overcoming resource barriers: the challenge of implementing inclusive education in rural areas*. Enabling Education Network, 2006 (www.eenet.org.uk/resources/docs/bonn_1.php, accessed 5 May 2010).
27. Stubbs S. *Inclusive education: where there are few resources*. Oslo, Norway, Atlas Alliance, 2002.
28. Enabling Education Network. *Newsletter No. 7*, 2003 (www.eenet.org.uk/resources/eenet_newsletter/news7/index.php, accessed 5 May 2010).
29. Magrab P. *Towards inclusive practices in secondary education*. Paris, UNESCO, 2003 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001322/132278e.pdf>, accessed 5 May 2010).
30. Lederman D. *College and the disabled student*. Inside Higher Ed, 2005 (www.insidehighered.com/news/2005/07/29/disabled, accessed 5 May 2010).
31. Government of Nepal. *Non-formal education policy*. Kathmandu, Ministry of Education and Sports Non-formal Education Center (NFEC), 2007 (www.doe.gov.np/download/download_722241686.pdf, accessed 5 May 2010).
32. *Lifelong learning in the twenty-first century: the changing roles of education personnel*. Geneva, International Labour Office, 2000 (www.ilo.org/public/english/dialogue/sector/techmeet/jmep2000/jmep1.htm, accessed 5 May 2010).
33. National Institute of Open Schooling, India. *Frequently asked questions* (www.nios.ac.in/FAQ.htm, accessed 5 May 2010).

เอกสารแนะนำให้อ่านเพิ่มเติม

Access for all: how to make participatory processes accessible to everyone. London, Save the Children UK, 2000 (http://www.savethechildren.org.uk/en/54_5093.htm, accessed 10 May 2010).

Arab Resource Collective (www.mawared.org, accessed 10 May 2010).

Australian Government, Department of Education, Employment and Workplace Relations (www.dest.gov.au).

gov.au/sectors/higher_education/publications_resources/eip/disability_service_provision/default.htm, accessed 10 May 2010).

Bernard Van Leer Foundation (www.bernardvanleer.org/, accessed 10 May 2010).

Booth T. A perspective on inclusion from England. *Cambridge Journal of Education*, 1996, 26(1):87–99.

Changing teaching practices: using curriculum differentiation to respond to student diversity. Paris, UNESCO, 2004 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001365/136583e.pdf>, accessed 10 May 2010).

Child to Child (www.child-to-child.org/, accessed 10 May 2010).

Community Networks for Developing Countries (http://diac.cpsr.org/cgi-bin/diac02/pattern.cgi/public?mode=public&pattern_id=12, accessed 10 May 2010).

Enabling Education Network (EENET) (www.eenet.org.uk, accessed 10 May 2010).

European Association on Early Childhood Intervention (www.eurlyaid.net/, accessed 10 May 2010).

Finding out about people's disabilities: a good practice guide for further and higher education institutions. London, United Kingdom Department of Education and Science (undated) (<http://www.lifelonglearning.co.uk/findingout/finding.pdf>, accessed 10 May 2010).

Foundation for People with Learning Disabilities (<http://www.learningdisabilities.org.uk/>, accessed 10 May 2010).

Giffard-Lindsay K. *Inclusive education in India: interpretation, implementation, and issues*. Brighton, Consortium for Research on Educational Access, Transitions and Equity (CREATE), 2007 (http://www.createpc.org/pdf_documents/PTA15.pdf, accessed 10 May 2010).

Handbook for literacy and non-formal education facilitators in Africa. Paris, UNESCO, 2006 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001446/144656e.pdf>, accessed 10 May 2010).

Higher education institutions (www.lifelonglearning.co.uk/findingout/index.htm, accessed 10 May 2010).

How Kids Develop – resources on child development (www.howkidsdevelop.com/index.html, accessed 10 May 2010).

Informal Education (IFED) (www.infed.org/lifelonglearning/b-life.htm, accessed 10 May 2010).

International Information Support Centre (SOURCE) (www.asksource.info/index.htm, accessed 10 May 2010).

Kaplan I, Lewis I, Mumba P. *Students' perspectives and health and safety in schools: using photography to address issues of health and safety in Indonesian, UK and Zambian schools*. Manchester, Enabling Education Network (EENET), 2006 (http://www.eenet.org.uk/resources/docs/health_safety_schools.pdf, accessed 10 May 2010).

Kielland A, Rosati F. *Broadening the approach to education for all: including working and other hard-to-reach children*. Oslo, FAFO, 2008 (www.fafo.no/pub/rapp/20090/20090.pdf, accessed 10 May 2010).

Lindeman E. *The meaning of adult education*. New York, New Republic, 1926.

Making a difference: training materials to promote diversity and tackle discrimination. London, Save the

Children UK, 2005. *Making schools inclusive: how change can happen*. London, Save the Children UK, 2008 (www.savethechildren.org.uk/en/docs/making-schools-inclusive.pdf, accessed 10 May 2010).

Mariga L, Phachaka L. *Integrating children with special needs into regular primary schools*. Manchester, Enabling Education Network (EENET), 1993 (www.eenet.org.uk/resources/docs/lesotho_feasibility.pdf, accessed 10 May 2010).

Mumba P. *Twinning for inclusion: a child to child project in Zambia*. *Enabling Education Newsletter No. 3*, 1999 (www.eenet.org.uk/resources/eenet_newsletter/news3/page8.php, accessed 10 May 2010).

Overcoming exclusion through inclusive approaches in education: a challenge and a vision. Conceptual paper. Paris, UNESCO, 2003 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001347/134785e.pdf>, accessed 10 May 2010).

Peters SJ. *Inclusive education: An EFA strategy for all children*. Washington, DC, World Bank, 2004 (http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079993288/InclusiveEdu_efa_strategy_for_children.pdf, accessed 10 May 2010).

Providing work placements for disabled students: A good practice guide for further and higher education institutions. London, United Kingdom Department of Education and Science (undated) (www.lifelonglearning.co.uk/placements/placeme1.pdf, accessed 10 May 2010).

Researching our experience: A collection of writings by teachers from Zambia. Manchester, Enabling Education Network (EENET), 2003 (www.eenet.org.uk/resources/docs/rsrching_experience.pdf, www.mawared.org accessed 10 May 2010).

Schools for all: including disabled children in education. London, Save the Children UK, 2002 (www.savethechildren.org.uk/en/docs/schools_for_all.pdf, accessed 10 May 2010).

Soboh N. *Promoting inclusive education through child-to-child activities*. Manchester, Enabling Education Network (EENET), 1997 (www.eenet.org.uk/resources/docs/promote.php, accessed 10 May 2010).

Understanding and responding to children's needs in inclusive classrooms: A guide for teachers. Paris, UNESCO, 2001 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001243/124394e.pdf>, accessed 10 May 2010).

White paper. Special needs education: building an inclusive education and training system (Section 1.4.1). Pretoria, South African Ministry of Education, 2001 (www.polity.org.za/polity/govdocs/white_papers/cover.pdf, accessed 10 May 2010).

World Declaration on Education for All. Paris, UNESCO, 1990. (www.unesco.org/education/pdf/JOMTIE_E.PDF, accessed 10 May 2010).

World review of distance education and open learning. Vancouver, Commonwealth of Learning (annual review with case-studies from a wide range of countries) (www.col.org/resources/publications/monographs/worldReview/Pages/default.aspx/volume6.htm, accessed 10 May 2010).

กำหนดการ
“การแนะนำ CBR Guidelines ขององค์การอนามัยโลก”
ฉบับภาษาไทย
ในวันจันทร์ ที่ 3 มิถุนายน 2556
ณ ห้องกมลทิพย์ 1 โรงแรมเดอะสุโกศล ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพฯ

*****

เวลา 08.00 – 09.00 น.	◆ ลงทะเบียนรับเอกสาร
เวลา 09.00 – 09.30 น.	◆ พิธีเปิด โดย ผู้แทนองค์การอนามัยโลก
เวลา 09.30 – 10.00 น.	◆ ความเป็นมาและการผลักดันแนวทาง CBR Guidelines ของประเทศที่ ประสบความสำเร็จ โดย • Ms.Karen Heinicke – Motsch : ผู้อำนวยการองค์การ CBM ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงตอนกลาง
เวลา 10.00 – 10.15 น.	◆ พักรับประทานอาหารว่าง
เวลา 10.15 – 10.35 น.	◆ การบรรยาย “ประสบการณ์การดำเนินงานตามแนวทาง CBR Guidelines ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” โดย • นางมยุรี ผิวสุวรรณ ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประธานเครือข่ายคณะทำงาน CBR ประเทศไทย
เวลา 10.35 – 10.50 น.	◆ การบรรยาย “ประสบการณ์การดำเนินงานตามแนวทาง CBR Guidelines ของกระทรวงสาธารณสุข” โดย • แพทย์หญิงดารณี สุวพันธ์ ศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ
เวลา 10.50 – 11.10 น.	◆ การบรรยาย “แนวทาง CBR กับความเชื่อมโยง UNCRPD ในมุมมองของคนพิการ” โดย • นายมณฑิธร บุญตัน สมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ
เวลา 11.10 – 11.30 น.	◆ การบรรยาย “บทบาทและหน้าที่ในภารกิจงานด้านคนพิการ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น” โดย • นายราม จินตมาศ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการมีส่วนร่วม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
เวลา 11.30 – 12.00 น.	◆ มุมมองการบูรณาการ CBR Guidelines ในพื้นที่ยากลำบาก โดย • นางสาวศุภีรา ชนเห็นชอบ นักวิจัยสถานการณ์ทุพพลภาพในประเทศไทย
เวลา 12.00 - 12.30 น.	◆ ข้อเสนอแนะ / แลกเปลี่ยน

*****

เมทริกซ์การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชน

องค์การอนามัยโลก

World Health Organization

Avenue Appia 20

1211 Geneva 27

Switzerland

โทรศัพท์: + 41 22 791 21 11

โทรสาร: + 41 22 791 31 11